

The e-publication of Magar Association USA, Inc.

Yaanbhu e-Journal, Year 1, Issue 1, January 2011, New York, USA

from
Magars
In
America

सम्पादकीयः

याँभुको सन्देश

"याँभु" को अर्थ नेपाली भाषामा "इन्द्रेणी" हुन्छ। "याँभु" अमेरिकामा बसोबास गर्ने मगर आदिबासी जनजातिहरूको साझा संगठन "मगर संघ अमेरिका इन्क" (Magar Association USA, Inc.)को इ-जर्नल हो। यो इ-जर्नल संघको वेबसाइट www.MagarUSA.Org बाट पढ्न सकिनेछ।

को हुन् मगर जाति?

नेपालको प्रमुख आदिवासीको रूपमा चिनिने मगर जाति जनसंख्या र बसोवासको दृष्टिले जति व्यापक र संसारभर छरिएको छ, त्यति नै भाषिक सांस्कृतिक दृष्टिले धनी र विविधतापूर्ण छ।

ऐतिहासिक तथ्यहरूअनुसार मगरहरू नेपालमा प्राचिन समयदेखि नै बस्दै आएका हुन् भने नेपालवाहिर भुटान, बर्मा, भारत र मलेसियामा पनि बसोवास गर्दछन्। त्यसैगरी, श्रम, अध्ययन र व्यवसायको सिलसिलामा युरोप, अमेरिका, खाडी मूलुकलगाएत संसारभर मगरहरू पुगेका छन् र कतिपय मगरहरू ती देशका नागरिकको रूपमा बस्दै आएका पनि छन्।

सन् २००१ को राष्ट्रिय जनगणनाअनुसार १६ लाख २२ हजार ४ सय २१ जनसंख्या रहेको यो जाति देशको ७५ वटै जिल्लामा बसोवास गरेपनि पाल्पा, स्याङ्जा, तनहुँ, नवलपरासी, गुल्मी, रोल्पा, रुकुम, बागलुङ, म्याग्दी, सल्यान, प्युठान, दाङ, कैलालीलगाएतका मध्य पहाडी जिल्लाहरूमा घना बसोवास रहेको छ। ऐतिहासिक दृष्टिले अठारपन्थी र बाह्रपन्थी भनेर चिनिने मगरहरू भाषिक हिसावले दूट, खाम-पाङ र काङ्के गरी तीन किसिमका भाषाहरू बोल्दछन्।

खासगरी रिडी-कालीगण्डकी पूर्वका पाल्पा, स्याङ्जा, तनहुँलगाएतका मगरहरू दूट र रिडी पश्चिमका रोल्पा, रुकुम, बागलुङका मगरहरू खाम-पाङ तथा डोल्पा सहताराकोटका मगरहरू काङ्के मगर भाषा बोल्दछन्। यसैगरी विभिन्न भूगोलमा बस्ने मगरहरूको सांस्कृतिक अभ्यास पनि फरक फरक छ।

नेपालको सामाजिक तथा राजनीतिक इतिहासको अध्ययनबाट के

पेज नम्बर १६ मा क्रमशः...

Editorial Board

Adviser

Mr. Pradeep Thapa Magar

Editor-in-Chief

<http://www.USNepalOnline.com>

New Jersey

Chief Editor

Ms. Smita Magar

Kathmandu / Nepal

Executive Editor

Mr. Dhan B. Pun Magar

Seattle / Washington

Art / Design Director

Mr. Bishnu B. Pun Magar

New York

Published by:

Magar Association USA, Inc.

PO Box 3620324

New York, NY 10129

United States of America

<http://www.MagarUSA.org>

Disclaimer: Opinions expressed by the authors in their articles, in this publication do not necessarily represent Magar Association USA Inc.'s official viewpoint.

For comments and articles, write to us at:

yaanbhu@gmail.com.

यस अंक भित्र / INSIDE THIS ISSUE

सम्पादकीयः

याँभु'को सन्देश _____ (पेज न. २)

प्रकाशकीयः

अध्यक्षको मन्तव्यः लेफ्टिनेन्ट (Rtd.) महेन्द्र थापा मगर, मगर एसोसिएसन युएसए, इङ्क, अमेरिका _____ (पेज न. ४)

आवरण फोटोः

प्रतिभा परिचयः बिन्दु थापा मगर _____ (पेज न. ३६)

शुभ-कामना सन्देशः

डा. शंकरप्रसाद शर्मा, महामहिम राजदूत, नेपाली राजदूतावास, वासिङ्गटन डिसी, अमेरिका _____ (पेज न. ५)

झकबहादुर थापामगर, अध्यक्ष, नेपाल मगर संघ, केन्द्रिय समिती, काठमाडौं _____ (पेज न. ६)

माधवकुमार दर्लामीमगर, अध्यक्ष, नेपाल मगर विद्यार्थी संघ, केन्द्रिय समिती, काठमाडौं _____ (पेज न. ७)

देबबहादुर राना मगर, अध्यक्ष, नेपाल प्रवासी मगर संघ, केन्द्रिय समिती, कतार _____ (पेज न. ८)

मेजर (Rtd.) कुलबहादुर थापा मगर, अध्यक्ष, मगर एसोसिएसन यु. के., बेलायत _____ (पेज न. ९)

गतिविधिः

मगर संघ अमेरिकाको सामाजिक कार्यक्रमहरूको केहि झलकहरू _____ (पेज न. ३०-३१)

मगर संघ अमेरिकाका आजीवन सदस्यहरू _____ (पेज न. ५४)

मगर संघ अमेरिका कार्य समिती, सल्लाहकार बोर्ड र बिभागहरू _____ (पेज न. ५३)

बहसः

प्रस्तावित मगरात प्रदेशको समीक्षा - टुकबहादुर थापा मगर _____ (पेज न. १५)

राजनीतिमा मगर - सन्त गाहा मगर _____ (पेज न. १९)

युवा र राजनीति - भोजविक्रम बुढा मगर _____ (पेज न. ११)

दृष्टिकोणः

देशभित्र र बाहिरका मगर संघको सम्बन्ध - नरेश खपाङ्गी मगर _____ (पेज न. १४)

संस्कृतिः

मगरहरूको राष्ट्रिय पर्व 'माघे संक्रान्ति' - स्मिता मगर _____ (पेज न. १०)

भूम्या वा नाम पूजा को महत्व - बमकुमारी बुढा मगर _____ (पेज न. १३)

मगरीकरण कि हिन्दूकरण ? - मीन श्रीस मगर _____ (पेज न. १२)

शिक्षाः

शैक्षिक दृष्टिकोणमा राज्यको सङ्घीय पुनसंरचना - झकेन्द्र घर्ती मगर _____ (पेज न. १८)

रिपोर्टः

मगर गाउँको अभियान - केबी राना मगर _____ (पेज न. ३४)

मित्रसेनको झुप्रोलाई एक साँझ - मनोज घर्ती मगर _____ (पेज न. १७)

चलचित्रः

सिनेमा निर्माणमा मगरहरू - युबराज मास्की मगर _____ (पेज न. ५१)

चलचित्र निर्देशनमा आदिवासी जनजाति महिला - प्रतिमाया पुन मगर _____ (पेज न. १९)

भाषाः

मगर भाषाको अवस्था - संजोग लाफा मगर _____ (पेज न. २१)

साहित्यः

कविताः इन्द्रेणी - पदमा बुढामगर (न्यू योर्क, अमेरिका) _____ (पेज न. २०)

कविताः के थाहा त्यो पहिलो दिनको - रश्मी थापा मगर (टोरन्टो, क्यानाडा) _____ (पेज न. १८)

कविताः आखिर छर्छ हावाले फेरि एक मुठी खरानी - टिकाकुमार पुन मगर (भर्जिनिया, अमेरिका) _____ (पेज न. २६)

कविताः गिन काँड - कुन्ती थापा मगर (फिलाडेल्फिया, अमेरिका) _____ (पेज न. ३७)

कविताः सलाम बीर शहीदलाई ! - मिलन थापा मगर (फिलाडेल्फिया, अमेरिका) _____ (पेज न. ४९)

कविताः झझल्को - मान राना मगर (न्यू योर्क, अमेरिका) _____ (पेज न. ३४)

गीतः मगर हाम्रो जाति हो, मलाइ गर्व छ - बिष्णु (थापा) पुलामी मगर (तनहुँ, नेपाल) _____ (पेज न. ४८)

गजलः प्रत्येक पल टाढा टाढा - असीम मगर (बेलायत) _____ (पेज न. १८)

कथाः जीन्दगीको एक दिन - मनु ठाडा मगर (बेलायत) _____ (पेज न. २३)

कथाः आशा - नवीन विभास (नेपाल) _____ (पेज न. २४)

प्रकाशकीय

मगर संघ अमेरिकाका अध्यक्षको मन्तव्य

सम्पूर्ण मगर दाजु भाई तथा दिदी बहिनीहरु,
झोर्लाङ / नमस्कार ।

"संस्कृति बाँचे जाति बाँच्छ, जाति बाँचे हाम्रो गौरवपूर्ण इतिहास रहन्छ"

सन् २००४ मा अमेरिकामा बसोबास गर्ने मगरहरुको साझा सामाजिक संस्था तत्कालिन "लाङ्घाली संघ अमेरिका" को स्थापना गर्दा हाम्रो मुल मन्त्र अनि हाम्रो उद्देश्य यही थियो ।

गत २४ अक्टोवर २०१० मा न्यू जर्सी राज्यमा सम्पन्न पाँचौं अधिवेशनबाट सबैको चाहना र भावनालाई कदर गर्दै हाम्रो यो गौरवशालि संस्थाको नाम "मगर संघ अमेरिका" परिवर्तन गरिएको छ। तर हाम्रो मुल मन्त्र र उद्देश्य भने उही नै हो ।

विविध कारणहरुले आज हामी प्रवासी बन्नु परेतापनि आफ्नो पहिचान, आफ्नो भाषा, संस्कृति अनि हाम्रो मौलिक परम्पराहरुलाई जीवन्त राख्न, यस्को प्रचार प्रसार गर्न र बिशेष गरी यही प्रवासी भूमिमा जन्मे हुर्केको पुस्तालाई हाम्रो वास्तविक पहिचानको परिचय दिलाउन सामुहिक रुपमा प्रयास गर्ने पवित्र उद्देश्यले नै अमेरिका भरि छरिएर रहेका मगर बन्धुहरुको साझा संघको गठन भएको हो । यस्को स्थापनापछिका विगत वर्षहरुमा माथि उल्लेखित हाम्रा उद्देश्य प्राप्तीकालागि विभिन्न कार्यक्रमहरु लगताररुपमा गर्दै आएको सर्व विदितै छ ।

समयको माग तथा हाम्रा लक्ष्य र उद्देश्यहरुलाई अझ फराकिलो र वृहत्तर ढंगले साकार बनाउने साँचका परिणामस्वरुप यो विदुतिय पत्रिका "याँभु" अर्थात ईन्द्रेणीको प्रकाशन हुन लागेको हो । हामी मगर आदिबासी जनजातिहरुकोलागि ऐतिहासिक र साँस्कृतिक दुबै पक्षबाट अत्यन्तै महत्व राख्ने माघे साँक्रान्ति पर्वको पावन अवसरमा विमोचित हुन लागेको "याँभु" को प्रगती, सफलता र निरन्तरताकालागि सबैको सद्भाव र सहयोगको अपेक्षा गरेका छौं ।

याँभुको सम्पादक मण्डलमा र हिरातदिन आफ्नो अमूल्य समय खर्चने सबै परिश्रमि हातहरुलाई अन्तर मनदेखि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । लेख रचना दिनु हुने सबै प्रतिभाहरुलाई पनि धन्यवाद ब्यक्त गर्दछु। यसकासाथै याँभुको सफलताकालागि शुभकामना दिनु हुने सबै संघ संस्था तथा बिशेष ब्यक्तित्वहरु र विज्ञापन दिएर आर्थिक सहयोग गर्नु हुने व्यापार, व्यवसायी र सबैमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

"याँभु" अर्थात इन्द्रेणी साँचो अर्थमा जीवनका सबै रङ्ग बोकेर समाजमा अनन्त अनन्त ज्योती फैलाउन सफल बनि रहनेछ भन्नेमा हामी विश्वस्त छौं।

लेफ्टिनेन्ट (Rtd.) महेन्द्र थापा मगर

अध्यक्ष

मगर संघ अमेरिका

www.magarusa.org

EMBASSY OF NEPAL

2131 LEROY PLACE N.W.

WASHINGTON, D.C. 20008

मिति: २०६७।०९।२३

शुभ-कामना

मगर संघ अमेरिकाको मुखपत्रको रुपमा प्रकाशन भईरहेको विद्युतीय पत्रिका याँभु (इन्द्रेणी) को विमोचन हुन गईरहेको जानकारी पाउँदा खुशी लाग्यो । यस अवसरमा याँभु सञ्चालक परिवार, मगर संघ अमेरिका लगायत सम्पूर्ण मगर दाजु-भाइ दिदी बहिनीहरुलाई हार्दिक बधाई एवं शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

नेपालका विभिन्न जातजातिहरुका भाषा, चाडपर्व, रीतिरिवाज एवं परम्पराहरु नेपालका अमूल्य निधि हुन् । यी सबै कुराहरुबाट नेपालको सिंगो संस्कृतिको निर्माण भएको छ । नेपालको जातीय एवं सांस्कृतिक फूलवारीका एक सुन्दर फूलको रुपमा रहेको मगर जातिको संस्कृति नेपालको सिंगो संस्कृतिमा विशिष्ट स्थानमा रहीआएको छ । विदेशमा रहेर पनि आफ्नो व्यवसाय तथा पेशागत कार्यबाट अतिरिक्त समय बचाएर सामुदायिक हित एवं राष्ट्रिय पहिचानका लागि कार्य गर्नु हुने सबै दाजु-भाइ दिदी बहिनीहरुमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । यस प्रकारका कार्यहरुबाट विदेशमा बस्ने नेपाली समुदाय बीच नेपाली कला संस्कृतिलाई जीवन्त राख्न तथा विदेशमा नेपालको पहिचान गराउन समेत सहयोग पुग्न जाने देखिन्छ ।

मगर जातिको विशेष पर्वको रुपमा मानिने माघे संक्रान्तीको अवसरमा विमोचन हुन गईरहेको विद्युतीय पत्रिका याँभुले नेपालको कला, साहित्य, संस्कृति एवं पर्यटन प्रवर्धन गर्न लगायत पाठकहरुलाई मनोरञ्जन एवं ज्ञानवर्धक हुने उपयोगी सामग्रीहरु पस्कन सकोस् भन्ने शुभेच्छा व्यक्त गर्दै यसको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु । साथै माघे संक्रान्तीको अवसरका सम्पूर्ण मगर दाजु-भाइ दिदी बहिनीहरुमा शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

(डा. शंकर प्रसाद शर्मा)

राजदूत

“ इतिहास, भाषा, संस्कृति संरक्षण-सम्बर्द्धन मगरहरूको मूल मन्त्र !
जातीय पहिचान र स्वायत्त शासन सहितको संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र !!

का.जि.प्र.का.ब.नं. २५२/०४९/०५०

नेपाल मगर संघ

NEPAL MAGAR ASSOCIATION

केन्द्रीय समिति (CENTRAL COMMITTEE) कलंकी, काठमाडौं

प.सं.
च.नं.

मिति: २०६९/०९/२०

शुभकामना

जातीय अस्तित्व र पहिचानको आन्दोलनमा अग्रणी भूमिका रहेको नेपाल मगर संघ देश विदेशमा छरिएर रहेका सम्पूर्ण मगरहरूको साझा सामाजिक संस्था हो । यस संस्थाले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालमा विशिष्ट पहिचान बोकेको नयाँ सिमाना सहितको मगराँत स्वायत्त प्रदेशको घोषणा गर्दै बहसमा उत्रेको छ । यस सन्दर्भमा हामीहरू फुटेर होइन जुटेर राजनैतिक तथा सामाजिक अधिकारको सुनिश्चितताको लागि एकधिका भएर संघर्ष गर्नु जरुरी छ । नेपाल मगर संघ केन्द्रीय समितिको नेतृत्वमा सुरुवात भएको सामाजिक तथा राजनैतिक संघर्ष र आन्दोलनमा ऐक्यवद्धताको लागि सबैमा आह्वान गर्दछु ।

अमेरिकामा स्थायी वा अस्थायी रूपमा रहनु हुने मगरहरूको संस्था मगर संघ अमेरिका ले आफ्नो मुखपत्रको रूपमा “याँभु” (इन्द्रेणी) प्रकाशन गर्न लागेको खबरले हामीलाई हर्षित तुल्याएको छ । मुखपत्रको निरन्तरता र सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्न चाहान्छु । साथै अमेरिकामा बसोबास गर्ने सबै नेपाली दाजुभाई तथा दिदिबहिनीहरूको सुख, समृद्धि र उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु ।

धन्यवाद

भक बहादुर थापामगर
अध्यक्ष

सम्पूर्ण मगर विद्यार्थी एक होऔ ।

नेपाल मगर विद्यार्थी संघ

Nepal Magar Students Association

केन्द्रीय समिति, काठमाडौं (Central Committee, Kathmandu)

Address:

G.P.O. Box: 5028, CPC 5080

Phone: 00977-1-4219568

E-mail: magar_students@hotmail.com

Website: www.nmsaae.org

magarstudents.org.np

प.स. ०६९

व.नं. ०५६/०६६

४ जनवरी २०११

शुभकामना ।

विदेशी भूमिमा रहेर पनि आफ्नो जातिको भाषा, संस्कृतिको सम्बर्द्धन, जातीय सचेतना र मगर जातिको अधिकार स्थापित गराउनको लागि विगत लामो समयदेखि क्रियाशिल लांगाली एशोसिएशन यु.एस.ए Inc. हाल मगर संघ अमेरिका Inc. ले आफ्नो संस्थाको मुखपत्र 'याँमु' (इन्द्रेनी) प्रकाशित गर्न लागेको खबर पाउँदा नेपालका सचेत युवा मगर विद्यार्थीहरू अत्यन्त खुसी भएका छौ ।

मगर संघ अमेरिका Inc ले मगर जाति र नेपाली जनताको आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणको पक्षमा अमेरिकामा रहेर सँधै आफ्नो आवाजलाई बुलन्द पाउँदै आईरहेको कुरा सबैका सामु छर्लङ्ग छ । विगत लामो समयदेखि नेपाल मगर विद्यार्थी संघ केन्द्रीय समितिसँग निरन्तर सम्पर्कमा रहेर हामीलाई बहुमूल्य सल्लाह, सुझाव र सहयोग प्रदान गर्दै आईरहेको मगर संघ अमेरिका Inc.ले नेपालमा यगौँदेखि राज्यद्वारा जबरजस्तरूपमा शोषण, दमन र उत्पिडनमा परिएका मगर जातिको आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, रूपान्तरणका साथै नेपाली समाजमा भएका सबै किसिमका असमानताको अन्त्यका लागि महत्त्वपूर्ण भूमिका पुर्‍याउदै आएको छ । अमेरिकाजस्तो शहरमा आफ्नो व्यस्त समयको बावजुद राष्ट्रप्रतिको असिम माया र समृद्ध नेपाल निर्माणको सपना बोकेर एकताबद्धभई मगर समाजको विकास र नेपाल राष्ट्रको समृद्धीकोलागि विभिन्न गतिविधि सम्पन्न गर्नु सजिलो कार्य किमार्थ हैन । यसै सन्दर्भमा नेपाली परिवेश र यहाँका भाषिक, साँस्कृतिक, भौगोलिक र जातीय विविधता भएको अनुपम राष्ट्र नेपालको बस्तुगत यथार्थलाई समेटेर प्रकाशित हुनगईरहेको 'याँमु' (इन्द्रेनी)ले नेपाली समाजको इन्द्रेनीमय यथार्थतालाई विश्वका आमजनसमुदाय समक्ष उजागर गर्ने कुरामा हामी ढुक्क छौ ।

नयाँ संविधान निर्माणको अन्त्यौलपूर्ण अवस्थाबाट नेपाल गुजिरहेको समयमा मगर जातिको सामाजिक, साँस्कृतिक र राजनीतिक अधिकार सुनिश्चित भएको संघीय गणतन्त्र नेपालमा आत्मनिर्णयको अधिकार सहितको मगराँत स्वायत्त प्रदेशको स्थापना, देशभरि छरिएर रहेका मगर जातिको राज्यका हरेक संरचनामा समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सुनिश्चितता, र मगर जातिको भाषिक तथा साँस्कृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्ने मातृभाषामा आधारित वैज्ञानिक र व्यवहारिक संघीय शिक्षा प्रणालीको विकासका साथै विश्वका मगरहरूको अधिकारलाई सुनिश्चित गरिएको नयाँ संविधान निर्माणका लागि 'याँमु'ले महत्त्वपूर्ण भूमिका पुर्‍याउने निश्चित छ । समुन्नत मगर समाज र समृद्ध राष्ट्र निर्माणको सपना साँचेर अमेरिकामा रहेर विभिन्न पेशा व्यवसाय गर्दै आउनुभएका सृजनशिल र चेतनशिल मगरहरूको चाहनामा ठेस पुर्‍याउने काम कहिकतैबाट गरिनुहुन्न भन्ने कुरामा नेपालका सचेत युवा मगर विद्यार्थीहरू दृढ छन् । विगत लामो समयदेखि मगर जातिको अधिकारलाई स्थापित गराउनको लागि देश तथा विदेशमा रहेर मगरहरूले गरेको विभिन्न किसिमका संघर्ष र वलिदानलाई नयाँ संविधानमा संस्थागत गर्नुपर्ने वर्तमान समयमा मगर लगायत आम शोषित, पिडित, विभेदित समुदायको चेतनाको संवाहक बनेर प्रकाशित हुने मगर संघ अमेरिका Inc को मुखपत्र 'याँमु'ले सचेत, सशक्त र श्रृजनशिल युवा विद्यार्थीलाई विशेष हौसला र जोश प्रदान गर्ने निश्चित छ ।

मगर संघ अमेरिका Incको मुखपत्र 'याँमु'ले अमेरिका विभिन्न क्षेत्रमा रहेका मगरहरूका साथै विश्वभर रहेका आम मगर तथा नेपाली जनसमुदायमा चेतनाको नयाँ लहर स्थापित गर्ने सवालमा महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्न सक्षम होस भन्ने शुभकामनासहित 'याँमु'को निरन्तर प्रकाशनको शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

भोर्ले, जेदो, सिमेडेपा ।

माधब कुमार दर्लामीमगर
अध्यक्ष

“सम्पूर्ण मगरहरूको एकता - अहिलेको आवश्यकता”
 २०७८ ८८८ २००० २००० २००० २००० २००० २००० २००० २०००

नेपाल प्रवासी मगर संघ

Federation of Nepalese Non-Resident Magars

केन्द्रिय समिति

दोहा, कतार

स्था: सन् ३० जुन २००० (बि.सं. २०५७)

च.न : CL36

प.सं.न : 2010/11

मिति : 03 / 01 / 2011 Tue.

शुभकामना

आफ्नो मातृभूमिभन्दा टाढा परदेशमा रहेर पनि सदा आफ्नो रितीरिवाज, भेषभुषा, भाषा तथा संस्कृतीलाई माया गरेर यसको जगेर्ना गर्दै समग्र मगर समुदायको हकअधिकार / जातिय पहिचान स्थापित गराउन संघर्षरत यस संघले आफ्नो प्रतिबिम्बलाई समाजमा थप उजागर गर्नेक्रममा आफ्नो मुखपत्रको रुपमा “याभु” (ईन्द्रेणी) को पहिलो अंक Digital Version मा प्रकाशन गर्न लागि रहेको यस शुभ अवसरमा यस पत्रिकाको सफलताको लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

साथै यस पत्रिकाले आफ्नो सांगठनिक गतिविधीहरूलाई समेटनुका साथै आम मगर समुदायबिचको विविध पक्षहरूलाई पनि प्रतिबिम्बित गर्नेछु भन्ने विश्वास लिँदै यो पत्रिकाले मगरहरु लगायत सबैको मन छुन सकोस् भन्दै यसको प्रकाशनले निरन्तरता पाईरहन सकोस् भन्ने कामना पनि गर्दछु।

देव बहादुर राना मगर
अध्यक्ष, केन्द्रिय समिति

नेपाल प्रवासी मगर संघ, कतार

स्था: इ.सं. २०००

मगर समाज डट् कम परिवार

Central Committee, Established: 2002 A. D.

Charity Registered Number: 1126656

President
Maj (Retd) Kul Bahadur Thapa Magar
Vice President (I)
Mr Dut Bahadur Pun Magar
Vice President (II)
Mr Hemraj Thapa Magar
General Secretary
Mr Yog Kumar Phagami Magar
Secretary
Mr Padam Bahadur Thapa Magar
Treasurer
Mr Dalman Pun Magar
Assistance Treasurer
Mr Tanka Bahadur Magar

Foreign PR Web Designer Youth
Mr Nem Bahadur Thapa Magar
Media Secretary
Mr Ramesh Singh Sarankoti Magar
Assistance Media Secretary
Mr Narayan Kishor Pun Magar
Sport Secretary
Mr Top Bahadur Thapa Magar
Assistance Sport Secretary
Mr Hikmat Sing Roka Magar
Admin Secretary
Mr Netra Ale Magar
Assistance Admin Secretary
Mr Bill Shrees Magar
Culture Secretary
Mr Bisham Thapa Magar
Assistance Culture Secretary
Mrs Himali Rana Magar
Barma Kanda Secretary
Mr Bom Suryawanshi Magar
Housing Secretary
Capt (Retd) Balaram Ghale Magar
Property Secretary
Mrs Shova Rana Magar
Head of Ladies Committee
Mrs Hemla Laxmi Thapa Magar
Transport Secretary
Mr Tej Bahadur Ramjoli Pun Magar

Branch Presidents
Mr Man Bahadur Pun Magar - London
Mr Ram Bahadur Galami Magar - Reading
Mr Tanka Ale Magar - Kent
Mr Chandra Pulami Magar - Plumstead
Lt (Retd) Sunil Rana Magar - Rushmoor
Mr Mohan Bahadur Ale Magar - Wembley
Mr Tejbir Gaha Magar - Cattericek
Mr Krishna Bahadur Pun Magar - West London
Mr Mohan Bahadur Thapa Magar - Swindon

Advisory
Mr Tharka Bahadur Rana Magar
Maj (Retd) Krishna Kumar Ale Magar
Capt (Retd) Santa Bahadur Pun Magar
Mr Bijaya Thapa Magar
Mr Lilaman Sherpunja Magar
Capt Chitra Bahadur Rana Magar
Capt (Retd) Chandra Bahadur Pun Magar
Mr Bil Bahadur Purja Magar
Mr Bharat Thapa Magar
Nepal Link
Maj (Retd) Dev Bahadur Pun Magar
Mr Mejan Pun Magar (Honorary Member)
Mr Sanjog Laaphaa Magar

मिति - ९ जनवरी २०११

श्री मान लव के. बुढामगर (संयोजक)

विदेश विभाग

मगर संघ अमेरिका

बिषय - शुभकामना सन्देश !

महोदय,

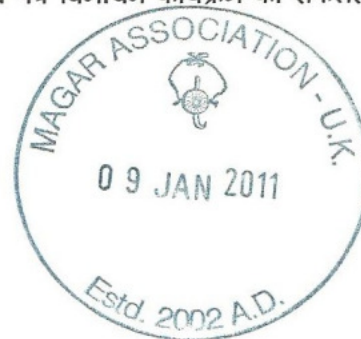
उपरोक्त सम्बन्धमा मगर संघ यू. एस. ए. ले आफ्नो मुख-पत्रको रुपमा "याँभु" (इन्द्रेणी) को (Digital Version) मा पहिलो अंकको विमोचन यही जनवरी १६, २०११, आइतबारको दिन न्यूयार्कमा आयोजना हुन गइरहेको माघे सक्रान्ति कार्यक्रममा हुने जानकारी ले मलाई अत्यन्तै हर्सित तुल्याएको छ । यस मुख पत्र भित्र समितिका लेख रचना हरु निस्चय पनि मगरहरुको सामाजिक, सास्कृतिक, आर्थिक तथा भौगोलिक अवस्था बारे चित्रन गर्दै यू. एस. ए. का मगर हरुको बिबिध पक्षहरुको जानकारी गराउदै मातृभूमि तथा राष्ट्र प्रती उत्तरदाइत्व र जिम्मेवारी बोध गराउदै थोरै भए पनि मगर हरुको बिकासमा टेवा पुराउने छ । यू. एस. ए. लगायत संशार भरी छरिएर बसेका मगर हरुलाई एक सुत्रमा बढन सफल हुने छ । मेरो ब्यक्तब्य तथा मगर संघ यू. के. को तर्फ बाट यस मुख पत्र याँभु (इन्द्रेणी) को प्रकाशनको सफलता एवम मगर संघ यू. एस. ए. को उत्तरोत्तर प्रगतीको हार्दिक शुभकामना ब्यक्त गर्दछु । अन्तमा महान पर्ब माघे सन्क्रान्ती तथा मुख पत्र बिमोचन कार्यक्रम को सफलताको हार्दिक शुभ मंगलमय कामना गर्दछु । धन्यवाद

भबिदय

मे. (री) कुल बहादुर थापा

अध्यक्ष

मगर संघ यू. के.

56 Corfe Way, Farnborough, Hampshire, GU14 6TS

Res: 0044 1252 677212, Mob: 0044 7931 804743, Email: kthapa@msn.com

संस्कृति

मगरहरुको राष्ट्रिय पर्व 'माघे संक्रान्ति'
-स्मिता मगर

जन्मथलो रुकुमको झुम्लाबाडमा माघे संक्रान्ति मनाउन नपाएको झन्डै १५ वर्ष नाघिसकेछ । तर बाल्यकालमा दाजुहरुबाट बिहान-बिहानै 'निस्रो'ले पुजिएको र संगिनीहरुसँग 'माघ खान' बर्खे गोठ चहारेको कसरी बिर्सनु ! त्यो भेगमा दिदीबहिनीलाई पूजा गर्ने पर्वको रुपमा धुमधामकासाथ मनाइने माघे संक्रान्तिको सम्झना मानसपाटलमा नमेटिने गरी गढेको छ ।

दर्श तिहार सुरु हुनुअघि काठमाडौं उपत्यकामा चङ्गा उडेझै पुस लागेदेखि गाउँका बालकहरु गहुँ-जौ बाली नै मासिने गरि बारीमा धनुकाँढ खेल्छन् । त्यो केटाहरुको जमातमा त्यति मिसिन नसकेको भएपनि दाईहरुकोपछि लाग्दा मैले पनि बाली मास्न रोक्न सकेको थिइन ।

आमाले ढिकीमा धान कुटेको र बाबाले संखे-तरुल, सक्खरखन्ड र घर-तरुल खनिरहेको देख्दा धनुकाँढबाट एक महिनाअघि नै सुरु भइसकेको पर्वको उत्साहले पुस मसान्तमा थप रोमान्चित पार्थ्यो । त्यो दिन वन-तरुलबिना दिदीबहिनीलाई पूजा गर्न नमिल्ने मान्यता छ । त्यसैले मैले ओछ्यान नछाड्दै दाईहरु वन-तरुल खोज्न जंगलतिर लागिसकेका हुन्थे । अबेर वन-तरुल लिएर फर्केका दाईहरु रातभर तरुल पकाउनेदेखि पुरी बनाउने र मिष्ठान्न भोजन बनाउनमा व्यस्त हुन्थे ।

माघे संक्रान्तिको दिन बिहानै दाजुभाईले नुहाएर खाली पेटमा कुल-कुलान र पुर्खालाई पूजा गरेर घरका दिदीबहिनीलाई 'निस्रो' ले पुज्ने गर्छन् । पूजा गर्दा थालमा अलिकति चामलकासाथ विभिन्न तरुल, पुरी, मिठाई आदि खानेकुरा र दक्षिणा राखेर दिने चलनलाई 'निस्रो' भनिन्छ । आ-आफ्ना घरका दिदीबहिनीलाई पुजेपछि वंशजकासाथै विवाह गरेर छिमेकी गाउँठाउँमा पुगेका दिदीबहिनीलाई 'निस्रो' बाँड्दै दाजुभाई घर-घरमा पुग्छन् ।

पर्वको पहिलो दिन पुजिनै व्यस्त भएका दिदीबहिनीकोलागि दोस्रो दिन मस्ती गर्नमा बिच्छ । यो दिन युवतीहरु 'माघ खान' वनभोज जस्तै समूह-समूहमा बाँडिएर गाउँभन्दा अलि टाढा जंगलनजिक रहेका बर्खे गोठतिर लाग्छन् । दाजुभाईले निस्रोमा टक्राएको चामल, तरुल र विभिन्न खानेकुरा बोकेका उनीहरु साथमा खाना पकाउने भाडाकुँडा पनि लान्छन् । विभिन्न खेल खेल्दै नाँचदै-गाउँदै र मिठा-मीठा खानेकुरा पकाएर खान्छन् । निस्रोमा आएको खानेकुरा र चामल त्यही दिन सिध्याउने चलन भएकाले उनीहरु दिनभरिमा ५/६ पटकसम्म त भातको विभिन्न परिकार बनाएर खान्छन् ।

गाउँमा धान नहुने भएर पनि होला चामलको भात 'चिज' हुन्छ त्यसैले त्यो दिन युवतीहरु मिच्छेत (अमन) लाग्ने गरी भातबाट बनेका परिकारको स्वाद लिन्छन् । कहिले काहीँ घरबाट धनुकाँढ खेल्ने भनी घरबाट निस्केका साथीभाइ खेल्दै माघ खान गएका युवतीहरु कहाँ पुग्छन् । पकाएको खाना खाईदै थप रमाइलो र ठट्टा पनि गर्छन् ।

दिन छिप्पिदै गएपछि माघ खान गएका युवतीहरु गाउँको चौतारामा भेला भएर 'होम्पई' नाँचछन् । 'होम्पई' परम्परागत जातीय नृत्य नाँचमा डोकोलाई सारी-चोलो लगाइदिएर पोते, तिलहरी र चुरालगायतका गहनाले सजाइन्छ । काठमा बनाइएको खेलौनाको टाउको र हातहरु सो सजाइएको डोकोमा छिराइन्छ । होम्पई नाँच्दा केटी डोकोभित्र रहेर टाउको हातहरु हल्लाउँदै जिस्कदै फन्फनी घुमेर नाँचछन् । जुनसुकै उमेरका मगर पनि यो नृत्य र मेला हेर्न गाउँको चौतारीमा भेला हुन्छन् । कसैले पिड खेल्छन्, कसैले नाँच हेर्छन् भने कोही दोहोरी गाएर मस्ती गर्छन् ।

युवतीहरु होम्पई नाँचिसकेपछि युवा र बुढापाकाको 'पैसार/पैचार' नाँच सुरु हुन्छ । यो नाँच गोलो आकार बनाएर झिली, मादल, पैजन, छिनछिनेजस्ता विविध बाजागाजाको धुनमा नाँच्ने गरिन्छ । युवा सिकारुहरुले नाइकेलाई पछ्याउँदै पैचारको बाइस चाला नाँचको प्रकार नाँचिरहेका हुन्छन् । त्यसको बीचबीचमा नृत्यको तालसँगै स्वरको लय मिलाउँदै उत्साहित पार्ने पनि गरिन्छ ।

माघे संक्रान्तिको अन्तिम दिन गाउँभरिका पुरुष भेला भएर 'तारो हान्ने' गर्छन् । विभिन्न स्थानमा धनुषकाँढले तारो हान्ने गरेर पनि झुम्लाबाड र वरिपरिका गाउँमा काठको फल्याकमा अंगारले लगाएको गोलो चिन्ह लगाएर बन्दुकको निशाना बनाइन्छ । पर्वको रमझममा हल्लिदै निशाना ताकेकाहरुमध्ये जस्तै गोलो चिन्हमा लगाउन सक्छ त्यसैको टाउकोमा तितेपाती लगाई सम्मानसाथ काँधमा बोकेर गाउँ घुमाउने चलन छ । निशानेबाजीका विजेतालाई तरुलकासाथै विभिन्न खानेकुरा र रक्सी खुवाइन्छ ।

यता साँझ परेपछि स-साना केटाकेटी जम्मा भएर घरघरमा गई 'बासी आन्द्रा पाइ कि नपाई?' भन्दै सोध्ने गर्छन् । उनीहरुलाई पर्वमा बचेखुचेका खानेकुरा दिइन्छ । यसरी मगर जातिको बाहुल्यता रहेको गाउँ झुम्लाबाडमा 'माघे संक्रान्ति' तीन दिनसम्म रमाइलो गर्दै मनाइन्छ । त्यसमा गाउँमा बसोबास गर्ने गुरुङ, दलित, नेवार, ठकुरी र क्षेत्री पनि हर्षोल्लासपूर्वक रम्ने गर्छन् ।

चेलिबेटीले तिहारमा दाजुभाइलाई पूजा गरेझैं माघे संक्रान्तिमा चेलीबेटीलाई पुज्ने यस प्रथाले मगर समुदायमा ठूलो सांस्कृतिक

पेज नम्बर ४२ मा क्रमशः....

बहस**युवा र राजनीति****- भोजविक्रम बुढा मगर****(bhojbikram@yahoo.com)**

युवाहरु देशको मेरुदण्ड हुन् किनकी देशको परिवर्तन युवाहरुको पहल र अग्रसरताबाट मात्र संभव छ । त्यसैले युवाको काँधमा वर्तमान सामाजिक-राजनीतिक यात्रालाई जिम्मेवार र रचनात्मक ढंगले सहज दिशामा पुर्याउने र क्रमिकरूपले नेतृत्व विकास गर्ने महत्वपूर्ण जिम्मेवारी रहेको छ । त्यसकालागि युवाहरु राजनीतिकरूपमा सचेत संगठित र संलग्न हुन पर्दछ । राजनीति सर्वव्यापी भएकाले मानवसमाजमा हुने प्रत्येक घटना र प्रक्रियासँग प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा जोडिएको छ । विहान उठ्दाबित्तिकै पिउने चियाको मूल्य, दिनभरको समय गुजारा गर्ने नोकरी, व्यापार, मजदुरी, कृषि आदि सबै पेशा र व्यवसायमा राजनीतिको असर हुन्छ । यसको अर्थ राजनीतिक सर्वव्यापी मात्र होइन सर्वमान्य पनि छ भन्ने पुष्टि गर्दछ ।

नेपालको सन्दर्भमा १६-४० वर्षका उमेर समूहलाई युवा मानिएको छ । नेपालमा यो उमेरको जनसंख्या जनगणना २०५८ अनुसार ९० लाखको हाराहारीमा छ । देशको झण्डै आधा जनसंख्या युवा हुनु आफैमा एउटा सुखद र सकारात्मक पक्ष हो । किनकी यो समूह समाजमा सबैभन्दा सकृय, सृजनसिल, प्रभावकारी र भौतिक तथा मानसिक रूपले पनि तन्दुरुस्त हुन्छन् । त्यसैले युवा समुदायको मूल्य र मान्यता पनि विकृत संस्कृतिको विरुद्ध जुध्दै सभ्य र प्रगति उन्मुख समाज निर्माण गर्नु नै हो । युवाहरु देशका पहरदार पनि भएकाले देशको विरुद्ध हुने जस्तोसुकै हस्तक्षेपको सामना गर्नुकासाथै आन्तरिक व्यवस्थापन, सुसंस्कृति सभ्यता, शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने जस्ता कार्यमा उनीहरुको अहम भूमिका रहेको हुन्छ ।

राजनीतिको सार अर्थ राज्य संचालन गर्नु हो । राजनीतिको दार्शनिक परिभाषाअनुसार स्वतन्त्रता, न्याय, सम्पत्ति अधिकार, कानून र कानुनी मूल्य मान्यतामा आधारित भएर अख्तियारवालाको कार्यान्वयन गराउने पद्धति हो । राजनीतिको समाजसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको हुन्छ जसको मुख्यमान्यतामा आधारित भएर अर्थात मानव समाजको अध्ययन गरेर राजनीतिक प्रणाली र आचरणको निर्माण गरिएको हुन्छ । जसको आधारमा राजनीतिले देश सुहाउदो जनआकांक्षामा आधारित राजनीतिक व्यवस्थाको निर्धारण गर्दछ ।

नेपालको सन्दर्भमा युवाहरुको उपस्थितिलाई सामाजिक राजनीतिक रुपान्तरणको पक्षमा महत्वपूर्ण मान्न सकिन्छ । स्कूलदेखि उच्च शिक्षा हासिल गर्ने युवा विद्यार्थीहरुबाट देश र समाजको सकारात्मक

परिवर्तन संभव छ । देशको वर्तमान जटिलता र जर्जरतालाई तोड्न राष्ट्रिय स्वार्थको पक्षमा युवाहरुको खुल्ला, विशाल, स्वतन्त्र, रचनात्मक, उर्जाशील र सकारात्मक भूमिका हुन अनिवार्य छ । जसकोलागि वर्तमान अवस्थामा युवाहरुमा देखिएका गलत संस्कार र संस्कृतिको अन्त्य नभएसम्म नेपालको युवा आन्दोलनले आफ्नो दिशा पहिचान गर्न सक्दैन र सफलता पनि हासिल गर्न सक्दैन । युवा आन्दोलनलाई सुदृढ र एकिकृत गर्न निम्न बुँदाहरुमा ध्यान दिन आवश्यक देखिन्छः

-आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थलाई सामुहिक स्वार्थमा समावेश गर्नु पर्दछ किनकि आम युवा समुदाय राम्रो भएमा आफू स्वतः राम्रो हुन सकिन्छ ।

-कुनै विचारविशेष, वर्गविशेष, जातिविशेष, क्षेत्रविशेष, लिङ्गविशेषको मुद्दालाई वस्तुगत, तथ्यगत र समय सन्दर्भमा जोड्ने र सहजीकरण गर्ने किनकी आफ्नो मुद्दा उठाउँदा अर्कोको अस्तित्व भावना र विचारलाई पनि सम्मान गर्दै सबैको प्रतिनिधित्व र अपनत्व आवश्यक छ ।

-नेपालको विषम परिवेशमा मूलतः राजनीतिक/वैचारिक अन्तर्विरोध भए पनि यसको सतह र पृष्ठभूमि भनेको बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक तथा लिङ्गीय र क्षेत्रीय असमानता हो । यसको वास्तविकता मनन गर्दै समावेशीय समानुपातिक प्रतिनिधित्वकोलागि मानसिक रुपमा तयार बन्न आवश्यक छ ।

-समाजमा भएका अधिकांश विकृति हत्या, हिंसा, बलात्कार, चोरी, डकैतीजस्ता अपराधिक किर्याकलापमा युवाहरुको प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष संलग्न रहेकोले यसको निराकरण गर्न युवाहरु आफैं अगाडी बढ्नु पर्छ जसकोलागि तत्कालीन र दिर्घकालीन गरी समाधानका उपायहरु खोजिनु पर्दछ ।

वास्तवमा युवाहरुले चाहे असम्भव केही छैन । त्यसैले आम युवाहरु सामुहिक राष्ट्रिय स्वार्थमा कुनै पार्टीविशेष, क्षेत्रविशेष, लिङ्गविशेष, वा जातिविशेष मुद्दामा अल्टिमा अवश्य पनि हामी एक ठाउँमा अटाउन सक्दौं । युवाहरुको आवश्यकता र औचित्यतालाई सम्बोधन गर्ने मुद्दाहरु जुन पार्टी नजिकका युवा संगठनहरुले उठाए पनि समर्थन गर्ने र युवाहरुलाई दिग्भ्रमित पार्ने, फुट लिने र राष्ट्रिय एकतालाई खलल गर्ने संगठनको नीतिलाई विरोध गर्ने हिम्मत युवाहरुले गर्न सक्नुपर्दछ ।

नेपाल इन्द्रेणी जस्तै विविधतामूलक छ । यो सत्यतालाई आत्मसाथ गर्न सके मात्र पछाडी परेका र पारिएका जाति, वर्ग, लिङ्ग र क्षेत्रका युवाहरुको भावना र विचारलाई मूल राजनीतिक धारमा समावेश गर्न

पेज नम्बर २० मा क्रमशः....

संस्कृति

मगरीकरण कि हिन्दूकरण ?

- मीन श्रीस मगर

नेपालका सांस्कृतिक विश्लेषक तथा लेखकहरुमा खासगरी दुई खाले दृष्टिकोण पाइन्छः हिन्दूवादी दृष्टिकोण र हिन्दूविरोधी दृष्टिकोण । आदिवासी जनजातिहरुको सांस्कृतिक विश्लेषणकालागि यी दुवै दृष्टिकोण पुरातनवादी वा अतिवादी सैद्धान्तिक धरातलबाट उठेका दृष्टिकोण हुन् भन्दा अन्यथा नहोला । यस्ता दृष्टिकोणबाट वस्तुनिष्ठ र यथार्थपरक विश्लेषण सम्भव छैन । यस्ता दृष्टिकोणले समाजमा थप भ्रम र जटिलता सिर्जना गरेर सामाजिक अस्थिरताको वातावरण निम्त्याउने काम गर्दछ । कुनै पनि बहुलवादी समाजमा सांस्कृतिक विनिमय तथा एकार्कमा प्रभाव स्वाभाविक रुपमा हुन्छ । कुनै एउटा सशक्त सांस्कृतिक समुदायले अन्यलाई चाहेर पनि निमित्त्यान्न पार्न सम्भव हुँदैन । संस्कृति भनेको युगौंयुगदेखिको विश्वास, मान्यता, रीतिथितिको निरन्तरता भएकाले एक पुस्ताबाट अर्को पुस्तामा स्वतः हस्तान्तरण हुँदै जान्छ । वाह्य प्रभाव र समसामयिक परिवर्तनले व्यापक रुपान्तरण आउन सक्छ तर विशेष परिस्थितिजन्य अवस्थामाबाहेक संस्कृति पूर्ण रुपबाट लोप भएर जान सक्दैन । यो यथार्थतालाई प्रचलित दुवै दृष्टिकोणले बुझ्न सकेको छैन ।

पहिलोः हिन्दूवादी दृष्टिकोणका विश्लेषकहरुले वैदिक दर्शनका आधारमा सम्पूर्ण आदिवासी जनजातिको संस्कृतिलाई हेर्ने गरेका छन् । उनीहरुले हरेक चाडपर्व, पूजाआजा र जीवनचक्रीय संस्कारजन्य कार्यहरुमा हिन्दू दर्शन तथा वैदिक साहित्यका मूल्य-मान्यता र विश्वासका अवशेषहरु देख्ने गरेका छन् । यो दृष्टिकोण ईसाको १९ औं र २० औं शताब्दीका पूर्वार्धतिर प्रचलित चार्ल्स डार्विनको Early socio-cultural evolution theory मा आधारित Unilineal evolution सँग सम्बन्धित छ ।

दोस्रोः हिन्दूविरोधी दृष्टिकोणका विश्लेषकहरुले पनि आदिवासी जनजातिका संस्कृतिमा सम्पूर्णरूपले हिन्दू दर्शनको मूल्य-मान्यताको प्रभाव मात्र देख्ने गरेका छन् । हिन्दू दर्शनबाट प्रभावित सम्पूर्ण प्रचलनहरुलाई त्यागनुपर्छ र त्यसको विकल्पमा अन्य कुनै स्थापित धार्मिक दर्शनलाई अँगाल्नु पर्छ भन्ने अति आवरणवादी सोच देखापरेको छ । यस्तो प्रवृत्तिलाई समाजशास्त्रीय भाषामा ethnocide शब्द प्रयोग गरिएको पाइन्छ ।

यी दुवै खाले प्रचलित दृष्टिकोणले वास्तवमा आदिवासी जनजातिको मौलिक संस्कृतिलाई विनाश गर्नेबाहेक अरु केही राम्रो गर्दैन । त्यसकारण आजको आवश्यकता भनेको तेस्रो खाले दृष्टिकोण अथवा

यथार्थपरक दृष्टिकोणको हो । वर्तमान संसारमा सांस्कृतिक समुदायहरु बीच प्रभावको आदानप्रदान नभएको विशुद्ध पक्ष पाउनु असम्भव नै छ । यस्तो अवस्थामा प्रभावका आधारमा संस्कृतिका यी पक्ष हाम्रा हुन् र ती पक्ष अर्काका हुन् भनेर केलाउन थाल्ने हो भने बाँकी केही रहदैन ।

मगर जातिको आफ्नै खाले स्थानीय संस्कृति अर्थात लोकसंस्कृति प्रचलनमा छ । प्रचलित लोकसंस्कृतिमा आधारित निश्चित दर्शनको विकास नभएतापनि मगर समुदायको धर्म संस्कृतिलाई 'मगराती धर्म संस्कृति' नामाकरण गरेर विश्लेषण गर्न सकिन्छ । वर्तमान अवस्थामा त्यसलाई विश्लेषण गर्ने सही र यथार्थपरक दृष्टिकोण भनेको 'मगरीकरण दृष्टिकोण' (Magarization Aspect) नै हो । प्राचीन कालदेखि नारायणी-त्रिशुली नदीदेखि राप्ती कर्णालीसम्मको विशाल पश्चिम पहाडी भूभागमा फैलिएर सघन बसोवास गरिरहेका मगर जातिले यही भेगमा रहदाँबस्दा हजारौं हजार वर्षको जीवनयात्राको क्रममा विकसित गरेको विश्वास, मान्यता र अभ्यासहरुबाट वर्तमान संस्कृतिको निर्माण भएको हो ।

इतिहासको एउटा कालखण्डमा आएर खासगरी गण्डकी क्षेत्रका मगर समुदायमा एउटा मगर सभ्यताको विकास हुनपुग्यो । कालीगण्डकी किनारमा राजधानी कायम गरेका प्रसिद्ध मगर राजा अरमुडीको चर्चा भारतकालीन इतिहासमासमेत रहेको छ । त्यसपछि बल्डेडगढी सभ्यताको विकास गर्ने मगर राजा बलिहाड रानामगरको स्मरण वर्तमान समयमा मनाइने तिहारमा पनि गरिन्छ । त्यसपछि वाइसे चौवीसे राज्यको उदयसँगै मध्यकालको उत्तरारार्धमा आएर मगर जातीय संस्कृतिलाई पाल्पा र गोर्खा राज्यले परिमार्जित र व्यवस्थित गर्दै लगेको पाइन्छ । मध्यकालको उत्तरारार्धसम्ममा गण्डकेली मगर संस्कृतिले निश्चित स्वरूप धारण गरेर पश्चिम नेपालकै साझा संस्कृतिको रुपमा स्थापित भइसकेको थियो । त्यसकारण ऐतिहासिक मगरात प्रदेशका सबै जातजाति र साँस्कृतिक समूहका मानिसहरु गण्डकेली मगर संस्कृतिमा आवद्ध हुनपुगे । जसरी काठमाडौं उपत्यकामा बसोबास गर्ने सबै जातजातिका मानिसहरु मिलेर नयाँ जाति र संस्कृति 'नेवार' को विकास हुनगयो त्यसैगरी मगरातमा पनि विशिष्ट खाले मगराती सभ्यता र संस्कृतिको विकास हुनगयो । यो प्रकृत्यालाई अर्को शब्दमा 'मगरीकरण' भन्न सकिन्छ ।

मगरीकरणको प्रकृत्याले तत्कालीन मगरातमा बसोबास गर्ने बाहुन, क्षेत्री तथा अन्य आदिवासी जनजातिहरुको मौलिक संस्कृतिलाई बलात समाप्त पार्ने प्रयास गरियो भन्ने आशय होइन । मगराती संस्कृतिलाई सार्वजनिक वा राष्ट्रिय संस्कृतिारूपमा त्यहाँ बसोबास गर्ने सवैले मान्यता दिएर पनि आन्तरिक रुपमा आफ्ना घरपरिवार र टोल समाजमा आफ्नै मौलिक प्रचलन र मान्यताहरुलाई पनि निरन्तरता प्रदान

पेज नम्बर ३३ मा क्रमशः....

संस्कृति

भूम्या वा नाम पूजाको महत्त्व
- बमकुमारी बुढा मगर
(magarat_18@yahoo.com)

'भूम्या' शब्दको उत्पत्ति खस भाषाको भूमिबाट मगर वर्णमा उच्चारण गरिएको हो । 'भूम्या'

भनेको भूमि पूजा हो । खासगरी भूम्यालाई 'नाम' पूजा वा 'वन लः' पूजा भनिन्छ । संसारका हरेक आदिवासीले जन्मथलो, कर्म थलो र मृत्युकोलागि प्रयोगमा लिने भूमिलाई आ-आफ्नो ढंगले सम्मान गर्ने गर्दछन् । जसको अभ्यास मगर परम्परामा पनि छ । ठाउँ विशेषमा विभिन्न मिति र विधिले नाम पूजा गरिन्छ । अझ अथार मगरात क्षेत्र तथा राज्यद्वारा उपेक्षा गरिएको कर्णाली क्षेत्रसंग घनिष्ठ सम्बन्ध रहेको भेगमा 'नाम पूजा' अत्यन्त महत्त्वकासाथ मौसम र स्रोतको आधारमा मनाएको पाइन्छ ।

म्याग्दीको चिमखोलामा बैशाखे पुन्ने, कतै जेठ पुन्नी, रोल्पाको उत्तर र रुकुमको पूर्व भेगका भेडा पालक किसानहरूले असार १ गते, उवा, गाम, हवामालगायतका ठाउँहरूमा श्रावण १ गते, राङ्क्या तिवार नामबाट मनाइन्छ भने कतै भदौ १ गते घिवा सकराती वा हरेला सकराती नाम पूजा गरिन्छ । भदौ १२ गते चोखे पर्व नामबाट कालाशेष र ८ हजार तथा सल्यान जिल्लाका ठाउँहरूमा मनाइन्छ । त्यस समयमा नै सोरठी, पुरुसुङ्गे नाँच पनि आरम्भ गर्दै धानको बाला चढाएर पूजा गरिन्छ । प्यूठान स्याउलीबाड भेगमा मंसिरे पुन्नीमा गरिन्छ ।

नाम पूजा खासगरी अन्न धेरै फलोस्, अनिकाल नपरोस्, बालीनाली नोक्सान नहोस् भन्ने उद्देश्यले गरिन्छ । जौ, धान, मकैआदि बाली, भूमि र कुल देवतालाई थानमा र नाम पूजा गर्न तोकिएको स्थानमा घुसाउँ सम्मान र शरण परिन्छ भने तयारी अन्न ली (जाँड) र आरा (भात) जौको छाकी उभेली बैशाखे पुन्नीमा र उधेली मंसिरे पुन्नीमा चामलको छाकी ली बनाई सेवारे (पुजारु) तथा रमा (झाँक्री) र धामीहरूले नाम (भूमि) र कुल देवतालाई चढाएपछि मात्र खाइन्छ । विभिन्न ठाउँमा उभेली तथा उधेली यामको बालीसंग भूमिको पूजा गिरंदा नाँचहरू पनि जात्राको रूपमा प्रस्तुत गरिन्छ ।

नाम पूजा कहिले र कहाँ गरिन्छ ?

नाम पूजा (भूम्या) विभिन्न ठाउँमा माथि उल्लेख गरेअनुसार विभिन्न तिथि, मितिमा गरिन्छ । विगत केही वर्ष यता काठमाडौँको टुडिखेल शहीद मन्चमा 'भूम्या पर्व' नामले समारोह आयोजना गरी केही दलीय प्रतिनिधिहरूबाट शुभकामना मन्तव्य दिने कामहरू पनि भए । यसको निरन्तरतामा भने अलि बिचार पुगेको छैन जस्तो लागेको छ । २०६५ सालमा नेपाल मगर संघको नेतृत्वमा विभिन्न ६ वटा दलका भातृ

संस्थाहरूले राष्ट्रिय पर्व माघे सकराती घोषणा गराउन नेपाल सरकारलाई दिएको जापन पत्रमा बैशाखे पुन्नी 'चण्डी' र असार १ गते 'भूम्या' पनि पर्वको सूची बनाएर पठाइएको छ । बैशाखे पुन्नी बुद्ध जयन्तीको रूपमा अन्तरराष्ट्रिय पर्वमा नै विदा मनाइन्छ ।

असार १ गतेको बारेमा जान्न जरुरी छ । २०६३ साल असार १ गते मगर राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चाको आयोजनामा ३ दिने कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो । संस्कृतिलाई एक पटक रोचक ढंगले मनाउने र कुनै बखत चुपचाप रहने गर्यो भने निरन्तरता रहँदैन । यस पटक २०६७ साल असार १ गते भूम्या पर्व लुगुम्याल समाजले आयोजना गर्यो, यसपाली पनि ३ दिने कार्यक्रम नै राखिएको थियो । यो समय हामीले थालनी गरेको काम एकदम अर्थपूर्ण हुनु पर्दछ । समय खर्च र शक्तिको बचत गर्ने अत्यन्त प्रभावकारी कार्यक्रम तर्जुमा 'भूम्या' पर्वकोलागि जरुरी देखिन्छ । हामी अस्थाइ बासिन्दाको रोल्पा, रुकुमजस्ता प्रकृति र सामाजिक मान्यता रहेको ठाउँसँग काठमाडौँलाई कहिले पनि दाँज्ने मिल्दैन । अझ युगले उत्पत्ति थलोमा पनि उत्पादक काम र अर्थपूर्ण गतिविधि गर्नुपर्छ भन्ने कुरा सिकाउँदैछ ।

अथार मगरात मगर प्रतिष्ठानद्वारा २०५८ मा दर्ता भएपछि काठमाडौँमा २०५९ सालको लोपोन्मुख भूम्या पर्व श्रावण १ गते सर्वप्रथम आयोजना गरियो । सीतापाइला काठमाडौँमा सम्पन्न गरिदा नेपालमा शसस्त्र युद्धको समय परेकोले नेपाल मगर संघले कुनैपनि कार्यक्रम नगर्ने निर्णय लिएको थियो । शान्ति सुरक्षालागि कार्यक्रम गरिएको थियो । अर्को वर्ष २०६२ सालमा बालाजुको मनमैजुमा आयोजित भूम्या पर्वमा अत्यन्त काठमाडौँवासी मगरहरूको उल्लेखनीय सहभागिता रहेको थियो । संचार माध्यमले पनि चासोकासाथ कभर गरेका थिए ।

अर्को वर्ष भेडा पालक भेग रुकुमका केही मगरहरूले हाम्रो प्रतिष्ठानसँग असार १ गते भूम्या पर्व मनाउने प्रस्ताव आएको थियो । जुनबेला गोरेबहादुर खपाङ्गी मगरको नेतृत्वमा रहेको नेपाल मगर संघले जातीय पर्व निस्क्रयोल गर्न नसकेको अवस्था थियो र संघले फागुन १५ गते संघ स्थापना भएको दिनलाई राष्ट्रिय जातीय पर्व माग गर्दै थियो । त्यससमयमा एकातिर २०४८ सालसम्म 'खाम' भनिएको भाषालाई 'मगर भाषा' को महलमा गाभेर १८ मगरात क्षेत्रका मगरहरूको भाषालाई अस्तित्वविहिन बनाइयो भने अर्कोतिर तकसेरामा अध्ययन गरिरहेका विदेशी नागरिक डेविड वाट्सले खाम जाति बनाएर मगरको अस्तित्वमाथि प्रश्न गर्न शुरू गरिसकेका थिए । त्यतिवेला युद्धको मारमा परेका विस्थापितहरू शहरको भौतिक रमझममा अलमल परेका, मौलिक ठाउँबाट टाढा भई नाता र छिमेकको फुट भए झैं १८ मगरात शब्दप्रति नै वितृष्णा देखिन्थ्यो, गृह युद्धको स्पष्ट झलक पाइन्थ्यो ।

पेज नम्बर २२ मा क्रमशः...

दृष्टिकोण

देशभित्र र बाहिरका मगर संघको सम्बन्ध
- नरेश खपाङ्गी मगर

प्राचीन कालमा वर्तमान नेपालको पश्चिम, उत्तर र पूर्वी भागबाट नेपाल प्रवेश गरेको मगर जाति अहिले विश्वभर छरिएको छ । नेपालको धर्मिलो समग्र अवस्था, मुठ्ठीभर अवसर र विश्वव्यापीकरण मात्र मगरहरु विभिन्न मुलुकमा पुगनुको कारण होइन । कुनै समय शासनसत्तामा रहेको मगर जातिलाई बाटो पन्छाउनेकालागि तत्कालीन राज्यव्यवस्थाले षड्यन्त्र गरी मगरहरुलाई देश बाहिर धपाएको देखिन्छ । जो वर्तमानमा संस्कार बनेको छ ।

मगरहरु विदेशिनको जरो खोतल्ने हो भने सन् १८१५ को काजी अमरिसंह थापा र जनरल डेभिड अक्टरलोनीबीचको सम्झौतामा पुगनुपर्छ । अंग्रेजले गोरखाली पल्टनलाई धूलो चटाएपछि मलाउँमा भएको सम्झौताअनुसार सो वर्ष अंग्रेजले गढवाल, कुमाइ र गोरखाली गरी तीन पल्टन खडा गरेको थियो । गोरखालीहरुको लडाकुपनबाट प्रभावित अंग्रेजले त्यसपछि गोरखाहरुलाई आफ्नो सेनामा भर्ती गर्न नेपाल सरकारसित अनेकन प्रस्ताव राख्न थालेका थिए । अन्य शासकले अस्वीकार गरे पनि वीर शमशेर प्रधानमन्त्री भएपछि अंग्रेजको प्रस्ताव नेपाली शासकहरुले अघि बढाएका थिए । सन् १८१४/५ सम्म भर्ती हुनेमा मगर र गुरुङ मात्र थिए । सन् १९०४/५ देखि १९३४/५ सम्ममा भर्ती भएकामा ३३.५ प्रतिशत त मगर मात्र थिए । यसरी मगरहरुलाई मात्र अधिक संख्यामा भर्तीमा पठाउनु के संयोग मात्र थियो? लडाकु जाति त क्षेत्री पनि त थियो नि । उनीहरुलाई किन भर्तीमा लखेटिएन?

गोरखा भर्तीमा काम गर्दागर्दै कति मगरहरु बर्मा पुगे । कति टिस्टा, सतलजमा बसे । विश्व युद्धकालदेखि सिंगापुरमा बसोबास गर्दै आएका मगरहरुको कथा केही वर्षअघि कान्तिपुर दैनिकमा छापिएको थियो । मलायामा काम गर्न गएका दाजुभाइले सयौं वर्षदेखि त्यहीं बसोबास गर्दै गरेका मगरहरु भेटाएका बताउँछन् । केही वर्षयता वैदेशिक रोजगार, अध्ययन र बसाइँसराइ कारण मगरहरु विभिन्न मुलुकमा पुगेका छन् ।

हङकङ र बेलायतमा मगरहरुको बसोबास बसाइँसराइ गोरखा भर्तीसित जोडिन्छ । मलेसिया, साउदी अरेबिया, दुबई, कतार, मकाओ, जापान, बेल्जियम, अमेरिकामा वैदेशिक रोजगार र अध्ययनका क्रममा पुगेका मगरहरु मगर संघ बनाएर संगठित बन्न पुगेका छन् । यसरी अहिले नेपालबाहिर करिब एक दर्जन देशहरुमा मगर संघ बनिसकेको छ । भविष्यमा यो क्रम अझ बढ्ने देखिन्छ ।

प्रवासमा रहेर पनि मगरहरु संगठनमा आवद्ध हुनु मगरहरुको लागि गौरवको कुरा हो । अबको दुनियाँमा विश्वको कुनै पनि भूगोलको नागरिक आफ्नै देशमा मात्र बाँधिएर रहन सक्ने अवस्था छैन । त्यसैले विश्वमा जहाँ रहे पनि मगरहरु संगठित हुनु समयको माग पनि हो । एक आपसको दुखसुखमा एकतावद्ध भएर साथ दिनु, आफ्नो रितिथिति, परम्परा, भेषभूषा, भाषा, संस्कृतिलाई बेलाबेलामा प्रदर्शन गर्नु संस्कृतिलाई बचाइराख्नु पनि हो । अलग्गै वातावरणमा हुकिरहेको नयाँ पुस्तामा पुरानो पुस्ताबाट संस्कृति सार्नु पनि हो । बहुसंख्यामा रहँदा अनुभूति नभए पनि जब आफू अल्पसंख्यामा परिन्छ, त्यतिबेला आफ्नो अस्तित्व याद आउँदो रहेछ । मगर पोशाक लगाएकाहरुको संख्या नेपालमा हुने मगर कार्यक्रमहरुकोभन्दा युके मगर संघको कार्यक्रममा बढी देख्दा यस्तै लाग्यो । संस्कृति र परम्पराको संरक्षणमा विदेशका मगर संघहरु सफल देखिएका छन् ।

नेपालभित्रका मगर संस्थाहरुको उद्देश्य बढी अधिकारमुखी, कम कल्याणकारी देखिन्छन् । तर विदेशका मगर संघका उद्देश्यहरु हेर्दा कल्याणकारी संस्थाजस्ता लाग्छन् । नेपालमा पो सरकारसित अधिकार माग्नु थियो त, विदेशमा कोसित माग्नु? बाराक ओबामासित माग्नु वा डेभिड क्यामरुनसित? त्यसैले उनीहरुको उद्देश्य कल्याणकारी हुनु स्वाभाविक पनि होला । तर कल्याणकारी बन्ने दिशामा उनीहरु यति अभ्यस्त भइदिन्छन् कि नेपालका मगरहरुले गरिरहेको अभियान वा आन्दोलनसित विदेशका मगर संघहरुको कुनै सम्बन्ध नै छैन कि जस्तो महसूस गराइदिन्छन् । विदेशका मगरहरु नेपालबाट नभई अर्कै ग्रहबाट झरेका हुन् कि जस्तो । फेरि उनीहरु फर्केर नेपाल आउन/जानै नपर्ला कि जस्तो । नेपालका मगरहरु अधिकार सम्पन्न बन्नु आफूहरु पनि अधिकार सम्पन्न बन्नु होइन कि जस्तो ।

त्यसो त विदेशका मगर संस्था र नेपालका मगर संस्थाहरुबीचको सम्बन्धका बारेमा बेलाबेलामा चर्चा भइ नै रहन्छ । एकले अर्काप्रति गुनासो व्यक्त गरिरहेकै सुनिन्छ । यी दुई पक्षको सम्बन्ध हेर्दा पुरानो पुस्ताको सासूबुहारी सम्बन्धको झल्को आउँछ । यी संस्थाहरु एक अर्काप्रति गुनासो गर्नेलाई बनेका हुन् कि वास्तवमा नेपालका मगर संस्थाले विदेशका मगर संस्थाहरुलाई सहयोग रसिदका ठेली पठाउने अड्डाका रुपमा मात्र देख्ने परिपाटी अन्त्य हुनुपर्छ । विदेशका मगरहरुले आर्थिक सहयोग मात्र होइन वैचारिक र अन्य सहयोग पनि गर्न सक्छन् । त्यस्तै, विदेशस्थित मगर संघले नेपाल मगर संघलाई मियो संस्थाका रुपमा स्वीकार गर्नुपर्छ । आफूलाई दातृसंस्थाका रुपमा नउभ्याई नेपालका मगर संस्थाहरुले गरिरहेको अभियान वा आन्दोलनमा सबै किसिमले सहयोग गर्नुपर्छ ।

पेज नम्बर २६ मा क्रमशः...

बहस**प्रस्तावित मगरात प्रदेशको समीक्षा****- टुकबहादुर थापा मगर****पृष्ठभूमि**

अहिले नेपालको सन्दर्भमा पनि मुख्यतया दुईवटा पक्षहरूलाई सङ्घीयताको आधार बनाइनु पर्दछ भन्ने मतहरू रहेको देखिन्छ ।

पहिलो मत भनेको भौगोलिक आधारमा संघको निर्माण गरिनु पर्दछ भन्ने छ । भौगोलिक आधारमा संघको निर्माण गर्दा सबै जात-जातिको विकास हुने र यसले जातीय दृष्टिकोणबाट तटस्थ रहन्छ भन्ने मान्यता छ । यस्तो मान्यतामा मुख्य गरेर नेपाली कांग्रेस, मधेशी दलहरू र नेकपा एमालेका केही नेताहरू र अन्य केही गैर जनजातिका अगुवाहरू पर्दछन् ।

दोस्रो मत भनेको जातीय र भाषिक हो । यदि जातीय र भाषिक आधारमा सङ्घीय राज्य बनाउने हो भने विभिन्न जातजातीय भाषा-संस्कृतिको विकास र प्राकृतिक स्रोतसाधनमा उनीहरूको सहज पहुँच हुन्छ भन्ने छ । सङ्घीय राज्यको निर्माण गर्दा जातीयता अथवा कुनै विशेष पहिचानका आधारमा गर्नुपर्दछ भन्ने हो । जहाँ आत्मनिर्णयको अधिकारको पनि व्यवस्था हुन्छ । यस्तो मतमा प्रायः आदिवासी जनजातिका अगुवा, एकिकृत नेकपा माओवादी र केही गैर जनजाति बुद्धिजीवी पर्दछन् । यसको अलवा पछिल्लो पटक गठन भएको संयुक्त मगर मन्च, नेपाल, नेपाल मगर संघसहित अन्य पाँच वटा विभिन्न राजनीतिक दलसंग आवद्ध मगर मोर्चा मिलेर बनेका मन्चले पनि सङ्घीयताका आधारहरू ऐतिहासिक मूल थलो, जातीय संघीयता, भाषिक, भौगोलिक निरन्तरता र आर्थिक सम्भाव्यतालाई मानेको छ ।

संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले सङ्घीय इकाई निर्माणका आधारहरू पहिचान र सामर्थ्यलाई बनाएको छ । पहिचानलाई पहिलो प्राथमिकता दिएको छ भने सामर्थ्यलाई दोस्रो प्राथमिकता दिएको छ । पहिचानलाई आधार बनाउँदा जातीय/समुदायगत भाषिक, साँस्कृतिक, भौगोलिक/क्षेत्रगत निरन्तरता र ऐतिहासिक निरन्तरतालाई बिचार गर्नुपर्ने भनेको छ । त्यसैगरी, सामर्थ्यलाई आधार बनाउँदा आर्थिक अन्तरसम्बन्ध र सामर्थ्य पूर्वाधार विकासको अवस्था र सम्भावना, प्राकृतिक साधन र स्रोतको उपलब्धता र प्रशासनिक सुगमतालाई ध्यान दिनुपर्ने भनेको छ । मुलुकलाई १४ वटा सङ्घीय प्रदेशमा बाँडेको छ । प्रस्ताव गरिएका प्रदेशहरूमा खप्तड, कर्णाली, लुम्बिनी-अवध-थारुवान, मगरात, तमुवान, नारायणी, मिथिला-भोजपुरा-कोच-मधेश, नेवाः, ताम्सालिङ, सुनकोशी लिम्बुवान, किराँत, जडान र शेर्पा छन् । तसर्थ यहाँ मैले समितिले तयार गरेको १४ प्रदेशअन्तर्गत मगर प्रदेशका पहिचान र सामर्थ्यका आधारहरूको बारेमा केलाउने कोशिस गरेको छु ।

मगरातको ऐतिहासिक पक्ष

संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले तयार गरेको १४ वटा सङ्घीय प्रदेशअनुसार मगरात प्रदेश पनि एक हो । पहिचान भित्रपर्ने महत्वपूर्ण आधार भनेको मगरहरूको ऐतिहासिक निरन्तरता हो । तसर्थ मगरहरूको ऐतिहासिक पक्षलाई हेर्न जरुरी हुन्छ । त्यसको लागि सर्वप्रथम मगरात के हो र गोर्खा राज्य बिस्तार हुनु पूर्व मगरहरूको राज्य थियो कि थिएनभन्ने जस्ता सवालहरूको

खोजी अहिलेको आवश्यकता हुन सक्दछ । सामान्य भाषामा भन्नु पर्दा मगरहरू वसोवास गरेको क्षेत्रलाई मगरात भनिन्छ । मगरात मगर जातिको आदिभूमि हो जुन मगर जातिको इतिहास र पहिचानसँग जोडिएको छ । नेपाली वृहत् शब्दकोषमा मगर भन्नाले नेपाल अधिराज्यको मध्य पश्चिमी पहाडी क्षेत्रमा बस्ने, भोट-बर्मेली भाषिक समूहको एकजाति, मगरातका आदिवासी भनिएको छ । उत्तरमा हिमालय, दक्षिणमा महाभारत श्रृंखला, पूर्वमा त्रिशुली र पश्चिममा काली गण्डकीको पानी ढलौँ माझको भूभागलाई बाह्र मगरात भनिन्थ्यो (बुद्धमगर २०४९: ८) । केशरजङ्ग बरालमगरको भनाइमा नेपालको पश्चिमान्चल र मध्यपश्चिमान्चल खासगरेर लुम्बिनी, गण्डकी, धौलागिरी, राप्ती र भेरी अंचलहरू मगरात क्षेत्र भनेर चिनिन्छन् । लोकवहादुर थापा मगरले मगर जातिको इतिहास, धर्म, संस्कृति, भाषा र भेषभुषा सम्पूर्ण मगरात भूमिसँग गाँसिएको छ । मगरहरूको बसोवास गरेको भूमि (The Land of Magars) नै मगरात हो भनेका छन् (थापा मगर २०६४: ३२) । मगरात भन्नाले मगर जातिको पुर्ख्यौली भूमि तथा ऐतिहासिक कालदेखि मगर जाति विचरण गर्दै हालसम्म पनि सघन बसोवास गर्दै आएको निश्चित प्रमाणिक क्षेत्र वा भूमि तथा प्राचीन मगर राज्य भएको क्षेत्रलाई जनाउँदछ (मगर राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, नेपालको विधान २०६३) ।

राष्ट्रिय एकीकरणभन्दा अघि कुनै वेला पश्चिमी नेपालको वाह्रमगरात राप्ती, लुम्बिनी र भेरी अंचलमा फैलिएको पर्वतीय प्रदेशमा सीमित भएका र आफ्नो छुट्टै राज्य भएपनि मगरहरू अहिले पश्चिमका सबै भनेजस्तो निकटवर्ती अंचलमा र पूर्व दक्षिण र उत्तर प्रदेशमा पनि थोर-बहुत फैलिन गएका छन् (शर्मा २०४५: ४१) । जुम्लेली राजा पुण्य मल्लको कनकपत्र १२५८ मा महाराजाजीका महर महतो र मगर राजाहरूको उल्लेख भएको र मगरात प्रदेशलाई प्राचीन कालमा महरलोक भनेर उल्लेख गरेको पाइन्छ । नारादमुनि थुलुङकाअनुसार अघि मगधलाई मगरात भनिन्थ्यो । त्यहाँका वासिन्दालाई मगर भनिन्थ्यो । क्यासेपियन समुद्र प्राचीन कसेय सागर हुँदै भारतका भूभाग मगध नाम स्थानमा मगरहरूले राज्य गरेका हुन् । कालान्तरमा मगधका मगरहरू उत्तरपट्टि लागी पश्चिम नेपालतिर हुँदै समस्त पूर्व नेपालमा बसोवास गर्न पुगेका छन् (थुलुङ २०४२: १८४-१८५) । धवल स्रोत वा धौलागिरी अंचललाई ११०० इशवीको एउटा ताम्रपत्रमा मंग्वर बिषय भनिएको छ । मगरको सबैभन्दा पहिलो उल्लेख त्यही देखिएको छ (Adhikary 1988: 22) । त्यस्तै Whelpton को भनाइमा पनि पृथ्विनारायण शाहले आफूलाई मगरातको राजा भनेको कुरालाई उल्लेख गरेका छन् (Whelpton 1997: 73) ।

काली गण्डकी पश्चिम, जम्मु-कश्मिर पूर्व, गोरखपुर उत्तर र मानसरोवर दक्षिण यति चार किल्ला भित्रको भूभाग नै ऐतिहासिक रूपमा मगरात हो । सन् २०० तिर सिन्धुबाट आएका प्रवासीहरूले मगरात प्रदेशको उत्तर-पश्चिम इलाकामा आफ्नो राज्य स्थापना गरे । मगरातको स्थापनाकालदेखि सन् १८०४ सम्म मगरातको राजधानी पाल्पा भिरकोटमा रहेको थियो । यसै स्थानलाई केन्द्र मानेर मगरात राज्यमा अनेकौँ मगर राजाहरूले व्यवस्थित राज्य चलाए (थापा मगर १९९४: २-३) । वर्तमान नेपालको त्रिशुली-गण्डकीदेखि पश्चिम, कर्णाली नदीदेखि पूर्व र दक्षिणमा भारतको गंगा नदीदेखि उत्तरी क्षेत्रका प्रत्येक नदी-नाला, मैदान, पहाड-पर्वत र खोला खोल्सीका नामहरूले यस क्षेत्रमा मगरहरूको प्राचीनतम अस्तित्वलाई छर्लङ्ग पारेको छ । जस्तै: 'ति' वा 'डी' ले 'झोल पदार्थ' वा 'पानी' लाई जनाउँदछ ।

पेज नम्बर ३२ मा क्रमशः....

पेज नम्बर १६ बाट क्रमशः...

याँभु'को सन्देश....

स्पष्ट हुन्छ भने वर्तमान नेपालको भूगोल निर्माण हुनु पहिले मगर जातिका आफ्नै राज्यहरु अभ्यासमा थिए । अठार मगरात र बाह्र मगरातको अस्तित्वमा रहेका ती मगर राज्यहरु गोर्खा राज्यको विस्तारसंगै पराजित मात्र भएनन् आधुनिक नेपालको निर्माण अभियानमा मगर जातिका पुर्खाहरुले ऐतिहासिक योगदान र बलिदान पनि गरेका थिए । तर पृथ्वीनारायण शाहको गोर्खा राज्यको विस्तारपछि बनेको आधुनिक नेपालमा मगरहरुले आफ्नो राज्य र राजनीतिक शक्ति गुमाउँदै जानुपर्यो । नेपालको इतिहासमा साम्राज्यवादी मोडेलको रुपमा रहेको शाहकाल सन् १७६८-१८४६ र राणाकाल सन् १८४६-१९५१ होस् या राष्ट्रिय समागमको मोडेलको रुपमा रहेको एकदलीय पंचायतकाल सन् १९६०-१९९० होस् या सन् १९९० को प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापनापछिको जातीय विविधताको मोडेल होस्, यी सबै व्यवस्थालाई मगर जातिको पहुँच, पहिचान र समावेशीकरणको दृष्टिले हेर्दा अत्यन्त निराशाजनक मात्र छैन बल्की मगर जातिको लागि अहिलेसम्म अभ्यास गर्दै आएको एकात्मक र केन्द्रकृत राज्य व्यवस्था उत्तिकै विभेदपूर्ण, असमावेशी र पूर्वाग्रही पनि रहँदै आएको छ भन्ने पुष्टि हुन्छ । ऐतिहासिक जनआन्दोलन ०६२/०६३ को राजनीतिक परिवर्तनपछि नेपाल वैधानिकरुपमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा प्रवेश गरिसकेको छ तर अहिले पनि मगर जातिको राजनीतिक हैसियत र पहुँच उत्साहजनक छैन ।

उज्यालोतिर:

खासगरी, सन् १९९० पछि नेपालमा प्रभावकारी रुपमा उठेको पहिचानको आन्दोलनसंगै मगरहरुले पनि आफ्नो जातीय हक, हित र अधिकारका आवाजहरु संगठितरुपमा उठाउन थालेको हुन् । यद्यपि त्यस अघि पनि लाङ्घाली परिवारका नाममा मगरहरु विभिन्न ठाउँमा जमघट हुने बनभोज खाने र सामाजिक जागरणका विषयहरुमा छलफल गर्दै आएको इतिहास पाइन्छ । तर यस्तो अभियान मुख्यगरि स्थानीयस्तरमा हुने गर्दथ्यो । सन् १९९० पछिको सिमित प्रजातान्त्रिक वातावरणमा मगर जातिको सामाजिक अभियानले नेपाल मगर संघको नाममा राष्ट्रियरूप मात्र लिएन बल्की विभिन्न पेशा, व्यवसायका क्रममा विदेशमा रहेका मगरहरु पनि संगठित हुने र मगर जातिको राष्ट्रिय आन्दोलनसंग ऐक्यवद्धता जनाउने, सहयोग आदानप्रदान गर्ने कार्यले तिव्रता पायो ।

यही पृष्ठभूमिमा मगर जातिका नाममा खोलिएका संघ संस्थाहरुले आ-आफ्नो मुखपत्र र स्मारिकामार्फत गतिविधी र विचारहरुलाई प्रकाशन गर्ने परम्परा पनि शुरुआत भयो । अहिले प्राय सबै स्वदेश तथा विदेशमा कृयाशील मगर संघ संगठनहरुले आ-आफ्नो मुखपत्र र स्मारिका वार्षिकरुपमा भएपनि प्रकाशन गर्दै आएका छन् । अहिले पनि सबैभन्दा ठूलो विडम्बना के छ भने यति बृहद र व्यापक सामाजिक साँस्कृतिक विरासत बोकेको मगर जातिवारे लेख, रचना, पुस्तक, पत्र पत्रिकालगाएत साहित्यहरुको प्रकाशन अत्यन्त न्यून छ । मगर जातिवारे बृहद जानकारी दिने एउटा पुस्तक शिफारिस गर्न नसक्ने हाम्रो अवस्थाले पनि हामी आफ्नो जातिवारेको समाज वैज्ञानिक अध्ययन, अनुसन्धान र प्रकाशनमा कति पछाडी छौं भन्ने सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ । यस्तो परिस्थितिमा छिटफुट रुपमा भएपनि छापिने मगर संघ संस्थाहरुको मुखपत्रहरुले आफ्नै स्थान र महत्व राख्दै आएका छन् ।

"याँभु" (इन्द्रेणी): मगर जातिवारेको प्रकाशनको इतिहासमा एउटा नयाँ प्रयास

यसैक्रममा, मगर संघ अमेरिकाले आफ्नो अनलाइन मुखपत्र (e-Journal)

"याँभु" (इन्द्रेणी) प्रकाशन गरेर मगर जातिवारेको प्रकाशनको इतिहासमा एउटा नयाँ ऐतिहासिक प्रयास गरेको छ ।

प्रायः सबै मगर संघ संस्थाहरुको आ-आफ्नै वेबसाइट भएपनि अनलाइन मुखपत्र प्रकाशनको अभ्यास भने मगर जातिमा सम्भवतः यो पहिलो हो । खासगरी, अनलाइन संस्करण भएकाले प्रेसवाट छापिने मुखपत्रको तुलनामा यसको पहुँच फराकिलो हुने स्वभाविक अपेक्षा गर्न सकिन्छ । अर्कोतर्फ, मगर जातिका मुद्दाहरुलाई समसामयिक, सामाजिक, राजनीतिक घटना र सन्दर्भसंग जोडेर विश्लेषणात्मक विचार दिन सक्ने लेखकहरुको पनि मगर जातिमा खडेरी छ । "याँभु" को लागि लेख, रचना संकलन गर्दा त्यसको प्रत्यक्ष महशुस भएको थियो । यसो हुनुको मुख्य कारण उच्च शिक्षा हासिल गरेका अत्यन्त सिमित मगर जनशक्तिहरु समाज विज्ञानको अध्ययन, अनुसन्धान जस्तो प्राज्ञिक कर्ममा निकै कम संलग्न हुनु पनि हो । जसले गर्दा ज्ञान उत्पादन र आदानप्रदान गर्ने तथा समसामयिक सामाजिक, राजनीतिक सवालहरुमा टिप्पणी, बहस र छलफल गर्ने मन्च र माध्यमहरुमा मगरहरुको उपस्थिति शुन्य जस्तै छ । समाज विज्ञानको अध्ययन, अध्यापनमा संलग्न मगरहरुको चासो र चिन्ता अव यसतर्फ केन्द्रित गर्न अत्यावश्यक छ । यस्तो पृष्ठभूमिमा मगर जातिका वारेमा लेखिएका गहन र खोजमूलक लेख रचनाहरु संकलन र प्रकाशन गर्न त्यति सजिलो पक्कै छैन । त्यसैले "याँभु" को यो अंकमा पनि मगर जाति सम्बन्धि खोजमूलक तथा समसामयिक लेख रचनाहरु समेट्ने प्रयास गरिएको छ । हाम्रो अनुरोधलाई स्वीकार गरेर आफ्नो महत्वपूर्ण लेख, रचनाहरु उपलब्ध गराउनुहुने समस्त लेखकहरुलाई धेरै धेरै धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।

"याँभु" मा प्रकाशित लेख, रचनाहरुले मगर जातिका विविध पक्षवारे ज्ञान चाहने सबैलाई थोरै भएपनि सहयोग पुग्नेछ भन्ने विश्वास छ । "याँभु" मा प्रकाशित लेखहरु लेखकका नीजि विचार भएकाले मगर संघ अमेरिकाको संस्थागत विचारको प्रतिनिधित्व नगर्न पनि सक्छन् । "याँभु" को आगामी अंकहरुमा पनि नियमित लेख उपलब्ध गराउन लेखकहरुमा अनुरोध छ । खोजमूलक सामाग्रीकालागि उचित पारिश्रमिकको ब्यबस्था पनि गरिएको छ । यसबारे सूचना मगर संघ अमेरिकाको वेबसाइट www.MagarUSA.Org बाट जानकारी गराइनेछ ।

यो इ-जर्नल यसै वेबसाइटबाट इन्टरनेट उपलब्ध भएको ठाउँबाट कुनैपनि बेला पढ्न सकिनेछ, इ-जर्नलको लिङ्क हो:

<http://www.magarusa.org/yaanbhu/yaanbhuyear1issue1january2011.pdf>

अन्तमा, "याँभु" इन्द्रेणी जस्तै नयाँ नेपाल बहुलता र विविधताले भरिएको नेपाली समाजको बहुसाँस्कृतिक सङ्घीय राज्यतर्फको रुपान्तरण सार्थक बनेोस्, जहाँ सबै नेपालीले राज्यमाथि आफ्नो स्वामित्व र अपनत्व महशुस गर्न सकुन् । हामीले यही अपेक्षा गरेकाछौं । अन्त ।

रिपोर्ट

मित्रसेनको झुप्रोलाई एक साँझ

- मनोज घर्ती मगर

(magarmanojg@gmail.com)

लामो समयको प्रतिक्षापछि खुल्यो पर्दा ।
दौरा-सुरवालमा चिटिक्क परेका, खुकुरीको
सानसहितको ढाका टोपी । युवाझैं देखिने ।
झल्किए स्टेजमा । 'उहाँ नेपालको ध्रुवतारा
हो । उहाँका गीत सुन्दै नाँचन लागेको पनि सत्तरी वर्ष पुग्न लागेछ' भन्दै
उनी नाँचन-गाउन थाले । र बजाउन थाले दर्शकहरु ताली । गड्ढाहट...!

सुरिलो स्वरमा मास्टर मित्रसेन थापामगरको गीत 'अब त जाउँ कान्छी घर
बाटो छ उकाली ओराली...' गाउँदै वीरबहादुर थापा मगर कम्मर मर्काउँदै नाँचे
। उनको हाउभाउ, अभिनय र स्वर सुन्दा पत्थार मानेनन् धेरैले उनी ७०
वर्षको वृद्ध भनेर ।

मास्टर मित्रसेनका गीत गाउँदै थिए- वीरबहादुर । मास्टर मित्रसेनको स्मृतिमा
आयोजित भव्य साङ्गीतिक साँझको पर्दा खोल्दै थिए उनी । मित्रसेनका
लोकप्रिय गीत 'अब त जाउँ कान्छी घर...' गाउँदै ।

असार ५ गते । कमलादीस्थित प्रज्ञा प्रतिष्ठान भवन खचाखच थियो । ती
जम्मै स्वर्गीय मास्टर मित्रसेन थापामगरलाई सम्झन पुगेका थिए । उनले
गाएको गीत सुन्न पुगेका थिए, उनले नेपाली गीत सङ्गीत क्षेत्रमा गरेका

योगदान, मगर समुदायकोलागि गरेका योगदानबारे थप जानकारी लिन
पुगेका थिए । र योगदान गर्न गएका थिए बहुप्रतिभाका धनी मास्टर
मित्रसेनको भक्तिन लागेको झुप्रोलाई मर्मत-सम्हारको सहयोगार्थ जुटाउन ।

मगर समुदायलाई त्यहाँ जुटाउने अवसर जुराएको हो 'मास्टर मित्रसेन
थापामगर स्मृति प्रतिष्ठान' ले । र जुराएका हुन्- हङ्कडमा बस्दै आएका
युवा गीतकार सोम थापामगर 'पिडितु' ले ।

मास्टर मित्रसेनको स्मृतिमा गीतकार 'पिडितु' ले आफ्नो एकल शब्दमा
साङ्गीतिक साँझ चलाए । ऐतिहासिक र पुरातात्विक महत्व राख्ने
मित्रसेनको झुप्रो मर्मतकालागि सहयोगार्थ रकम संकलन गर्न उनले
साङ्गीतिक साँझ 'थाकेको यात्रा' चलाएका थिए । सोमले आफ्नो जीवनका
भोगाईहरुलाई समेटेर लेखेका शब्दलाई थुप्रै गायक गायिकाले कार्यक्रममा
प्रस्तुत गरे ।

धेरैले धेरै भने मित्रसेनका बारेमा साङ्गीतिक साँझमा । 'नेपाली गीत सङ्गीत
जुन स्थानमा आएको छ । हामी मास्टर मित्रसेनले दिएको अनुदान कहिल्यै
तिर्न सक्दैनौं' कार्यक्रमको उद्घाटन गर्न पुगेका नेपाल सङ्गीत कला
प्रतिष्ठानका कुलपति अम्बर गुरुङले भने 'नेपालमा गीत सङ्गीतको बिऊ
मित्रसेनले रोपेका हुन् हामी त्यसको फल खाईरहेका छौं ।' उनले मित्रसेनको
निकै प्रशंसा गरे ।

'जीवनमा सुखभन्दा दुःख धेरै भेटे'
त्यही दुःख खोज्दा मित्रसेनको झुप्रो थाकेको भेटे'

त्यही झुप्रोको सहयोगार्थ थाकेको यात्राका शब्दकार सोमले शुरुमै भने आफ्नो
साङ्गीतिक साँझको बारेमा ।

मित्रसेनका धेरै लोक झ्याम्रे गीत गाए ७० वर्षीय वीरबहादुरले । उनीसँगै २१
वर्षीया सङ्गीता थापामगरले मित्रसेनले लेखेका दोहोरी गीतहरु गाइन् । 'जाल
हान्दै आएको आँधीखोला...' जस्ता गीतहरु गाएर निकै रोमान्चकारी साँझ
बनाए उनले । मिस नेपाल २००९ की फस्ट रनरअप ऋचा थापामगरको
उद्घोषण कार्यक्रमको विशेष आकर्षण थियो ।

पहिलो 'नेपाली तारा' दीपक लिम्बु, गायिका जुना प्रसाई, गायक ईश्वर
अमात्य, शुशील थापा, उमेश मायालु, कुबेर राई, संजीव आलेमगरलगायतका
गायक-गायिकाले कार्यक्रमलाई निकै रोमान्चित बनाए । 'थाकेको यात्रा' लाई
नेपाली सङ्गीतको इतिहासमा प्रथम पटक एकल शब्दकारको प्रस्तुति
भनिएको छ । कार्यक्रमका परिकल्पनाकार सोम भूतपूर्व बेलायती सेना हुन् ।
समाजसेवीको रूपमा सक्रिय सोम पछिल्लो समय गीत-सङ्गीतको क्षेत्रमा
लागेका छन् । काठमाडौंमा किर्याशील विभिन्न मगर सङ्घ सङ्गठनहरुको
सहयोगमा भएको उक्त साङ्गीतिक साँझको मुख्य आयोजक मास्टर मित्रसेन
स्मृति प्रतिष्ठान थियो ।

सम्झनामा मास्टर मित्रसेन

स्वर्गीय मास्टर मित्रसेन थापामगर नेपाली लोकगीतको शुरुवाती हस्ती
मानिन्छन् । शुरुका लाहुरे मित्रसेनपछि यसरी साहित्यिक साधनामा लागे कि
उनले नेपालको साहित्यिक इतिहासमा नयाँ किर्तिमानहरु बनाउन सफल भए
। उनका दर्जनौं साहित्यिक कृतिहरु छन् । सम्भवतः मास्टर मित्रसेन त्यस्ता
एकला व्यक्तित्व हुन् जसको सम्मानमा नेपाल र भारत दुवै देशले उनको
नाममा हुलाक टिकट प्रकाशन गरेको छ ।

पेज नम्बर ४५ मा क्रमशः....

We congratulate

YAANBHU

यांभु

The e-journal of Magar Association USA, Inc.

UNO

USNepalOnline

US NEPAL MEDIA CENTER

NJ/NY-based Not-profit Nepali media Corporation

शिक्षा

शैक्षिक दृष्टिकोणमा राज्यको सङ्घीय

पुनर्संरचना

- झकेन्द्र घर्ती मगर (samananter@gmail.com)

अहिलेसम्म अभ्यास गर्दै आएको केन्द्रिकृत र एकात्मक राज्य व्यवस्थाबाट नेपाल सङ्घीय व्यवस्थामा जाने प्रक्रियामा छ । विधिवत् रूपमा भने ऐतिहासिक जनआन्दोलन ०६२/०६३ पछि बनेको नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ मार्फत सङ्घीय व्यवस्थामा प्रवेश गरिसकेको छ ।

अन्तरिम संविधानको भाग १७ धारा १३८ मा 'वर्गीय, जातीय, भाषिक, लैंगिक, साँस्कृतिक, धार्मिक र क्षेत्रीय भेदभावको अन्त्य गर्न राज्यको केन्द्रिकृत र एकात्मक ढाँचाको अन्त्य गरी राज्यको समावेशी लोकतान्त्रिक सङ्घीय शासनप्रणाली सहितको अग्रगामी पुनर्संरचना गरिनेछ' भनी उल्लेख गरिएपछि नेपालले सङ्घीयताको विधिवत् यात्रा तय गरेको हो । यही प्रतिबद्धता अनुरूप व्यवहारिक रूपमा सङ्घीयताको अभ्यास गर्न २८ चैत्र २०६५ मा संविधान सभाको चुनाव सम्पन्न भई सङ्घीय गणतन्त्र नेपालको संविधान लेखिदै छ । राजनीतिक दलहरूको संविधान निर्माणभन्दा सत्ता केन्द्रित राजनीतिक गतिविधिका कारण अन्तरिम संविधानले तोकेको २०६७ जेठ १४ सम्मको समयसीमामा संविधान निर्माण गर्न नसकेपछि थप एकवर्ष समय थपिएको छ । आम राजनीतिक-सामाजिक सहमति हुन सक्यो र थप गरिएको बाँकी समयमा संविधान निर्माण गरियो भने अवको एक वर्षमा नेपालले सङ्घीयताको व्यवहारिक अभ्यास गर्नेछ ।

राज्य व्यवस्थाको संक्रमणकालीन यो अवस्थामा संविधान निर्माण प्रक्रियासँगै िसंगो राज्यकै सङ्घीय पुनर्संरचनाका धेरै सवालहरूमा व्यापक बहस भइरहेको छ । खासगरी, सङ्घीयताको स्वरूप कस्तो हुने ? सङ्घीयताको आधारहरू के के हुने ? अधिकार र शक्तिको बाँडफाँड कसरी गर्ने ? पहिचानको आन्दोलन र विविधतालाई कसरी सम्बोधन गर्ने ? जस्ता प्रश्नहरूमा बहस हुँदै आएको छ । तर ती बहसहरूमा सङ्घीयता र शिक्षा क्षेत्रको पुनर्संरचनाबारे खासै चर्चा भएको पाइँदैन । जबकि देश सङ्घीय शासन व्यवस्थामा जाने भएपछि शिक्षा प्रणाली पनि सङ्घीय शासन व्यवस्था अनुरूपको नै हुनु जरुरी छ । त्यसैले राज्यको सङ्घीय पुनर्संरचनामा शिक्षा एउटा महत्वपूर्ण सवाल हो र अबको शिक्षा क्षेत्रको पुनर्संरचना भनेको सङ्घीय व्यवस्था अनुरूपको शिक्षा प्रणालीको तय गर्नु हो ।

अहिलेसम्म अभ्यास गरिएको शिक्षाको वर्तमान अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा यो केन्द्रिकृत मात्र छैन, पहुँच र प्रतिनिधित्वको दृष्टिले जातीय, क्षेत्रीय, लिङ्गीय र वर्गीयरूपमा असमान र विभेदपूर्ण पनि छ । त्यसैले शिक्षामा देखिएका असमानता र विभेदको अन्त्य गरी शिक्षामा सबैको समान पहुँच र समावेशीकरण सङ्घीय व्यवस्थामा कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने सवाल नै शैक्षिक पुनर्संरचनाको प्रमुख मुद्दाका रूपमा देखिएको छ । सङ्घीय व्यवस्थामा राज्यको शक्ति तथा दायित्व केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच संवैधानिकरूपमा बाँडिएको हुन्छ । त्यसैगरी, शिक्षाको अधिकार र दायित्व पनि केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच सबैको समान पहुँच र उपलब्धता

पेज नम्बर ४४ मा क्रमशः....

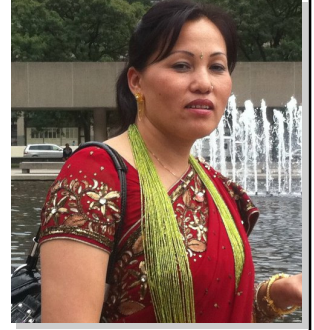
कविता

के थाहा त्यो पहिलो दिनको

के थाहा त्यो पहिलो दिनको
तिम्रो मीठो मीठो स्पर्सले
आज पारु,
आँसुको तालमा पौडिनु पर्छ भन्ने कुरा !
के थाहा त्यो पहिलो दिनको
तिम्रो त्यो न्यानो न्यानो अंगालो भित्रको मायाले
आज पारु,
धुँवाको झोक्कामा हराउनु पर्छ भन्ने कुरा !
के थाहा त्यो पहिलो दिनको
तिम्रो मुस्कान भित्रको अमृत कहानीले
आज पारु,
नशा लाग्ने प्यालाको सहारा लिन पर्छ भन्ने कुरा !
के थाहा त्यो पहिलो दिनको
तिमीसँग बिताएको त्यो पलपल साथले
आज पारु,
दर्दमय पीडा भोग्नु पर्छ भन्ने कुरा !

- रश्मी थापा मगर

टोरन्टो, क्यानाडा

गजल

प्रत्येक पल टाढा टाढा हुँदै गयौं किन ?
सबै तिर उजाड छ, गाह्रो भयो जीउन

कसम थियो नछुटिने जीवन भरी हाम्रो
एकलोपनले डोर्याउँदै छ भट्टीतिर पिउन

सोचथैं मैले सधैं हाम्रो चट्टान जस्तो सम्बन्ध छ
टुट्यो आज यसरी कि गाह्रो भयो सिउन

माया गर्छु मैले भन्दा गाली गर्यौं तिमीले
पश्चातापमा जल्दैछु म बिन्ती माफी दिउन

- असीम मगर

बेलायत (यु.के.)

चलचित्र

चलचित्र निर्देशनमा आदिवासी जनजाति महिला

- प्रतिमाया पुन मगर

विगत दुई दशकदेखि विश्वमा आदिवासी जनजातिहरूको हक र अधिकारको बारेमा चर्चा-परिचर्चा निकै चलिरहेको छ । आदिवासी जनजातिको बाहुल्यता रहेको नेपाल यो विषयबाट अछुत रहने कुरै भएन । त्यसैले विश्वभर चलेको आदिवासी जनजातिको हक-अधिकार अभियानबाट प्रभावित भएर नै नेपालका आदिवासी जनजातिहरू संस्थागत रूपमा गोलबन्द भई आफ्ना हक-अधिकारकाबारेमा आवाज उठाउने प्रयत्न गरिरहेका छन् । विभिन्न माध्यमबाट आफ्ना हक-अधिकारकाबारेमा क्रियाशील भैरहेका छन् । यसैक्रममा चलायमान दृश्य चलचित्रको माध्यमबाट आदिवासी जनजातिहरूले आफ्नो आन्दोलनलाई विगत ४० को दशकदेखि उठाउँदै आएको पाइन्छ । खासगरी आदिवासी जनजातिको हक, अधिकार, धर्म, संस्कृति, भाषा, कला, साहित्य, भेषभूषा, ज्ञान-सीप जोगाई राख्न यो माध्यमबाट प्रभावकारी हुने भएकोले उनीहरूको मुद्दा र बिषयमा आधारित फिल्म/वृत्तचित्र बन्ने गरेका छन् । आदिवासी जनजाति चलचित्र निर्माण गर्ने आदिवासी जनजातिहरू आफ्ना हक अधिकार र पहिचानकोलागि आदिवासी जनजाति चलचित्र महासंघ गठन गरी एकजुट भइरहेका छन् ।

अहिले आएर आदिवासी जनजातिका विषयमा चलचित्र बन्ने क्रम निकै तीव्र गतिमा बढिरहेको छ । २०६६ सालको अन्तसम्मको तथ्याङ्कलाई केलाउने हो भने गुरुङ जातिमा लगभग ८० वटाभन्दा बढी चलचित्रहरू बनिसकेका छन् । त्यस्तै गरेर नेवारमा ६२, थारुमा ४८, तामाङमा ३५, मगरमा २५, लिम्बुमा १८, राईमा ४, राजवंशीमा ३, धिमालमा १, दुरामा १, चेपाङमा १, दराईमा १ र माझीमा १ वटा कथानक चलचित्रहरू बनिसकेका छन् । यी चलचित्रहरूको तथ्याङ्कलाई हेर्दा महिला निर्माताहरूको नाम निकै धेरै संख्यामा शुरुवात कालदेखि नै रहेको पाइन्छ तर निर्देशकको रूपमा भने निकै कम आदिवासी जनजाति महिलाहरू संलग्न छन् । खासगरी साठीको दशकदेखि मात्र आदिवासी जनजाति महिला निर्देशकहरूको उदय भएको पाइन्छ चाहे त्यो कथानक चलचित्र या वृत्तचित्र निर्देशनमा होस् ।

चलचित्र निर्देशन गर्ने पक्ष भनेको कुनै चानचुने कुरा होइन । आम नेपाली जनमानसमा चलचित्र निर्देशन प्रायः पुरुषहरूले मात्र गर्न सक्छन् भन्ने धारणा रहेको पाइन्छ । त्यस किसिमको धारणा आदिवासी जनजाति चलचित्र निर्माण र निर्देशनमा पनि रहेको छ । एउटा सफल चलचित्र निर्माण गर्न निर्देशकको सृजनशिल क्षमता र कलामा भरपर्दछ । ब्यवहारिक ज्ञान त उसलाई अनिवार्य नै हो । एउटा सफल चलचित्र निर्माण गर्न ब्यवहारिक ज्ञान मात्र हासिल गरेर हुँदैन त्यसमा निर्देशकको सृजनशिलताको अत्यन्तै महत्व रहने गर्दछ ।

नेपालकै चलचित्र इतिहासमा आदिवासी जनजाति महिलाहरू नै चलचित्र निर्देशन गर्नेमा पहिलो बन्ने अवसर पाएका छन् चाहे सरिना गुरुङ होस् या सुचित्रा श्रेष्ठ, उनीहरू आदिवासी जनजाति महिला नै हुन् । इण्डियनस फिल्म आर्काइभ 'आइफा' ले चलचित्र निर्देशन सम्बन्धी ७ दिने तालिम दिए पश्चात भने निकै महिला निर्देशकहरूको जन्म भएको छ । आदिवासी जनजातिहरूको संस्कृतिमा आधारित तथा मातृभाषा र नेपाली भाषामा कथानक चलचित्र निर्देशन गर्ने महिलाहरूमा रेणु चौधरी (थारु भाषा), सुनिता

पेज नम्बर ४९ मा क्रमशः...

बहस

राजनीतिमा मगर

- सन्त गाहा मगर

आधुनिक नेपाल निर्माणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका मगर जाति राजनीतिक निर्णय लिने ठाउँमा छैन । एक दशक अघि भएको राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार १६,२२,४२१ जनसंख्या रहेको मगर जातिको

अधिकार बलात् खोसिएको छ । उहिलेको कर्णाली र गण्डकी प्रदेशको बीच भाग विभिन्न राज्यमा विभाजित रहँदासम्म मगरहरूको आफ्नै राज्य थियो । यस क्षेत्रलाई बाह्र मगरात क्षेत्र भनिन्थ्यो (विष्ट, सन् २००२) । जनसंख्याको हिसाबले तेस्रो ठूलो तथा आदिवासी/जनजाति मध्येमा सबैभन्दा ठूलो भएर पनि वर्तमान राजनीतिमा मगर जातिको राजनीतिक भूमिका शुन्य प्रायः छ ।

द्रव्य शाहले घले मगर राजालाई फागुन पूर्णिमाको दिन हतियारद्वारा आक्रमण गरी हत्या गरेर लिगलिगकोटको राजा भएको र मगर राज्यको इतिहास मेटाइएको हो (थापा, २०५०) । त्यस यता मगरहरू स्वजतीय राज्य निर्माणभन्दा पनि िसंगो मुलुकलाई मजबुत बनाउन लागेको देखिन्छ । तर यसको जससमेत उनीहरूले पाएका छैनन् । राष्ट्र निर्माण मात्रै होइन अन्याय, अत्याचार र थिचोमिचो सहनुभन्दा जीवनकै राजिनामा लेख्नु पर्दा पनि उनीहरू पछि नहटेको इतिहास छ । जहाँनिया निरंकुश राणा शासक विरुद्ध आवाज उठाएका नेपालका प्रथम शहिद लखन थापा मगरले विस. १९३३ फागुन २ गते राणाहरूको कायरतापूर्ण हत्यालाई हाँसीहाँसी स्विकारेका थिए (गुरुमछान, २०५५) ।

राणा शासनको अन्त्यपछि पनि मगरहरू अन्यायको चपेटामा परिरहे । २००७ सालपछि मगर समुदायबाट एकपटक पनि राष्ट्र प्रमुख हुन नपाउनु यसको ज्वलन्त प्रमाण हो । त्यति मात्रै कहाँ हो र ! राजाको शासन काल, प्रजातान्त्रिक व्यवस्था र अहिलेको गणतान्त्रिक पालामासमेत मगरलाई शासकहरूको स्वार्थ सिद्धीकालागि प्रयोग गरिएको छ । कनिष्ठ भए पनि एक जना मगरलाई मन्त्री मण्डलमा राख्ने चलन राजाको पालादेखि कै हो । त्यसरी मगर समुदायको नाम बेचेर मन्त्री भएकाहरूले मगरकैलागि के गरे त भन्ने प्रश्न महत्वपूर्ण हो । अहिलेको भाषामा भन्दा 'समावेशी' को नाममा मन्त्री खाएका मगरले आफ्नो समुदायकोलागि एउटा सिक्कोसम्म भाँचेको भए आधुनिक नेपाल निर्माणका सन्ततिको यो अवस्था पक्कै हुने थिएन । पञ्चायती शासन व्यवस्थामा मन्त्री बनेका मगरहरूले या त आफ्नैलागि गरे या राज भक्तिको नाममा समुदायगत अधिकारलाई तिलाजली दिए ।

संविधान सभामा रहेका २७ दल मध्ये राष्ट्रिय जनमुक्ति पार्टी र नेकपा एकिकृतको मात्रै अध्यक्ष मगर छन् । तर दुबै दलको संसदमा हैसियत २/२ सिट मात्रै हो । बढी सिट संख्या भएका एकिकृत नेकपा माओवादी, नेपाली काँग्रेस, नेकपा एमालेजस्ता दलमा मगर नेताको निर्णायक भूमिका छैन । माओवादी युद्धलाई नजिकबाट नियाली रहेको जापानी पत्रकार कियोको ओगुराकाअनुसार माओवादी युद्धमा मारिएका मध्ये ६५ प्रतिशत मगर जाति छन् । तर १३८ सदस्यीय एमाओवादी केन्द्रीय समितिमा १३ मात्रै मगर छन् । यद्यपि प्रमुख तीन दल मध्ये माओवादीमा मगर नेताहरू सबैभन्दा बढी छन् ।

पेज नम्बर ४३ मा क्रमशः...

पेज नम्बर ११ बाट क्रमशः...

युवा र राजनीति...

सकिन्छ । समाजमा भएका अपराधिक कृत्याकलाप रोकन गलत कार्यमा संलग्न आफ्नो कार्यकर्ता वा नेतालाई संरक्षण होइन कारवाही गर्नुपर्दछ राजनीतिक दलहरूले । स्वरोजगार, स्ववलम्बन बन्न हामी सबै युवा मेहनती चरित्रवान र रचनात्मक बनेौं ।

युवा संगठनलाई कसैको शक्ति र संगठनमाथि जाइलाग्ने, काटमार गर्नेभन्दा पनि देश विकास, युवा विकास, सृजना र हत्या, हिंसा विरोधी अभियानमा संलग्न बनाउनुपर्दछ । सम्पूर्ण युवा एक भएर सीमित आर्थिक लाभ गर्न विदेशी माटोमा श्रम गरिरहेका र स्वदेशमा बेरोजगार भएर हत्या, हिंसा, लुटपाट, लागुऔषधको दुव्यशन जस्ता विकृतिमा फसेका युवाहरूलाई नेपाल र नेपालीको पक्षमा काम गर्न उनीहरूको योग्यता, क्षमता र श्रमलाई प्रयोग गरी समृद्ध नेपालको निर्माण गर्न राज्यसँग सामुहिक तथा आ-आफ्नो राजनीतिक संगठन व्यक्तिगत स्वतन्त्र रुपमा माग गर्दै राज्यलाई विकल्प दिनुपर्दछ ।

युवाहरू स्कारात्मक अभियानमा लागेमा निश्चितरूपमा हामी युवाहरूमा नयाँ जोस उत्साह र जाँगरले देश जनता र समाजको लागि केही गरौं भन्ने भावनाले हामीलाई उत्प्रेणा दिइरहने छ । यसको लागि पहलकर्ता भन्नेको राजनीतिक युवा संगठनहरू नै हुन किनकी यी सबै समस्याको निराकरण भन्नेको सुदृढ राजनीतिक संस्कार नै हो । किनकी समाजको प्रत्येक अंग राजनीतिद्वारा निर्देशित हुन्छ । राजनीतिको आफ्नै संस्कृति, विशेषता र मूल्य मान्यता छन् । राजनीति गर्ने नेताहरूले भ्रष्टाचार गर्ने, घरघडेरी बेचबिखन गर्ने, दलालको भूमिका गर्ने, घुस खाने र विभिन्न कम्पनीहरूमा दलालहरूले जस्तै सौदावाजी गर्ने गरेमा निश्चितरूपमा हामीले देशको र युवाहरूको भविष्य समाप्त गर्ने छौं ।

एकपटक सोचौं, हामीले गरेका राजनीति हामीले गरेको आन्दोलन र हाम्रो मूल्य मान्यताले समाजको हित गर्नु पर्दछ । समस्याका गाँठो फुकाउनु पर्दछ । समाजमा भएका सबै निराशा, कुण्ठा र निष्क्रियताको अन्त्य गरी नयाँ र विशाल संभावनाहरूको ढोका खोल्नु पर्दछ । यस अर्थमा युवाहरूको राजनीतिक लगानी यात्रा र सहभागिताले आम नागरिकले न्याय पाउने छन् । हाम्रो गल्ती, कमजोरीले आउँदो पुस्ताले दुःख पाउने छन् र उनीहरूको नजरमा हामी घृणित बन्नेछौं । इतिहासले हामीलाई दण्डित गर्नेछ । युवाहरू कुनै पनि दासत्वबाटमाथि उठेर असल कुराको समर्थन र खराब चिजको विरोध गर्नुपर्छ । अहिले नेपालको परिवेशमा देखिएको विचार र दर्शनको होइन व्यक्तिको चाकडीमा हामी युवाहरू व्यस्त छौं त्यो नै वास्तवमा हाम्रो गम्भीर भूल हो । हाम्रो स्वाभिमान र विचारको दरिद्रता हो । त्यसैले हामी कसैको स्वार्थको लागि दुरुपयोग होइन देश र जनता अनि स्वयम् आफ्नैलागि पनि उपयोगसिद्ध र सार्थक बन्ने सोच आजका अग्रगामी युवाहरूको सोच हुनुपर्दछ ।

(लेखक नेपाल मगर विद्यार्थी संघका पूर्व-अध्यक्ष हुनुहुन्छ ।)

कविता

इन्द्रेणी

रंगी विरंगी लहरा देखिन्छौ कसरी
छाम्दा भेटिन्न एउटा धागो सरी ।

पवित्र झरिमा वादल पारी
चिहाउँछौ सूर्यलाई लजाए सरी ॥

छ कि तिम्रो स्वर्गसँग चिनारी
नाम दिए तिम्रीलाई सबैले इन्द्रेणी ।
सिंगारिएका छौ नव दुलही सरी
सप्तरंगी दोसल्ला घुम्तो ओढी ॥

कहिले पुग्छौ सूर्यलाई घेर्न
त कोही बेला कुहिरो बेर्न ।
स्वर्गमा हो कि धर्तीमा तिम्रो वास
देखिन्छौ सप्तरंगी एक नास ॥

रंग विविधता समेट्ने विशेषता
समूहको तिम्रीले गर्छौ प्रतिनिधित्व ।
त्यसैले त देखिन्छौ सप्तरंगी
मिलीजुली सबै साथी संगी ॥

एकैछिनमा सुटुक्क कहाँ भाग्छौ फेरि
देखिन्नौ त्यही ठाउँमा घरी घरी ।
सूर्य र जल दुवैको चिनारी
आइदेऊ इन्द्रेणी तिम्री घरी घरी ॥

- पदमा बुढामगर

न्यू योर्क, अमेरिका

PROFESSIONAL PHOTOGRAPHY & VIDEOGRAPHY
WITH PROFESSIONAL EQUIPMENTS (HD & SD)

MOKTAN DIGITAL VIDEO
For All Occasions

SHAMBHU MOKTAN
917 930 2336
moktandigital@gmail.com

www.moktandigital.com
SPECIALIZED IN:
BIRTHDAY, SWEET SIXTEENS, WEDDING, ANNIVERSARY, PRIVATE PARTIES
MUSICAL CONCERTS, TV AD PREPARATION, MUSIC VIDEO, PROJECTOR RENTAL, CD/DVD DUPLICATION AND MORE

भाषा**मगर भाषाको अवस्था****- संजोग लाफा मगर**

विश्वमा ६,९१२ देखि १० हजार भाषाहरु बोलिने अनुमान छ । Atlas of the World Language ले विश्वमा ६ हजार सातसय छयानब्बे वटा जिउँदो भाषाहरुको अस्तित्व स्वीकारेको छ । Ethnologue (2005) अनुसार विश्वभरिमा ६,९१२ भाषाहरु बोलिन्छन् । यी मध्ये एशियामा ३२%, अफ्रिकामा ३०.३%, प्यासिफिकमा १९%, अमेरिकी महादेशहरु १४.५% तथा युरोप देशहरुमा ३.५% भाषाहरु बोलिन्छ । माइकल क्राउस १९९५ ले विश्वमा १०,००० देखि १५,००० भाषाहरु र मार्क पागेलले ३१,००० देखि ६०,००० भाषाहरु बोलिन्थे भन्ने अनुमान गरेका छन् । टोर ज्यान्सन १९९७ का अनुसार १२ हजार वर्ष अगाडि मानिसहरु शिकारी युगमा रहेको समयमा प्रति १०००-२००० मानिसहरु बीच एउटा भाषा बोलिन्थे अर्थात् विश्वका लगभग ५०,००० भाषाहरु बोलिन्थे भन्ने छ । भाषाशास्त्रीहरुले विशेष भू-भागमा भाषाको संख्या अडकल काटेका छन् । उनीहरु सबैको विचारमा आजभन्दा उहिले धेरै ठूलो संख्यामा भाषा बोलिन्थे ।

अमेरिकाको Summer Institute of Linguistic Inc ले प्रकाशित गरेको Ethnologue तहो संस्करणअनुसार नेपालमा बोलिने भाषाहरु एकसय पच्चीसवटा छन् । स्व. डा. हर्क गुरुङको अनुसार नेपालमा बोलिने भाषाहरु बाउन्नवटा छ । भाषिकाहरुसहित गणना गरिएकोले एकसय पच्चीसदेखि अठ्ठाइस पुगेको हो । बाउन्न भाषाहरुमध्ये भोट-बर्मेली ३६, भारोपेली परिवारका १४ तथा आग्नेय र द्रविड परिवारका १-१ छन् । तत्कालिन श्री ५ को सरकारले बैरागी काँइलाको नेतृत्वमा गठित राष्ट्रिय भाषा नीति सुझाव आयोग- २०५० पहिचान गरिएको भाषाहरुको संख्या अठसठ्ठी छन् । ती मध्ये लोपवान गरिएका भाषाहरुको संख्या- २०, लेख्य परम्परा नभएका- ३०, लेख्य परम्परा उन्मुख- १२ र लेख्य परम्परा रहेका ९ वटा छन् ।

विश्वमा सबैभन्दा धेरै भाषा बोल्नेहरुको देश पपुवा न्युगिनीमा ८२०, दोस्रो देश इन्डोनेसिया ७४३ र तेस्रो नाइजेरियामा ५१६ भाषा बोलिन्छन् । २०० भन्दा बढी बोल्ने देशहरुमा इन्डिया, संयुक्त राज्य अमेरिका, मेक्सिको, क्यामरून, अष्ट्रेलिया, चीन, कंगो, जायर र ब्राजिल रहेका छन् । १०० भन्दा बढी भाषा बोल्ने देशहरुको संख्या २३ छन् । फिलिपिन्समा १८०, मलेसिया १४७, क्यानाडा १४५, सुडान १३४, चाड १३३, रसिया १२९, तान्जानिया १२८, नेपाल १२५, भानुवाट ११५, म्यानमार (बर्मा) १२३, भियतनाम १०४ रहेको छ । भाषाहरुको संख्यात्मक हिसाबले नेपाल २० औं स्थानमा रहेको छ । संसारमा आदिवासी जनजातिका भाषाहरु ४,००० छन् । सन् २१०० मा दुई हजार भाषा लोप हुँदा मानव इतिहासमा आधा भाषाको हत्या हुनेमा आदिवासी जनजाति भाषाहरु नै हुनेछन् । २००८ जनवरी २ मा अमेरिकी आदिवासी इयाक जातिका एउटा मात्र जीवित अन्तिम वक्ता मेरी स्मिथ जोनको मृत्युले आदिवासी जनजातिहरुको ४ हजार भाषाबाट एउटा भाषा घटिसकेको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार मगर भाषा बोल्नेको संख्या ७,७०,११६ देखाएकोले ३.३९% छ । नेपाल मगर संघले मगर भाषा बोल्नेहरुको संख्या १० लाखभन्दा बढी भएको दाबी गरेको छ । काङ्के भाषा बोल्नेहरुको संख्या ७९१ मगर भाषामा सम्मिलित नगरीकन अन्य भाषिमा देखाएकोले यो भाषालाई मगर भाषाको मान्यता राज्यबाट दिएको देखिँदैन । अठार मगर भाषालाई पनि धेरै पछि तत्कालीन श्री ५ को सरकारले मगर भाषाको रुपमा मान्यता दिइएको थियो ।

क्षेत्रको आधारमा मगर भाषालाई बाह्र मगरात भाषा ढुँट र अठार मगरात भाषा खाम/पाङ्ग भनी दुई भागमा विभाजित गरिएको छ । मूल प्रवाहमा रहेका मगरहरुले बोलिने मगर भाषा पाल्पा, स्याङ्जा, तनहुँ, हुँदै पश्चिम सुर्खेत, दैलेख र पूर्वतिर सिन्धुली, उदयपुर, धनकुटा, सिक्किम, आसाम भूतानसम्म बाह्र मगरात भाषा बोल्ने गर्दछन् । अठार मगरात भाषामा पनि खाम (यो मगर भाषालाई खाम-पाङ्ग भनिनु पर्छ भनेर विवाद भईरहेकोले नेपाल मगर संघ केन्द्रीय समितिले अठार मगर भाषा भन्ने निर्णय गरेको छ ।) र काङ्के भाषा गरी दुईवटा भाषा रहेको छ । रोल्पा, रुकुम, सल्यान, डोल्पा, बाग्लुङको केही भागमा अठार मगर भाषा बोलिने गरिन्छ । डोल्पाको सहतारा, कोटताराका मगरहरुले बोलिने मगर भाषालाई काङ्के (परीको बोली) मगर भाषा भनिन्छ । यी तीनवटै भाषा भोट-बर्मेली शाखा अन्तर्गत पर्दछ ।

क्षेत्रगत आधारमा मगर जातिभन्दा भाषामा बढी सचेतता अपनाएको पूर्वाञ्चल क्षेत्र हो भने जनसंख्याको दृष्टिकोणले मगर भाषा कम बोल्ने सुदूर पश्चिमाञ्चल क्षेत्र रहेको छ । शहरमा बस्ने ३७% मगरहरुले मात्र मगर भाषा बोलेको देखिन्छ जुन ग्रामीण क्षेत्रको तुलनामा कम्ती हो । समग्रमा मगर जातिको जनसंख्याको आधारमा ४७% मगर जातिले मगर भाषा बोल्ने गरेकोले स्थिति सन्तोषजनक नै देखिन्छ ।

मगर भाषाको लिखित इतिहासलाई अध्ययन गर्दा वि.सं. १९९६ सालमा अयोध्याप्रसाद प्रधानले मगर शब्दकोष प्रकाशित गरेका थिए । नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठानले २०३० सालमा प्रकाशित गरेको पर्यायवाची शब्दकोष बहुभाषी शब्दकोष हो । यसमा मगर भाषाका शब्द पनि छन् । डा. हर्षबहादुर बुढा मगरले मगर-रोमन-नेपाली-लिम्बू-अंग्रेजी संक्षिप्त शब्दकोष-२०४८ प्रकाशित गरेका छन् भने सोम राना मगरले तयार पारेको अठार मगरात भाषा काङ्के र बाह्र मगरात भाषामा 'लाफा डाक गोमहोक' (साथी शब्द संग्रह) २०५१ लाफा परिवारले प्रकाशित गरेको थियो । यसैगरी, कर्णबहादुर बुढा मगरको सम्पादनमा खाम मगर 'पाङ्गलू तुनुजा रो : र दूप्सीन्या पो-२०५२' (खाम मगर भाषाको छोटकरी विचार तथा भेला हुने ठाउँ) अठार मगरात भाषाको शब्दकोश, मगर अध्ययन केन्द्रद्वारा प्रकाशित ज्ञानप्रसाद पुन मगरको 'खाम मगर पाङ्ग' (नेपाली-अंग्रेजी शब्दकोश) र अठार मगरात मगर भाषा संस्कृति विकास प्रतिष्ठानद्वारा प्रकाशित कर्णबहादुर बुढा मगरको 'नेपाली मगर पाङ्ग' अंग्रेजी शब्दकोश-२०६१, सिर्जना घर्ती मगर र धनमाया घर्ती मगरद्वारा प्रकाशित रणप्रसाद घर्ती मगरको खाम-नेपाली शब्दकोश-२०६२, विजय लुङ्गेली मगरको संक्षिप्त मगर व्याकरण तथा शब्द संग्रह-२०६१ र बमकुमारी बुढा मगरको 'चाउ रो डमूऊ छेन गूस्ती गेदो' (मगर पाङ्ग व्याकरण-२०६६), चार दशकदेखि मगर शब्द सङ्कलन र सम्पादनमा हिरासिंह थापा मगरको 'बृहत् मगर शब्दकोश-२०६६' प्रकाशित भएका छन् ।

वि.सं. १९९६ सालमा पाल्पाका अयोध्याप्रसाद प्रधानले एस.एम.पी.पी. छद्म नाममा 'मगर कुरा शिक्षा' मगर व्याकरण लेखेर मगर भाषा विकासको सराहनीय प्रयास गरेका थिए । नेपाल मगर संघ केन्द्रीय समितिले मगरको पहिलो व्याकरणकार स्व. प्रधानलाई मरणोपरान्त सम्मान गरेको थियो । २०५१ सालमा नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानद्वारा आयोजित मातृभाषा कार्यशाला गोष्ठीमा सहभागी डा. हर्षबहादुर बुढा मगरले मगर व्याकरणको प्रारूप प्रकाशित गरेका थिए । नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको लघु अनुसन्धान परियोजना अन्तर्गत लोकबहादुर थापा मगरले तयार पारेको 'मगर व्याकरण' को पाण्डुलिपि प्रतिष्ठानले प्रकाशित गरेको छैन ।

पेज नम्बर ५० मा क्रमशः....

पेज नम्बर १३ बाट क्रमशः...

भूम्या वा नाम पूजाको महत्व...

२०६१ साल सावन १ गते भने टुडिखेलमा भूम्या पर्व मनाइयो । २०६२ सालमा तत्कालिन संघका अध्यक्ष क्या. यमबहादुर बुढाथोकी मगर र वरिष्ठ उपाध्यक्ष क्या. देउबहादुर रानामगरको उपस्थितिमा डेविड वाटसलाई भूम्या पर्वमा सम्मान गर्ने काम भयो । त्यसकोलगत्तै वाटसको 'थापा, राना र आले मगर हुन् उनले मगर भाषा बोल्छन्, बुढा, घर्ती, पुन र रोका खाम जाति हुन् त्यसैले उनले खाम भाषा बोल्दछन्' भन्ने जस्ता अभिव्यक्तिहरू छापामा सार्वजनिक गरेका थिए । यसरी मगर जातिको राष्ट्रिय पर्व भूम्या पर्वलाई काठमाडौंमा मनाउने क्रममा विभिन्न समूहगत एवम् व्यक्तिगत स्वार्थ र विवादवाट मुक्त हुन सकेको छैन ।

भेडा पालक किसान र नाम पूजाको महत्व

प्रकृति पूजालाई 'नाम पूजा' बाट खस कुरा प्रभाव परेकोले 'भूमि' बाट मगर उच्चारणले 'भूम्या' भनिएको हो । सो पूजाको 'थाला' मा नाँचिने संस्कृतिलाई थबाङ रोल्पामा 'लोकोबाङ्गे' र तकसेरा रुकुममा 'भलक' नामले चिनिन्छ । अरु ठाउँमा भूम्या भनिन्छ अनि रोल्पा कालाशेष खण्डमा भदौ १२ गतेलाई 'चोख्या केप्न्या पर्व' र कतै भदौ १ गतेलाई 'हरेला पर्व' भनिन्छ ।

'भूम्या' को महत्व आजभोली नाँचलाई मात्र दिइएको पाइन्छ । खासगरी 'भूम्या' जमिन पूजा हो । खेत, बारी खनजोत नगरी घरभित्रको खरानी, धुइसो, धुलो, फोहोर मैला फ्याकेर जमिनको नाममा पूजा सम्पन्न गरेपछि मात्र मनोराजन गर्न नाँच शुरु गर्ने हो । त्यसो नगरी नाँचमा मात्र महत्व दिइयो भने अर्थहिन मानिस भेला गर्ने माध्यम मात्र बन्न जान्छ । नाँचको मन्चन जस्तो बुझाइ पर्न जान्छ । यसको महत्व जमिनप्रतिको आस्था प्रकट गरेपछि आभार व्यक्त गर्दै नाँच्ने गरिएको हो ।

भेडा पालक किसानहरू कार्तिक अन्तिम (नोभेम्बर) देखि भेडाहरू नाम (अवल) तिर रोल्पा उत्तर र रुकुम पूर्वबाट कपिलवस्तु, दाङ, बाँकेका पहाड घारीतर्फ पालनकालागि लगेर बैशाख अन्तिम (मई) महिनामा बसोबास थलो बुकीमा गर्मी याममा राख्दछन् । भेडाहरू गोठमा राखेर विभिन्न जडीबुटी संकलन गर्ने समय मिलाउनुकासाथै असार १ गते

'नाम पूजा/भूम्या पर्व' मान्नुको महत्वपूर्ण आधारहरू छन् ती हुन् ;

(क) जौ बाली: उच्च पहाडको प्रमुख उत्पादनमा एउटा बाली जौ हो । उभ्यालीमा बालीलाई रमा (झाँक्री) सेवारेहरूद्वारा प्रकृति र कुल देवतालाई ली/लीस् (जाँड) र पेन/आरा (ढेडो) पकाएर चढाउने संस्कृतिअनुसार जेठ महिनामा जौ बाली पाक्ने हुँदा उपयुक्त दिन पर्व मानिएको हो ।

(ख) जुगाको कम खतरा: नाम पूजाकोलागि २-४ दिन पहिलेदेखि धापा-धामी (युवा-युवती) हरू रथ-विरथ वै (फूल) टिप्न जाँदा जंगलमा जुगा लाग्ने कम खतरा हुन्छ । वर्षा शुरु भइ नसकेकोले जुगाको उत्पत्ति बढी मात्रामा नभएको समय असार १ गते उपयुक्त लागेको हो ।

(ग) जेथाडसे माल: २०३३ सालमा नेपाल सरकारले उच्च पहाडी भेगको प्रमुख आय स्रोत चरेशलाई लागुपदार्थ निषेध ऐन ल्याउनु अगाडि जेठको पहिलो लटबाट आउने आमदानी उल्लेख्य हुन्थ्यो । त्यस बखत किसानहरू हर्षले अथाह खर्च गर्ने, ६ महिना टाढा बसेका आफन्ती भेला हुने, नाम पूजा गरी सबै उमेर, लिङ्ग, वर्गका विना भेदभाव गोलो भइ भित्री घेरा पुरुष र बाहिरी घेरा महिला, सैयौं मानिस हाँसो ठट्टा गर्दै भूम्या नाँचमा सामेल हुन्छन् ।

(घ) उधेली ऋतु: खास गरी जलजला धुरीको चारैतर्फ भूम्या पर्वमा नाँचनुको मुख्य कारण मगर परम्परामा रहेको उधेली ऋतुका नाँचहरू सिडारु, धोता, जुगी, सरङ्झ्या, बजौर्या, पैस्यारु, जोरा र दाम्फ्या नाँच्ने समयमा भेडा लिएर अवलतर्फ जान बाध्य हुने र ती विशाल नाँचमा सहभागी हुन नपाएको कारण महिला-पुरुष एकै ठाउँमा भेला भएर धित मर्ने गरी नाँचदछन् । स्मरण रहोस्, उभेली ऋतुमा मादल बजाएर नाँचमा सहभागी हुने परम्परा नभएकोले लोकोबाङ्गे/भलक स्याईमा मादल बाजा बजाइदैन ।

(ङ) सामल्या भेडा र खाजा घान: कार्तिकमा पहाडबाट अवल झर्दा अनि बैशाखमा अवलबाट पहाडतर्फ जाँदा महिला, बुढाबुढी, केटाकेटीहरू कुखुरा, कुकुर साथमा लिएर भाडाकुडी, खर्च सामल्या भेडालाई बोकाई भेडा खुटी २-३ दिन बास बसाल्ने र चराउन निश्चित ठाउँमा पुगेर डेरा व्यावस्था गरी सामल्या भेडालाई चरण मिलाएर घाँस खुवाउँछन् । 'सामल' भनेको खर्च अन्न हो र त्यही खर्च अन्न बोकाइने भेडालाई सामल्या भनिन्छ । उच्च पहाडबाट तराई अवल झर्दा र पहाड फर्किदा बाटोमा पर्ने गाउँहरूमा भेडागवाला किसानहरू थैला बेकेर खाजा घान माग्दै घरघर डुल्छन् । स्थानीय मगरले अरु माग्ने डुल्नेलाई भन्दा भेडागवालालाई मनगगे उदार भावनाले सुपो र

पेज नम्बर २९ मा क्रमशः....

कथा

जीन्दगीको एक दिन

- मनु ठाडा मगर (बेलायत)

'हेलो !'

'हजुर, नमस्कार राजेश जी !'

'म यसो घुमघाम मै ब्यस्त छु । बरु तपाइको के छ भन्नुस ? अँ अँ हो नि, क्यानी लण्डनमा नी नघुमेर काँ घुम्ने होर भन्या ?'

ब्रिटिश लाइब्रेरीबाट बाहिर निस्कदै गर्दा अचानक नेपाली भाषा बोलेको सुनेर रानु फरक्क फर्केर आवाज आएतिर हेरी । पराई भुमीमा आफ्नो भाषा सुन्दा मात्र पनि आत्मियपन महशुस हुँदो रहेछ । हेर्दा क्षेत्री-ब्राम्हण जस्तो देखिने पातलो जिउडालको त्यो युवक नजिकैको बेचमा उप्परखुट्टि लाएर फोनमै बोल्नमा ब्यस्त थियो ।

करिब दिउँसोको २ बजेको हुँदो हो । विहान केही नखाई हिँडेकीले रानुको पेटमा निकै मुसा दौडिरहेको थियो । त्यसैले त्यो मान्छेलाई एकछिन निहालेपछि अगाडिको म्याकडोनलमा छिरी ।

'गुड आफ्टरनुन ! हवाट उड यु लाइक टु इट म्याम ?' काउन्टरमा उभिएकी इन्डियन झैँ देखिने केटीले मुसुक्क मुस्कुराउँदै सोधी । माथि बोर्डतिर हेर्दै रानुले अर्डर गरी 'क्यान आइ ह्याभ अ चिकेन लिजेन्ड प्लिज?'

'हिवच डिस्कस डु यु प्रिफर म्यामु?'

'स्मल पेप्सी विथ लिक् बिट आइस प्लिज ।'

'एनि थिङ्ग इल्स?' ब्यापारीको अन्य थप कुरा बिकाउने उपाय मिसाइ हाली ।

'नो थ्याङ्कयु ।'

'इट्स फो सिक्स्टी सेभेन प्लिज ।' टिलमा पैसा जोडेर इन्टर बटम दाब्दै बोली ।

झोलाको भएभरका गोजी छामछुम पार्दा पनि चानचुन पैसाले चार पाउण्ड भएन । त्यसैले ५ पाउण्डको नोट झिकेर दिई ।

'योर अर्डर इज बिङ्ग रेडी । इट्स योर रेसिट एन थर्डटी श्रौ पी म्याम,' फिर्ता पेनी सहित विल रानुको हातमा थमाइ दिई ।

काम नपाई रन्थनिएर हिँडेकी रानु त्यो केटीलाई हेर्दै मनमनै सोची 'यस्तै म्याकमै काम पाइएको भए पनि त हुने । जति एप्लाइ गरे नी नहुने मेरो भाग्य नै खराव...' आज पनि ऊ एक असफल अन्तरवार्ताबाट फर्कदै थिई । जताततै पार्ट टाइम जब एप्लाइ गर्दा-गर्दा थकित भएर फुलटाइमकोलागि एक ठाउँमा भरेको भोलि पल्टै इन्टरभ्युकोलागि बोलाइएको थियो । तर जब ऊ बताइएको ठाउँमा पुगी भित्र छिर्ने बित्तिकै खैरो सिलिक्क परेको केश लर्काउँदै त्यहाँकी एक कुइरे कर्मचारीले पहिलो प्रश्न गरी 'आर यु लुकिङ्ग फर फुलटाइम जव ?'

रानुलाई फुलटाइम वर्क परमिट नभएकोले विस्तारै जवाफ फर्काइन् 'नट एक्चुअल्ली ।'

'हिवच टाइप अफ अ भिजा डु यु ह्याभ?'

'आम् अ स्टुडेन्ट एन्ड आइ ह्याभ गट अ स्टुडेन्ट भिजा ।'

'सो यु ह्याव वन्लि ट्वानी आव वर्क परमिट, एम आइ करेक्ट?'

'एस नाउ आइ क्यान वर्क वन्लि ट्वानी आव पर विक । बट आम ह्याभिङ्ग समर होलिडे फर्म फिफ्थ अगस्ट । आइ ह्याभ टु मन्थ समर होलिडे एट द्याट टाइम आइ क्यान वर्क फुल टाइम मोर द्यान फोर्टि आवर ।'

कुइरेनीले मुसुक्क मुस्कुराउँदै भनी 'सरी डार्लीङ्ग वि निड मन्डे टु फ्राइडे फोर्टि आव फुल टाइम राइट नाउ । यु कान्ट वर्क दिस सो वि विल होल्ड योर एप्लिकेशन फर अ हवाइल ।' घाटी तन्काउँदै बोली 'थ्याङ्कयु मिस रानु यु क्यान गो नाउ ।'

त्यो चारैतिर सिसै सिसाको झ्याल भएको उज्यालो कोठाबाट रानु कालो अनुहार पारेर निस्केकी थिई । आउँदा बाटैमा ब्रिटिश लाइब्रेरी देखेकी हुनाले कस्तो रहेछ भन्ने लागेर निरिक्षणको लागि पसेकी थिई ।

उसको अर्डर तयारी भयो । रानु भने अझै कामको चिन्तामा डुवि रहेकी थिई । 'हिएर वि गो योर चिकेन लेजेन्ड इज रेडी नाउ ।

इन्जोइ योर मिल म्याम !' केटीले आफ्नो ड्युटी पुरा गरी ।

'थ्याङ्कयु सो मच' तन्द्राबाट ब्युझ्दै एम लेखिएको कागजको सानो झोला समाई ।

ब्रिटिश लाइब्रेरीको त्यो रङ्गडङ्ग शान्त भवनबाट ऊ भोक लागेरै बाहिर निस्केकी थिई । युके समरको लामो दिन उनीसँग समय थुप्रै बाँकी थियो । बस स्टपमा म्याकडोनलको सानो झोलाबाट आलु चिप्सको टुक्रा झिकेर टोकदै सोच्दै थिई 'अब कता जाने ?' २०५ नम्बरको बस आयो ऊ त्यसैमा चढी ।

बस भित्रै खानेकुरा खाँदै रानु केहीबेर घोरिई 'अव के गर्ने, कता जाने, प्रेट म्यानेजरमा आवेदन खुलेको छ भन्थे...आजै भिक्टोरिया स्टेशन पुग्नु पर्ला जस्तो छ फेरि ।' भिक्टोरिया स्टेशनको प्लेट फर्म नम्बर दुई अगाडि प्रेट म्यानेजरको अफिस रहेको छ । जहाँ निकै महिना अगाडि रानु साथीहरुको हुलमुलमा त्यहाँ पुगेकी थिई । तर उसले अहिले चढेको बस पेडिङ्गटोन जाने हुनाले उत्रेर अर्को बस फेर्न पर्ने भयो । रिजेन्स पार्क स्टेशनमा उत्रि ऊ ४५३ नम्बरको बस चढी र आफ्नो गन्तव्यतिर लागी ।

भिक्टोरिया स्टेशन पुग्दा झण्डै चार बजेछ । स्टेशनको उतापट्टि पनि एक एजेन्सी रहेछ । त्यहाँ वेटर, पिक प्याकर, सेफ इत्यादि चाहिएको ठुलठुला अक्षरले लेखिएको प्रिन्टेड कागज सिसा झ्यालमा

पेज नम्बर ३५ मा क्रमशः...

कथा

आशा

- नवीन विभास (नेपाल)

'कुनै दिन त्यस्तो पार्टी पनि आउला जसले हाम्रो मुक्तिको सपना पूरा गर्ने बाटो खन्ला' डोकोमा नाम्लो लाउँदै भनी 'म फेरि त्यो बाटोमा लाम लागूँला ।' यति भनेर भारेडोको (मसिना प्वाल हुने गरी बुनिएको डोको) मा नुनको भारी बोकेर मुश्किलले उठी । एक झलक फर्केर पनि नहेरी बाटो लागी ।

जाजरकोट जाने गाडी कुनै प्रतीक्षालय पुग्नुभन्दा वरै उकालोमा भरियाका हुल भेटियो । उनीहरुसँग घरी पछि घरी अघि गर्दागर्दै एउटा चौपारीमा पुग्यो । मलाई थाहा छैन । सोध्न पनि भुलिछु क्यार त्यो चौपारीको नाउँ ।

चौपारीमा पुगेपछि भरियाले भारी बिसाए । पसिनाले निथुक्क शरीर चौपारीमा ओभाउन थाले ।

त्यै हुलकी एउटी चेली । सबैभन्दा पछि आइपुगी । ऊ आइपुग्दा चौपारीका बिसाउनी कब्जा भइसकेका थिए । कहाँ राख्ने ठाउँ खोजी । पाइन । चौपारीकै छेउतिर भुइतिर हेरिरहेको चुत्रोको बोटमा अडेस लगाई । र भनी 'लालमाया ! स्यान्स्यानो दुंगा ले ।'

ऊभन्दा केहीबेर अघि मात्र आइपुगेकी लालमायाले पसिना ओभाइरहेकी थिई । दुंगा लगिदिई । नमिलेको कापमा दुंगा राखी र डोको अड्याई ।

केही बेरसम्म डोकोमै अडेस लागेर बसी । बसे पनि शरीरबाट पसिना नथामिएको उसको अनुहारबाट झर्दै गरेका पसिनाले भन्थे । के सम्झेर कुन्नि टाउकोमा राखेको कपडा हातमा लिई । र त्यसले अनुहार सरक्क पुछी ।

कताकता देखेजस्तो न भेटेजस्तो लाग्यो । कुनै याममा देखेको अनुहारजस्तो । तर त्याक्कै ठम्याउन भने सकिन्न । कतै देखेजस्तो भने लागिरह्यो ।

पसिना पुछेर हाई काढी । भरियाका छेउतिर अघिदेखि एकटक उसलाई हेरिरहेकाले होला मतिर आँखा घुमाई । आश्चर्य मान्दै आई 'अरे ! तपाईं पत्रकार दाइ होइन?'

कहाँ देखेजस्तो लाग्ने उही कमरेड आशा जस्तो लाग्यो । र उसको आश्चर्यचकित प्रश्न नझर्दै मैले सोधें 'कमरेड आशा होइन?' केही नबोली टाउको हल्लाई ।

'हो त है । त्यै त कहाँ देखेजस्तो अघिदेखि लागेको थियो ।' हात मिलाई । त्यतिखेर जसरी सनासोले चेपेजस्तो गरेर मिलाएकी थिई यसैगरी हात मिलाई ।

'कमरेड कहाँबाट?'

'सल्लीबजारबाट' उसले भनी ।

'कार्यक्षेत्र' मैले सोधें 'अचेल कहाँ छ?'

मेरो मतलब थियो - कुन शिविरमा हो, वाइसीएलमा भए कहाँ ? उसले डोको देखाई ।

ठानें ठट्टा गरी । मैले पत्याइँन ।

'होइन ख्याल नगर्नु न । थाहा छैन के अहिले कहाँ हो ?'

ऊ केही पनि बोलिन । डोकोमा खकन्ना मिलाई । सानो डोको भएकाले माथिसम्म सामान राख्नलाई राखिएको खकन्नामा रुमाल राखी । र कसी । र भनी 'अचेल मेरो कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारी यै हो ।' स्वाभाविकरूपमा सम्हालिन कोशिस गरी । कताकता के नपुगेजस्तो पनि लाग्यो क्यार उसलाई ।

'दाइ त उस्तै हुनुहुने रैछ' उसले भनी 'कपाल पनि उस्तै ।'

सायद सबै ख्याल गरेकी रहिछ क्यार । त्यसबेला हामी चारजना पत्रकार गएका थियौं । केही पत्रकारले 'अन्टसन्ट' सोध्न खोजेका थिए ।

'पोल्दापोल्दै उछिट्टिएजस्ता एउटा दाइ थिए नि कुरा पनि गतिला नगर्ने । ती दाइ कता छन् ?' हामीसँग गएका रामहरि आचार्यको बारेमा सोधी । त्यसबेला काठमाडौं पोष्टमा काम गर्ने रामहरि नानाथरी आइएनजीओ फेर्दै अमेरिका पुगिसकेको थियो ।

'अमेरिका ।'

'ए हो र?' भनी ।

'म पनि अहिले त्यो पत्रिकामा होइन नि । अर्कोमा ।'

'ए हो र?' उसले भनी ।

भरियाले सुल्पामा कक्कड भरे । हावा चलन थाल्यो । हावामा कक्कडको धुँवा अलमलिदै आकाशिन थाल्यो । केहीले चुरोट सल्काए । केहीले शिमला पहाडबाट आएका कालापारेले दिएका दिलबहादुर बिडी सल्काए ।

'पर्सी घर पुगिन्छ कि पुगिन्न?' 'मैले बोकेको यति नम्बरी भारीको कति पैसा हुन्छ ?' यस्ता हिसाब निकालिदिन भन्दैथिए केही पाका भरिया जोसँग लेखापढी थिएन ।

हावाको गतिसँगै एक हुल बादल आएर लखेट्दै अर्को हुल बादललाई नेटो कटायो । चराका हुल पनि उड्दै आएर पिपलको बोटमा बसे । भरियाका आडमा उमेका पसिना चौपारीको हावाले सुक्न थालेजस्तो लाग्यो । कारण -अधिसम्म खलखलि पसिनाले भिजेको मेरो ज्यानले चिसो चिसो महसुस गर्न थालिसकेको थियो ।

अधिसम्मको भारीको पीडा र पसिना भुलेर भरिया कक्कडको धुँवासँगै संचोबेसंचो थाले । एकअर्कालाई कटाक्ष हान्दै जिस्किन थाले ।

'बिहे भयो?' अनायास प्रश्न खसेछ ।

पेज नम्बर २५ मा क्रमशः....

पेज नम्बर २४ बाट क्रमशः...

आशा...

'अहँ ।'

'किन?'

'यस्सै ।'

'होइन बारे ।' अर्कीले भनी ।

'ढाँटेकी?'

'होइन' यति भनेर आँखा टरी ।

केही बेर सन्नाटा छायो । अरुको निजी कुरा कोट्याउन पनि त जरुरी छैन । पत्रकार भनेपछि कोट्याउनै पर्छ भन्ने गलत परम्परा छ । जो गलत छ । प्रसंग अन्ततिर मोडिए ।

के सम्झेर कुन्नि सायद सुनाउन चाही ।

सुनाई-

'हामीले दर्ता गरेको प्रेम प्रस्ताव पास भएपछि बिहेको कुरा पनि छिनेको थियो । बेनी कारबाहीपछि बिहे गर्न सम्पूर्ण चाँजोपाँजो हाम्रो प्लाटुनले मिलाएको थियो' यति भनेर रोकिई । कतै कोही आइरहेछ जसरी हेर्दै भनी 'तर कमरेड समीर बेनीबाट फर्कनु भएन ।' उसले यति भनिसक्दा जर्किनमा पानी बोकेर आशाकी अर्की संगीनी आई ।

हावा चलन थाल्यो । डाँडामाथि उभिएको चौपारीको पिपलको पात फर्फराउन थाले ।

'त्यसपछि?' मैले सोधें ।

'त्यसपछि?' उसैले मलाई सोधी । फिस्स हाँसी । त्यसपछि एकछिन रोकिई । र भनी 'दिल कसैमा बसेन ।'

'उमेर छ' बेला नघर्किएको भन्दै सोधें 'बढीमा बाईस हुनुभयो होला ।'

'१९' उसले भनी ।

जनसेनाबाट उसलाई वाइसीएलमा सरुवा गरिएछ ।

त्यसपछि

'संगठनको जिम्मेवारी दिइयो' उसले भनी ।

त्यसपछि

'केही पनि दिइएन' त्यसपछि लस्कुरै लागेका भारी हेर्दै भनी 'अहिले त हाम्रो काम पनि छैन जस्तो छ पार्टीलाई । खोज्दैजाँदा पनि भेट्दैनौं ।'

'अनि?'

'पेट पाल्नु पर्यो' उसले भनी 'हिजो युद्धमा थियौं । आमालाई टार्न हुन्थ्यो । तर आज त्यो पनि छैन । केका लागि कहाँ छु भन्ने ?'

त्यसपछि

जुरुक्क उठी । जर्किनमा पानी लिन गई ।

'बिसूर ए बिसूर ।' एकजना बूढा भरियाले बोलाएपछि फरक्क फर्केर हेरी । थाहा पाएँ उसको गाउँघरमा बोलाउने नाउँ रहेछ बिसूर । उसले पार्टीमा राखेकी थिई आशा । उसले आशापछि समीक्षा, प्रतीक्षा, लाली जस्ता नाम फेरिछ ।

पेज नम्बर २५ मा क्रमशः...

Sandmark

Architectural Design Studio

GPO Box 12988, Kathmandu, Nepal

Services:

- architecture
- interior
- landscape

Inquiry : +977-1-4413052(O), 9851004144 (M)

landmark-ads@hotmail.com

www.landmark-ads.com

पेज नम्बर १४ बाट क्रमशः...

देशभित्र र बाहिरका मगर संघको सम्बन्ध...

उनीहरूले गलत गरिरहेको भए सुझाव र आलोचना गर्न चुक्नु हुँदैन । यथार्थमा नेपालभित्र मगरहरूले गरिरहेको आन्दोलनका बारेमा अन्तर्राष्ट्रिय माहौल बनाउन विदेशका मगर संघहरूको उपयोग र प्रयोग हुनुपर्दछ ।

विदेशका कतिपय मगर संस्थाहरू रहर्ने मात्र खुलेका छन् । संस्थाको नेतृत्व गर्नेहरूमा सांगठनिक ज्ञान, सीप र चेतनाको खाँचो छ । ती संस्थाहरूले गरेका कार्यक्रम हेर्ने हो भने सांगठनिक र वैधानिक प्रकृया कता छ भन्ने भेट्नुपर्ने हुँदैन । नेपालका मगर संस्थाहरूसित सांगठनिक ज्ञान बढी छ, उनीहरूले विदेशका मगर संघहरूको सांगठनिक क्षमता अभिवृद्धि र हस्तान्तरणकालागि पहल गर्नुपर्दछ । विदेशका मगर संस्थाका पदाधिकारीहरूलाई यस्ता कुरा सुझावो भने सांगठनिक प्रकृया र वैधानिकतालाई परम्परागत ढर्राको बिल्ला भिराइदिन्छन् र आफूलाई आधुनिक देखाउन खोज्छन् । कतिपय प्रकृया स्थान र समयअनुसार फरक पर्न जान्छन् तर विधि र प्रकृयाको लगाम त जहाँसुकै हुन्छ नि । के आधुनिक बन्ने लालसामा माइन्सूट बुकको आद्योपान्त नै जोसुकैको पहुँच पुग्ने गरी वेबसाइटमा राख्न मिल्छ र ?

अन्त्यमा, नेपाल मगर संघले विदेशमा खुलेका मगर संघहरूको माउ संगठनका रूपमा आफूलाई उभ्याउन जरुरी छ । विदेशका मगर संघहरूलाई कसरी विधानमा समेट्ने, उनीहरूको स्थान मगर संघको सांगठनिक संरचनामा कहाँनिर हुने, विदेशस्थित मगर संघमा व्यक्तिले सदस्य वा पदाधिकारीहरूले गरेको योगदानलाई कसरी अभिलेख गर्ने भन्ने सम्बन्धमा प्रष्ट व्यवस्था गर्न जरुरी छ । नेपाल मगर संघको अहिलेसम्मका नेतृत्वले त बुझ्नेनन् या बुझी बुझी बुझ पचाए, अहिलेको नेतृत्वले पनि यस सम्बन्धमा ध्यान दिन सकेको छैन । त्यसैले मगर संघको आउने महाधिवेशनमा यो सवाल प्रष्ट होस् ।

(लेखक गोरखापत्रसम्बद्ध पत्रकार तथा मगर आमसाधारणकर्मी समाजका अध्यक्ष हुनुहुन्छ र हाल बेलायतमा अध्ययनरत हुनुहुन्छ ।)

-:: शुभकामना ::-

विधुतीय पत्रिका याँभु (इन्द्रेणी) को
प्रकाशन शुरु गरेकोमा मगर संघ
अमेरिका परिवारलाई हार्दिक बधाई छ ।
याँभुको निरन्तरता र सफलताको कामना गर्दछौं ।

भुम्लाबाङ्ग भिलेज फाउण्डेशन
नेपाल

कविता

आखिर छर्छ हावाले फेरि एक मुठी खरानी

के को नै पो कमी थियो र भए नी झुपडीको
बास

कति मीठो लाग्थ्यो निश्चल माया प्रीतिको गाँस

अनायसै रहर बढ्यो खरको छानोले छाउने

अलिकति फराकिलो कोठा चोटा बनाउने

मिलेन अझै सन्तुष्टि यत्तिकैमा जाग्यो अरु रहर

गतिलै खालको बनाउने एउटा पक्की ढुंगे घर

आकंक्षा बढ्यो लागेन राम्रो ढुंगाको छपनी

देखन थालें अब आलिशान महलको सपनी

मेटाउन तृष्णा मनको यही देशै छोडेर विदेशिएँ

बगाउँदै आँशुका बलिन्द्र धारा तिमीबाट बिछोदिएँ

थाहा छैन सुख के हो ? तर म निरन्तर दौडिरहें

प्राप्ति यसैकालागि भनी कहाँ कहाँ भौतारिरहें

यो भए त्यो, त्यो भए अर्को लालच लागिरहने जहिल्यै

असीमित आकाँक्षा मान्छेका पुगदो रहेनछ कहिल्यै

सुखको सत्यबोध भयो आज लक्ष्मी जयन्ती मनाउँदा

उनी श्रद्धेय महाकवि लक्ष्मीप्रसाद देवकोटालाई सम्झ्दा:

‘हातका मैला सुनका थैला के गर्नु धनले

साग र सिस्नु खाएको बेश आनन्दी मनले’

जीवनको यही सत्यलाई आत्मसात गरेर

आउँदैछु प्रियसी अब म छिट्टै नै फर्केर

तँ र म अनि तेरो र मेरो रहनुजेल परानी

आखिर छर्छ हावाले फेरि एक मुठी खरानी

- टिकाकुमार पुन मगर

भर्जिनिया, अमेरिका

पेज नम्बर २५ बाट क्रमशः...
आशा...

उसलाई पहिलोपालि रोलपाको भावाङमा जनसरकार घोषणा कार्यक्रममा देखेको थिएँ । त्यतिखेर ऊ जनमिलिसियामा थिई । िहंडेको दुई महिना लागेको बताएकी थिई । त्यसताका माओवादीको कार्यक्रम थाहा पाउनु, उनीहरूलाई भेट्नु अनौठो थियो । सबै कहाँ जान पाउँथे र ! त्यो मेरो पहिलो माओवादी फिल्ड रिपोर्टिङ थियो ।

'भर्भरकी चेली के सपना उनेर लागी होली ?' मनमा नजानिदा कौतुहलता उठेका थिए । सोधेको थिएँ 'यस्तो आँधीमा तिम्रो सपना पूरा हुन्छ, तिम्रो सपना फुल्ने फूलबारी देख्यौ ?'

दुक्क थिई । नेपाल फेरिने छ । आफूले देखेको सपना केही समयमै पूरा हुने छ । उसको भनाइ थियो 'यति ठूलो बलिदान भएको छ । त्यो रगत कसरी खेर जान्छ ? के हाम्रो नेतृत्व र हामी सहिदले देखाएको बाटो, तिनीहरू िहंडेको बाटो छाडौंला कस्तो कुरा गर्नुहुन्छ ?' सबलाई चुप पारेकी थिई ।

किन हो कुन्नि टाटेपाटे ड्रेसमा बन्दुक बोकेको उसको किशोर अनुहार मलाई खुबै मन परेको थियो । आफ्नो भविष्य आफैले कोर्ने सपना उनेर िहंडेकी चेली देखेर ईश्र्या पनि जागेको थियो । जनमुक्ति सेनाका समर्पणभाव देखेर होला सायद 'बायसु भइसकेको थिएँ कि म ! मलाई यस्तै लाग्छ । अहिले पनि उनीहरूले उठाएको जोखिम र समर्पण देखेर घोट्लिन्छु ।

कुनै याम थियो । जुन याममा जनमुक्ति सेना र कार्यकर्ता तात्कालीन सेना र पुलिससँग लडिरहेका थिए । कहिले मार्थे कहिले मारिन्थे । जनसेनाका महिला जवान नेपाली सेनाले पकडेर सामूहिक बलात्कार गरेका कुरा सुन्थ्यौं । तर लेख्न सक्तैनथ्यौं । लेखे पनि छापिदैनथे । कारण त्यसबेला पनि अचेलजस्तै आफूलाई व्यावसायिक भन्दै मूलधारको दाबी गर्ने पत्रिका माओवादीविरोधी नै थिए । माओवादीका नकारात्मक कुराबाहेक छापिदैनथे । पत्रकार पनि माओवादीतिरका पृष्ठभूमि भएकाहरू सिला खोजेजस्तै थियो ।

त्यसताका पनि माओवादीका राम्रा नराम्रा प्रायः सबै कुरा थाहा हुन्थ्यो । अर्घाखाँची, बेनी आक्रमणमा जित्दा खुसीयाली मनाउन भारतमा रहेका नेता रक्सी र मासुले झुलेको कुरा सुन्नेबित्तिकै चकित भएको थिएँ । त्यही आक्रमणमा आफ्ना कति कार्यकर्ता मारिए, कति जनसेना मारिए यत्तिसमेत भुलेर रक्सीले मातेर नाँचेको कार्यकर्ताले गुनासो सुनेपछि 'होइन होला?' भनँ । नेता र कार्यकर्ताका खानामासमेत विभेद सुनेर छाँगाबाट खसेको थिएँ । यस्तो खाना पकाउने जिम्मेवारी पाएका एक नेता पकाउँदा पकाउँदै आफै तीनछक्क परेथे रे । उनले भनेका थिए 'सचिवालय, केन्द्रीय, क्षेत्रीय तहका नेता र कार्यकर्ताकालागि उनीहरूकै तहअनुसारको खाना पाके । बर्गविहीन समानको सपना उनेर लागेको पार्टीमा खाना नै चार थरीको देखेर मैले नै पत्याउन सकिनँ ।'

'आशाले कहिले देखी होली यस्तो?' उसको अनुहार पढेर मनमनै सोचें । त्यतिखेर थोरैले मात्र पार्टीभित्र मौलाउँदै गएको वर्गविभेद देखे । 'बाहिर' देखिदैनथ्यो । शान्तिकालपछि बाहिर पनि देखियो ।

फरक यत्ति थियो ।

अँ दशैको छुट्टि पनि मनाउने र जनयुद्धको सबैभन्दा प्रभावित क्षेत्रको रिपोर्टिङ गर्ने भनेर सल्लोबजारबाट गाउँतिर उकालिएको थिएँ ।

पेज नम्बर २६ मा क्रमशः...

For business solutions: opening to closing, accounting, corporate taxes, Sales taxes, Payroll, Bookkeeping, Accounting Software, Audit & Review, Business Planning, Certified Financial Statements, Individual Tax Return, IRS matters representation & many more..., please contact:

Mr. Biraj Rijal, CPA, MBA, MSA

Tax Raja Associates & Management

105-34, 77th Street, NY 11417

Tel: 917-292-4747

<http://www.TaxRaja.com>

पेज नम्बर २७ बाट क्रमशः...

आशा...

दशै मनाउन फर्किरहेका कालापारेका हुलसँग बेलाबेलामा म मिसिदै उकालिदै थिएँ । मैले आशाहरुका सपना कहाँ पुग्यो, के भन्छन् माओवादी आधार क्षेत्रका जनता, यिनलाई लेख्छु भनेर काठमाडौँबाट बाटो लागेको थिएँ ।

सम्झनाको सुरेली खेलदै फेरि भाबाड पुगेँ । जहाँ आशाहरु भर्खरकी तन्नेरी थिएँ मार्न र मर्न तन्तयार भएर िहडेका । सुन्दर नेपालको सपना उनेर बाटो लागेका थिए । अहिले नै जनवाद आउँछ जस्तो आशा बोकेका उत्साही जमात ।

'त्यसबेला भेटिएका कमरेड गुलाफ खै त ?'

'कालापार ।'

'संगीता ?'

'काठमाडौँमा इँटा बोक्न ।'

'संगम नि ?'

'बम्बईको लाहुरे भयो । चौकीदारी गर्छ रे ।'

'रोशन नि ?'

'चौथो डिभिजनमा ।'

'रमा, रेशम, विज्ञान, इतिहास...?'

'सहिद भए ।'

'प्रकाश नि ?'

'बेनीमा गोली लागेर बाया गोडा छैन । शिविरमा हुनुहुन्छ ।'

'अनि ?'

'म ?'

'यी ।'

फेरि डोको देखाई ।

किन िहडेकी भनेर सोध्दा उसले भनेकी थिई 'दुनियाँ बदल्न ।

देशको मुहार फेर्न । भोकानांगाको दिन ल्याउन ।' त्यसबेला ऊ

बाबासित यसरी साह्रको भारी बोक्ने गरेको बताएकी थिई ।

'कसको सामान हो यो ?' सोधेँ ।

'नृपजंग शाहको ।'

आफू कहिल्यै पनि साह्रको भारी बोक्न नपरोस् भनेर िहडेकी दाबी

गरेकी थिई । भनेकी थिई 'त्यो नृपजंग शाह फटाहा छ । उसको

भारी कहिल्यै बोक्न नपरोस् ।'

'एक खेपमा ८ नम्बरी जति बोक्छु । खान पर्यो । गुजारा चलाउनु

पर्यो । आमा एकलै हुनुहुन्छ । बालाई पुत्तिसले मारिहाल्यो ।'

'त्यो नराम्रो मान्छेकहाँ किन फर्केकी त ?'

'जाने कहाँ त ?' उल्टै सोधी ।

'पार्टीमा ।'

'मुक्तिको सपना उनेर पार्टीलाई चढायौँ । सपना देखायो पनि । तर पार्टीले हाम्रा सपनालाई मात्र होइन हामीलाईसमेत माया मार्यो दाइ, उसले लामो सास फेरी 'नत्र थुकेको थुक चाट्न कसलाई मन थियो र ?'

अप्ठेरो भएको भन्दै डोकोमा चाँचेको सामान मिलाउन थाली । भरिया

आउँदै गरे । जाँदै गरे । दर्शेँ बोकेर कालापारबाट आएका गोर्खालीको

लर्को पनि छुटेकै थियो । 'कहाँ िहडेकी कहाँ आइयो ?' उसले भनी

'जहाँ कहिल्यै जान्न भनेर िहडेकी थिएँ त्यही आइयो दाइ ।'

'कहाँ छन् त यहाँका नेता ?'

पेज नम्बर ४१ मा क्रमशः...

मगर संघ अमेरिकाको मुखपत्रको रुपमा प्रकाशन भैरहेको विधुतीय पत्रिका याँभु (इन्द्रेणी) को उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दै नयाँ वर्ष २०११ र माघे सक्रान्तिको अवसरमा सम्पूर्ण दाजुभाई तथा दिदीबहिनीहरुमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौँ ।

निल तिलिजा मगर परिवार
तिलक पाईजा मगर परिवार
राजु थापा मगर परिवार
धन पुन मगर परिवार
नेत्र थापा मगर परिवार

खिममाया पुन मगर (तात्माङ्ग) परिवार
बल थापा मगर परिवार
मोती थापा मगर परिवार
खपाङ्गी मगर परिवार
पदम थापा मगर परिवार

वाशिङ्गटन स्टेट, अमेरिका
(Washington State - The Evergreen State)

पेज नम्बर २२ बाट क्रमशः...

भूम्या वा नाम पूजाको महत्व...

डालो भरी नै मकै, गहुँ, जौ, भटमास, साग, नून, खुर्सानीलगायत दिने गर्छन् । त्यसरी माग्ने सहयोगलाई 'खाजा घान' भनिन्छ । खाजाको अर्थ भुट्टने अन्न र घानको अर्थ भुट्टन संभव हुने परिमाण भन्ने बुझिन्छ । यसरी मागेर थैलाभरी भएपछि कुनै घरमा चाँखी (जाँतो) मा दिनभरी पिसेर बिसन डेरामा पकाएर खाने गर्दछन् । तल-माथि, पहाड-अवल ओहोर दोहोर हिड्न खर्चको समस्या सामुदायिकरूपमा सहकारीताको भावनाले योगदान दिने हुनाले ग्वालाको जीविका निशुल्क रुपमा नै टर्दछ ।

असार १ गतेकोलागि अवलबाट पहाड भेडा फर्काउँदा सामल्या भेडालाई चामल, नून, तेल, कपडाआदि बोकाएर बिसाउँदै पुराइन्छ । 'सामल्या भेडा' बगालमा ठूला, बलिया साँन्दा (थुमा) हरु आवश्यकताअनुसार प्रत्येक घरले छानेका हुन्छन् । ती भेडाले बोकेर पुराएका चामलले असार १ गतेको भूम्या पर्वकोअवसरमा आफन्ती बोलाएर भात खुवाउन र सामाजिक प्रतिष्ठा ठानेर रमाउन उपयुक्त दिनको छनोट गरिएको हो ।

नाम पूजा र कर्णाली संस्कृति

नाम पूजामा जुम्लाको चन्दननाथ मन्दिरमा अग्लो रुखको लिङ्गो ठड्याइन्छ । भूम्या थालाको प्रतिस्थापना गर्दा पनि बाँस वा रुख अग्लो तथा लेन्द्या नभएको टुप्पा दुरुस्त भएको छानेर वनबाट लिई ठड्याइन्छ । कर्णालीका विभिन्न भेगबाट पूर्वी नेपालमा बसाई सरेका मगरहरुका थरहरु रकाल (जुम्ला), रासकोटी (कालीकोट), पल्ली (जाजरकोट), अछामी (अछाम), इस्लामी (सल्यान) साविक काला क्षेत्र वा १८ मगरात क्षेत्रबाट बसाई सरेका हुन् । त्यस्तै नामजाली (रोल्पा), दर्लामी (रुकुम), लुङ्गेली (प्यूठान), थादा/ठाडा (अर्घाखाँची), सिजाली (मुगु), खपाङ्गी/खबाङ्गी (प्यूठान, रोल्पा, रुकुम) बाट पूर्वतिर फैलिएका हुन् । यसैले मगरको उत्पत्ति पश्चिम नै हो भन्ने आधारमा हराई रहेको संस्कृति खोज्ने बेला भएको छ ।

अब 'भूम्या' भनेर कसरी संस्कृतिको व्याख्या गर्ने भन्ने चुनौती कतै हामी आफैं त निम्त्याई रहेका छैनौं ? नाम पूजा वा भूम्या पर्वअन्तरगत नयाँ अन्नको प्रसाद ग्रहण, भूमि पूजा अनि मात्र रसरङ्ग गर्ने, रमाउने, नाँच र गीत बाजीको रुपमा लिने गरी जात्रा लगाउने संस्कृति हो ।

एक जना पुरुषले ७ जना केटीसँग १९ दिनसम्म होलसिन्या (दोहोरी) गीत गाएका उदाहरण छन् । आजभोली आईएलओ १६९ को व्याख्या गर्दै सरकारलाई घचघच्याउने समयको बेला १० वर्षसम्म युद्ध चलेको वस्तीमा मगर खाना सम्बन्धी ज्ञान, सीप प्रयोगबारेमा र प्रथा जन्य परम्परा 'नामचुङ' (भूमिपति) स्थापना नगर्नु, भूम्या थान बनाएर पूजा नगर्नु मगर जातिले आफ्नो व्याख्या गर्न नसक्नु हो । यी सबै विषयसँग सम्बन्धित मुद्दा तथा पहिचान र सम्पूर्ण अधिकारको सुनिश्चितता माग्नु नै आत्मनिर्णयको अधिकार होइन र ?

मगर वस्तीमा विभिन्न काल खण्डमा हराएका संस्कृतिहरु सामुदायिक रुपमा राज्यको पक्षधर बन्दै आफ्नोपनलाई स्वयं पनि बुझाएको हो । सबै कुरा राज्यले नै बिगार्यो भनेर निराकार दोष दिइरहनुभन्दा पनि विभिन्न समयमा अगाडि बढेका मगर समुदायकै व्यक्तिहरु आफ्नो काम गरेको समूहभित्र कसरी कुरा राखे, कुन कुरा छाडे, कुन लिए भन्ने मुल्याङ्कन गर्नु पर्ने हुन्छ ।

नाम पूजा/भूम्या पर्व मनाउने नयाँ तरिका

मगर संस्कृति अगाडि बढ्ने हो भने भूम्या पूजा सबै ठाउँको महिमा, विधि र कृत्याकलाप, जसमा मौलिकता बढी छ, संकलन गरी पूजा संस्कृति, नयाँ अन्नप्रतिको सम्मान, उत्पादनमुलक, कम खर्च, आम सहभागिता मुलक बनाउनु पर्दछ । अझ स्पस्ट रुपमा भन्नु पर्दा रोल्पा, रुकुमजस्ता भेडा पालन व्यावसाय अपनाइएका ठाउँमा उक्त व्यावसाय पनि लोप भइरहेको छ । पहाडदेखि तराई अवलसम्म सामुदायिक वनको रुपमा स्थानीयले अधिनमा राखेका छन् । भूम्या संस्कृति पनि पूजा गर्नसमेत छाड्दै छन् । यो संस्कृति जीवन्त राख्न बुझ पचाएर होइन चिन्तन गरेर विगत परम्परालाई मुल्य मान्यतामा कायम राख्दै थोरै समयमा रोचक कार्यक्रम बनाउनु पर्छ । हाम्रो अनियन्त्रित अभिव्यक्तिले मगर समुदायमा फुट्ने संस्कृति बसिसकेकोले मौलिक संस्कृतिलाई पूरातन, अन्ध विश्वास भन्ने काम नगरौं । यसतर्फ नयाँ पुस्तालाई प्रशिक्षण वा विषयवस्तु बोध गराउन जरुरी छ । भूम्या पर्वले मगर समुदायलाई यही सन्देश दिएको छ । खेम्दा ।

(लेखिका नेपाल मगर संघका पूर्व उपाध्यक्ष, अथार मगरात मगर प्रतिष्ठानका अध्यक्ष र आदिवासी अधिकारकर्मी हुनुहुन्छ ।)

मगर संघ अमेरिकाको सामाजिक कार्यक्रमहरुको केहि झलकहरु

Mar.28, 2004: Establishment of The Organization

Mar. 14, 2007: Langhali Dohori Sanjh 2007 in New York

Nov. 20, 2005: Meeting in Boston, MA

Jul 4, 2007: Potluck Picnic in Atlantic City, New Jersey

Mar. 11, 2006 - Financial Support To Mr. Yogendra Thapa Magar in Nepal (Heart Patient)

Mar. 2, 2008: Magar Diwas and Lakhan Thapa Magar Memorial Day Celebration in New York

Mar. 25, 2006 - Annual Cultural Program and Dohori Sanjh 2006 With Shanti Bhandari

May 3, 2008: Live Dohori Sanjh with Shila Ale Magar, Kranti Ale Magar and Min K.C.

Photo Credits: Hem Thapa Magar, Dhan Thapa Magar, Smita Magar, Bakhan Thapa Magar, Shambhu Moktan and Lab K. Budhamagar

मगर संघ अमेरिकाको सामाजिक कार्यक्रमहरुको केहि झलकहरु

Apr. 5, 2009: 5th Anniversary Celebration of Langhali Association USA in New Jersey

Jan. 17, 2010: Maghe Sankranti 2010 Celebration in New York

Oct. 19, 2009: Fund Handover Program for Mr. BB Pun Magar Jiu, Los Angeles, CA

Oct. 28, 2006: Interaction Program With Dr. Govind Prasad Thapa Magar in New York

Nov. 26, 2009: Thanksgiving Celebration Program 2009 of Los Angeles, California

May 30, 2010: Annual Cultural Program and 5th (Live) Dohori Sanjha 2010 With Suman Budha Magar

Mar. 1, 2009: 132nd Martyr Lakhna Thapa Magar Memorial Day, 27th Magar Day Celebration and Honoring Ashoka Fellow and PA Chair Person Ms. Indira Rana Magar

Mar. 28, 2010: Blood Drive Program in New York and Oct. 24, 2010 : 4th General Convention in New Jersey

Note: To see more photographs of all events please visit our website.

पेज नम्बर १५ बाट क्रमशः...

प्रस्तावित मगरात प्रदेशको समीक्षा...

जस्तो: रिडी, सेतीआदि (थापा मगर २०४९: ५) । यी माथिका भनाइले के सावित गर्दछ भने गोर्खा राज्यको विस्तारको अभियान पूर्व मगरको राज्य थियो भन्ने सवाल स्पष्ट हुन्छ । तथापि यो अझै अनुसन्धानको विषय बन्न सक्दछ ।

राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले अर्घाखाँची, बागलुङ, गुल्मी, म्याग्दी, पाल्पा, प्युठान, रोल्पा गरी सात जिल्लाहरू र नवलपरासीको ७४ मध्ये २२, पर्वतको ५५ मध्ये १७, स्याङ्जाको ६२ मध्ये २९, कास्कीको ४५ मध्ये १, तनहुँको ४७ मध्ये १२, रुकुमको ४३ मध्ये ११ र सल्यानको ४७ मध्ये २ गाविसहरूलाई मगरात प्रदेश अन्तर्गत राखेको छ । यसरी कुल ४८० गाविसहरू मगरात प्रदेशमा समावेश गरिएको छ । तथापि संयुक्त मगर मन्च नेपालले पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची, प्युठान, सल्यान, रोल्पा, रुकुम, बागलुङ, म्याग्दी जिल्लाहरू र पर्वतको २५, नवलपरासीको ४१, स्याङ्जाको ४८, तनहुँको ३४, गोर्खाको १७ गाविस, दाङको ११, डोल्पाका ६ र लमजुङका ४ गाविसलाई मगरात प्रदेशमा राखेको थियो । राज्यको पुनर्संरचना समितिले सात जिल्ला मात्र समावेश गरेको छ र सल्यान, रुकुम र डोल्पालाई समावेश गरेको छैन । सल्यानको दुई र रुकुमको एघार गाविसलाई भने राखिएको छ । त्यसै गरेर, पर्वतका २५ मध्ये १७, नवलपरासीको ४१ मध्ये २२, स्याङ्जाको ४८ मध्ये २९, तनहुँको ३४ मध्ये १२ गाविस समावेश गरिएको छ भने गोर्खाका १७ गाविस, दाङका ११ गाविस र लमजुङका चार गाविसहरू समावेश छैनन् । यो सिमाना छुट्टाउने काम धेरै अप्ठारो र चुनौतिपूर्ण कार्य हो । तसर्थ यसलाई निकै गम्भिरताकासाथ लिइनु जरुरी देखिन्छ ।

जातीय/समुदाय

राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले पहिचानको अर्को महत्वपूर्ण पक्ष जातीय/समुदायलाई मानेको छ । जातीय सङ्घीयताको पक्षधरहरू जस्तै: भवानी बरालले भनेका छन् कि नेपालमा वर्षसम्म एकात्मक राज्य व्यवस्थाले खासगरी मगर, गुरुङ्ग, राई, लिम्बु, तामाङ्ग, नेवार, थारुआदि जनजातिहरूको साधनस्रोतमाथि कब्जा जमाएर उत्पीडन मच्चाउँदा पनि उनीहरूको ऐतिहासिक थलोमा सघन बसोवास रहेको छ (बराल २०६३: ३७) । उनले सङ्घीयताको मुख्य आधार जातीय हुनपर्दछ भनेका छन् । डा. महेन्द्र लावतीले सम्भाव्यता भएसम्म जातीयतालाई सङ्घीयताको आधारमा जोड दिएका छन् । उनको भनाइमा जातीय सङ्घीयताको माध्यमबाट मात्र सीमान्तीकृत समुदायका जातीय आकाङ्क्षाहरू पुरा हुन सक्दछन् (Lawati 2005:233) । गोविन्द न्यौपानेले ऐतिहासिक पृष्ठभूमि जस्तो विभिन्न जातिको पुर्ख्यौली भूमि वा मुलथलो, भौगोलिक सम्भाव्यता, भाषिक स्थिति र जातीय उपस्थिति सङ्घीयताका आधार हुन (न्यौपाने २०००: १३९-१४०) । भाषा, संस्कृतिक र ऐतिहासिक वासस्थान भएका वा मौलिक पहिचान भएका जातिका आधारमा राज्य बन्नुपर्ने हुन्छ जसका कारण उसले विगत सदियौंदेखि गुमाएको राजकीय पहिचान पुनःजागृत गर्न सकोस । त्यसकारण नेपालमा सबैभन्दा सपाच्य र सहज आधार नै जाति हो, त्यसपछि भाषा हो र क्षेत्र हो (माबुहाङ्ग २०६४: ९१) । यसको आलवा मगर मन्च नेपालले पनि जातीय सघनतालाई जोड दिएको छ ।

मगरात प्रदेशमा जातीय/समुदायकोलागि मगरहरूको जनसंख्यादेखि अन्य जात जातिको जनसंख्यालाई हेर्नु जरुरी पर्दछ । मगरात प्रदेशमा विभिन्न जात जातिको बसोवास रहेको छ । मगरात प्रदेशको कुल जनसंख्या २०,१६,१६१ रहेको छ । मगरहरूको जनसंख्या हेर्ने हो भने अन्य जातिहरूभन्दा ठुलो छ तथापि बहुमत भने देखिँदैन । मगरात प्रदेशको कुल जनसंख्या ६,८७,८६९ अथवा ३४.११ प्रतिशत मगरहरू यस क्षेत्रमा रहेका छन् । यसबाहेक बाहुनको १९.२१, क्षेत्रीको १८.०९, दलितको १६.१५, अन्य जनजातिको ६.३३ र अन्य ६.०८ प्रतिशत रहेको छ । अन्य जनजातिमा नेवार, गुरुङ, छत्त्याल, कुमालआदि जातिको बसोवास पनि रहेको छ । मुलुकको ७५ वटा जिल्ला मध्ये ७ वटा जिल्लामा मगरहरूको जनसंख्या बढी छ । तर मगरको बहुमत भएको जिल्ला पाल्पा मात्र हो । यो जिल्ला यसै मगरात प्रदेश अन्तर्गत पर्दछ । त्यस्तै, अन्य बढी भएका जिल्लाहरू रोल्पा, प्युठान, म्याग्दी, बागलुङ पनि मगरात प्रदेशमा पर्दछन् । तर तनहुँ र नवलपरासीमा मगरको जनसंख्या अन्य समुदायभन्दा धेरै भैकन पनि पूरै जिल्ला यस प्रदेशमा परेका छैनन् । केही मगर बुद्धिजीविहरूले मगरको जनसंख्या अझ बढ्न सक्दछ भनेका छन् । किनभने मगरहरूको थर, उपथर क्षेत्रीसँग मिल्ने भएकोले मगरको जनसंख्या अन्यत्र मिसिन गएको छ जस्तो थापा, बुढाथोकी, घर्ती आदि ।

राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले तयार गरेअनुसार मगरात प्रदेशको जनसंख्या:

जिल्ला	कुल गाविस	कुल जनसंख्या	मगर	अन्य जनजाति	बाहुन	क्षेत्री	दलित	अन्य
अर्घाखाँची	४२	२,०८,३९१	३४,०७८	१२,५२३	७६,९८३	३८,१५५	३३,८२७	१२,८२४
बागलुङ	६०	२,६८,९३७	७४,५५०	८,२५९	५९,५३२	५१,८७१	५९,५६३	१५,१६२
गुल्मी	७९	२,९६,६५४	५९,१२३	१६,५०४	८४,४५५	६८,६५३	५०,११६	१७,८०३
कास्की	१	३,६७८	५८२	१,१०६	४५९	२६७	१,२५२	१२
म्याग्दी	४०	१,१४,४४७	४७,८२०	९,७६३	८,९४५	१८,८४६	२४,२६२	४,८११
नवलपरासी	२२	१,१७,७८७	५६,४८८	१८,१०५	१४,६८३	६,०६१	१२,७४३	९,७०७
पाल्पा	६६	२,६८,५५८	१,३६,७५०	११,९०५	५१,७०३	२१,६११	२९,४८६	१७,१०३
पर्वत	१७	५८,४४९	९,५८५	४,८२०	१८,५३४	९,६८२	११,८०९	४,०१९
प्युठान	४९	२,१२,४८४	६५,१२३	११,४७०	२४,६२६	५७,४९५	४१,९६४	११,८०६
रोल्पा	५१	२,१०,००४	९१,९३६	४,४२८	२,२६५	७०,०९९	३२,०४९	९,२२७
रुकुम	११	३८,४७९	२१,५९४	९७६	५३३	११,३३०	१,५०१	२,५४५
सल्यान	२ (१)	४,३१३	२,७३७	-	-	८३३	६२६	११७
स्याङ्जा	२९	१,४०,२३७	४७,१५६	१९,०४०	३९,२६९	७,६५३	१६,०४५	११,०७४
तनहुँ	१२	७३,७४३	४०,३४७	८,८५५	५,४७४	२,२२२	१०,४३०	६,३९५
जम्मा	४८१	२०,१६,१६१	६,८७,८६९	१,२७,७७४	३८,४६१	३,५७,१२५	३५,६७३	१,२२,६०६
प्रतिशत			३४.११	६.३३	१९.२१	१८.०९	१६.१५	६.०८

Sources: Central Bureau of Statistics, Population Census, 2001

पेज नम्बर ३८ मा क्रमशः...

पेज नम्बर १२ बाट क्रमशः...

मगरीकरण कि हिन्दूकरण ?...

गरिरहेका थिए । गाउँ समाजमा कसैबाट केही लिएपछि आफूले पनि केही दिइन्छ । त्यसकारण स्वाभाविक रूपमा मगरातका मगरहरूले आफ्नो गाउँ समाजमा आएर बस्न चाहने आगन्तुक बाहुन, क्षेत्रीहरूलाई स्वागत गरेपछि उनीहरूले पनि स्थानीय सांस्कृतिक मूल्य-मान्यतालाई सम्मान गर्नेपर्यो । कालान्तरमा उनीहरूको वैदिक संस्कृतिमा आधारित प्रचलनहरूले पनि स्थानीय मगर समुदायमा स्वाभाविक रूपमा प्रभाव पार्न थाल्यो ।

अर्कोतर्फ, गोर्खा र पाल्पा राज्यको शक्ति विस्तारित हुँदै जाने क्रममा छिमेकी भारतीय र तिब्बतीयहरूसँग पनि सम्पर्क बढ्दै जाने क्रममा समायानुकूल सांस्कृतिक रूपान्तर हुँदै गए । गोर्खा राज्यको एकीकरण अभियानसँगै वैदिक दर्शन अनुकूलका कर्मकाण्डी, पूजापाठका विधिविधानहरू राज्यस्तरमा अलम्वन गर्न थालियो । गोर्खाबाट राजधानी काठमाडौँ सरेपछि गण्डकेली मगरात संस्कृतिले नेपाली राष्ट्रिय संस्कृतिको स्तर प्राप्त गर्यो । मगरात क्षेत्रभन्दा बाहिरका पूर्व मेचीदेखि पश्चिम महाकाली र उत्तर तिब्बतदेखि दक्षिण तराईसम्मका सांस्कृतिक समुदायलाई समेटेर लैजाने क्रममा गण्डकेली मगर संस्कृतिले थुप्रै परिमार्जनका अवस्थाहरूलाई पार गर्नुपर्यो । मगराती संस्कृतिबाट उठेर नेपाली संस्कृति बन्ने अवस्थासम्मको लामो चरण पार गर्दा अनेकन सांस्कृतिक मूल्य मान्यताहरू संमिश्रित हुन पुगे ।

राणा शासनको थालनीसम्म आइपुग्दा नपुग्दै नेपाली संस्कृतिले वैदिक संस्कारका थुप्रै मान्यताहरूलाई ग्रहण गरिसकेको पाइन्छ । जंगबहादुरको समयमा आएर मगरातबाट उठेको नेपाली संस्कृतिलाई वैधानिक रूपमै हिन्दूकरणको प्रक्रियामा राखियो । गोर्खा भर्तीको थालनीसँगै पल्टनहरूमा बाहुन पुरै भर्ती गरेर लाहुरेहरूमार्फत गाउँगाउँमा हिन्दूकरणको अभियान थालियो । मगरीकरणबाट उठेको नेपाली राष्ट्रिय संस्कृति राणाकालमा आएर हिन्दूकृत हुँदै गयो । मगरातमा विकास भएको गण्डकेली चाडपर्वहरू दशैं, तिहार, साउने संक्रान्ति, माघे संक्रान्ति आदि पर्वहरू र त्यसैसँग सम्बन्धित स्थानीय देवदेवीहरूलाई वैदिक हिन्दू साहित्यका आधारमा व्याख्या, विश्लेषण गर्ने र नामाकरण गर्ने चलनको विकास हुन गयो । यसकै परिणामस्वरूप मगर जातिको मात्र होइन बल्की सबै जातीय वा सांस्कृतिक समुदायका धर्म संस्कृतिलाई विश्लेषण गर्ने दृष्टिकोण नै हिन्दूवादी बन्न पुग्यो । यो परम्परागत दृष्टिकोणको विरुद्धमा हिन्दूविरोधी दृष्टिकोणको विकास पछिल्लो चरणमा आएर भएको देखिन्छ । यो दोस्रो खाले दृष्टिकोणका अनुयायीहरू पनि हिन्दूवादी दृष्टिकोणले स्थापित गर्न खोजेका भ्रमलाई सही मानेर आफ्नो मौलिक परम्पराको जगै खल्बल्याउने गरी क्षणिक आवेशमा आएर प्रतिवादको शैलीमा देखापर्दा मौलिक संस्कृति मात्र होइन सामाजिक सद्भाव पनि

खण्डित हुने खतराको वातावरण निर्माण हुँदै गएको छ ।

गण्डकेली मगर समुदायबाट विकसित भएको दशैं र तिहार पर्वलाई वैदिक सहित्यका घटना र परिवेशका प्रसंगहरूसँग जोडेर व्याख्या गर्ने हिन्दूवादी दृष्टिकोणमा सही थपेर आफ्ना मौलिकतालाई त्याग्ने प्रवृत्तिले कसैको पनि हित गर्दैन । यदि दशैं र तिहार हिन्दू पर्व हो भने तराईबासी हिन्दूहरू र भारतीय हिन्दूहरूले यी पर्वहरू मनाउने प्रकृया वा विधिसँग मगरहरूले मनाउने प्रकृत्यामा किन समानता छैन ? कुन चाँही भारतीय वा तराईबासी हिन्दूले जाँको जमरा राखेर टीकाको दिन आफ्ना घरपरिवार र कुटुम्बका मान्यजनका हातबाट निधारभरि दहीचामलको हिमाल झैं सेतो टीका र पहलो जमरा लगाउँछ ? हिन्दू धर्मावलम्बीहरूले झैं मगर जातिले विधिपूर्वक दुर्गात्सव गरेको पाइँदैन । दशैंको अष्टमी वा नवमीका दिन गाउँका सबैले भेजा उठाएर गाम पूजाका रूपमा ढुङ्गा स्थापना गरी देवी स्थानीय (देवी देउराली) को नाउँमा सुँगुर, कुखुरा, राँगो, बोका आदि बलि दिइन्छ । त्यसै अवसरमा मगरहरूको स्थानीय देउता भैरमलाई सुँगुर बलि दिइन्छ । दशैंसँग कुनै पनि वैदिक कर्मकाण्डी, विधिविधान जोडिएको छैन तर सरकारले राष्ट्रिय पर्वको रूपमा केही विधिविधान जोडेर अलि व्यवस्थित तरिकाले सार्वजनिक रूपमा मनाउनुलाई मगर जातिमा पनि सामान्यकरण गरेर हेर्नु संकुचित र गलत मानसिकताको उपज हो ।

यसैगरी तिहारलाई हिन्दूहरूको लक्ष्मीपूजा र गोवर्द्धनपूजाको रूपमा मगर जातिले आम रूपमा मनाएको पाइँदैन । औसीका दिन गोठपूजा गरेर देउसी भैलो खेल्नेछ । गोठमा भएका गाई होस् वा भैंसीलाई चामलको पीठोमा पानी मिसाएर कांक्रोको भेट्नोले टीका र माला लगाइदिएर गोठबाट केही परको रुखसम्म तोरण टाँगिन्छ । टीकाको दिन दिदीबहिनीले दाजुभाइलाई फूलमाला र टीका दिएर पुज्ने गर्दछन् । बलिहाड रानामगरको राज्य बल्डेङगढीको सभ्यताबाट विकसित पर्व तिहारमा कुन चाँहि भारतीय वा तराईवासी हिन्दूले गोठपूजा गरी देउसीभैलो खेल्ने र भाइटीकामा दिदीबहिनीले दाजुभाइलाई फूलमाला टीका दिएर पुज्ने गर्दछन् गण्डकी प्रदेशकै मौलिक पर्व दशैं तिहारलाई राष्ट्रिय पर्व मानिएकाले नै यस क्षेत्रका सबै जातजातिका मानिसहरूले समान रूपमा मान्ने गरेका छन् तर सुदूर पश्चिम काठमाडौँ उपत्यका उत्तरी हिमाली भेग र तराईतिरका नेपालीहरूले दशैं र तिहारलाई गण्डकेली समुदायकाले झैं महत्व दिएर मनाउने गरेको पाइँदैन ।

नेपाल जस्तो बहुलवादी समाजमा आफ्नो मौलिकताको खोजी गर्ने नाममा धैर्यता, गहनता र अध्ययनशीलतालाई गुमाएर अनि क्षणिक आवेशमा आएर धरातलीय खोजीबाट निर्णयमा पुग्ने प्रयासले भङ्खालोमा फसाउँन सक्दछ । अहिले आएर नेपाली समाजमा जातीय वा साँस्कृतिक पहिचानको सवालले आवश्यकताभन्दा बढी चर्चा पाएको छ । भिन्न वा स्वतन्त्र जातीय

पेज नम्बर ३७ मा क्रमशः...

रिपोर्ट

मगर गाउँको अभियान

- केबी राना मगर

नयाँ नेपालको कुरा जति बढ्दै छ त्यत्तिकै रुपमा देशका हरेक आदिवासी जातजातिहरू आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति, भेषभुषालगायतका मौलिक पहिचानको खोजीमा र संरक्षणमा लागेका छन् । आधुनिकीकरणको प्रक्रियासँगै आफ्नो संस्कृति र परम्परा लोप पो हुने हो कि भन्ने चिन्ता उनीहरूमा उत्तिकै छ ।

यसैक्रममा नवलपरासी देउरालीका मगरबासीहरू भने सचेत छन् र आफ्नो संस्कृति संबर्द्धन र प्रबर्द्धन गर्ने अभियानमा लागिपरेका छन् । नेपालकै घना मगर बस्ती रहेको पाल्पा र नवलपरासीको सीमानामा पर्ने नवलपरासीको देउराली गाविस वडा नं ६ डिहीमा 'मगर संग्रहालय' निर्माणकालागि आठ विगाहा जमिन खरिद गरिएको छ । देउरालीका युवाहरूको भनाइमा त्यस्तो संग्रहालय नेपालमै पहिलो हो ।

विसं २०५८ को जनगणनाअनुसार नेपालमा क्षेत्री, ब्राह्मण पश्चात तेस्रो बाहुल्यता मगर जातिको छ । तर जनगणनामा लेखिएको संख्याभन्दा मगरहरूको जनसंख्या यथार्थमा बढी रहेको दावी मगर संघ-संगठनले गर्दै आएका छन् । ठूलो जनसंख्यासँगै मगर जातिभित्र आफ्नै विविधता पनि रहेको छ । त्यसैले देशभर छरिएर रहेको यो मगर जातिको अहिलेसम्म धर्म कुन हो भन्ने विषयमा अन्यौल छ । हिन्दु समुदायसँग नजिक रहेका मगर हिन्दु संस्कारलाई अपनाउँछन् भने बौद्ध धर्मवलम्बीको नजिक बसोवास गर्ने मगरहरू बौद्ध धर्म मान्ने गर्छन् । केही बौद्धिक मगर व्यक्तित्वहरूमा मगर जातिको बास्तविक धर्म 'प्रकृति धर्म' हो भन्ने तर्क पनि रहेको छ ।

भाषाको सन्दर्भमा पनि मगर जातिमा भाषिक एकरूपता छैन । पछिल्लो समयमा मगर भाषाको वक्ता कम हुँदै गएको अवस्था छ । यसको जगेर्ना गर्न राज्यबाट प्राथमिक विद्यालय तहसम्म मातृभाषा पठनपाठन अनुमति दिइएता पनि मगर समुदायकै कमजोरीका कारण कार्यान्वयन हुन नसकिरहेको मगर अधिकारवादीहरूको तर्क छ ।

मगरहरूबीचमा विद्यमान विविधताको अध्ययन अनुसन्धानकालागि छुट्टै अनुसन्धान केन्द्रको आवश्यकता यहाँका मगरहरूले गर्न थालेका छन् । जातीयताको मुद्दासँग जोडिएर आएको पहिलो मौलिक विषय भनेको उसको धर्म, भाषा, भेषभुषा, संस्कार-संस्कृति रहनसहन नै हो । त्यसैले सङ्ग्रहालय निर्माण पश्चात विस्तृत अध्ययनतर्फ लाने उनीहरूको योजना पनि छ ।

हिजोका दिनमा राज्यबाट नै पाखा पारिएका सीमान्तकृत, दलित, आदिवासी जनजातिहरू अब बन्ने संविधानमा जातीय स्वशासन र समावेशीकरणको खोजी भइरहेको बेला उनीहरूले लिएको अग्रसरता उद्वेगपूर्ण काम हो । नेपालका आदिवासी जनजातिहरूले अब बन्ने संविधानमा आफ्नो मौलिक, भाषा, भेषभुषा, संस्कार, संस्कृतिको पहिचान, धार्मिक, आर्थिक, सांस्कृतिक स्वतन्त्रता पाउनेछन् जुन अवसरको रुपमा लिन सकिन्छ ।

जातीयताको मुद्दा भाषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति जसरी व्याख्या विश्लेषण भइरहेको छ त्यसलाई अध्ययनको दायरामा ल्याउनुपर्ने आजको आवश्यकता पनि हो । शसस्त्र द्वन्द्वसँगै मगर समुदायमा प्रचलित विभिन्न सांस्कृतिक कौरा, झ्याउरे, सोरठी, घाटु नाँच, मौलिक परम्परा लोपोन्मुख अवस्थामा छन् । यी समग्र विषयको संरक्षण, संवर्द्धनकालागि यो मगर संग्रहालयले मद्दत पुर्याउनेछ ।

'मगर समुदायको बारेमा जान्न चाहने विश्वको जुनसुकैले पनि यो संग्रहालयमा आएर अध्ययन अनुसन्धान गर्न सकिने केन्द्रको रुपमासमेत विकास गर्ने योजना छ' मगर संग्रहालय केन्द्रका अध्यक्ष ओम थापा मगर भन्छन् ।

मगर संग्रहालय निर्माणको कामसँगै त्यस आसपासका क्षेत्रलाई स्थानीय मगरहरू नमुना मगर गाउँ बनाउने अभियानमा जुटेका छन् । त्यससँगै मगर जातिको भाषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति, रहनसहन, चाल-चलन आदि समेटेर मगर जातिको बृत्तचित्र डकुमेन्ट्री निर्माण भइरहेको छ । त्यस्तै मगर युवाहरूलाई मगर भाषाको प्रशिक्षण, मौलिक नाँचहरूको प्रशिक्षण दिने कामहरू गरिदै छ । पूर्वपश्चिम राजमार्गबाट नौ किलोमिटर भित्र पर्ने सो संग्रहालयमा सुविधा सम्पन्न रिसोर्टसमेत निर्माण गर्ने अर्को महत्त्वकांक्षी योजना पनि छ उनीहरूसँग ।

यो अभियानले त्यस आसपासका मगर समुदायलाई निकै उत्साहित बनाएको छ । जसलाई सफल पार्न विश्वभरि छरिएर रहेका आम मगर समुदायको सहयोग उत्तिकै अपेक्षा गरिराखेका छन् स्थानीय मगरबासीहरू । यो संग्रहालय नवलपरासीबासीको मात्रै नभएर आम मगर समुदाय र नेपाली जनताकोसमेत साझा सम्पत्ति भएकोले यसको उत्थान, संरक्षण र संवर्द्धनमा सबैको सहयोगी हातहरूको आवश्यकता पर्ने देखिन्छ ।

(लेखक कान्तिपुर टेलिभिजनकालागि नवलपरासी संवाददाता हुनुहुन्छ।)

कविता:

झझल्को

जन्मि, हुर्की, खेलेको ठाउँ
सपनामा आउँदा रुदैछु
संगालेको पीर ब्यथा
आँशु बहाई एकलै धुँदैछु

डाडा पाखा पखेराको
झझल्को आउँछ गाउँकै पधेराको
खोला, नाला, छहराको
धुन मीठो चरी बचेराको

स्वर्ग सम्झे स्वर्ग लाग्ने
देश हजूर मेरो नेपाल
नेपालकै गाउँ ठाउँ
याद आउँछ किन हरपल

तानबुन्ने र भांगेटारको
झल्को आउँछ आफ्नै गाउँ घरको
सम्झदा नि पीडा हुन्छ
जवानीले मारेछ नि फन्को

- मान बि. रानामगर
न्युयोर्क, अमेरिका
(खोटांग)

पेज नम्बर २३ बाट क्रमशः...

जीन्दगीको एक दिन...

टालिएको थियो । झोला भरि बायोडाटा बोकेकी रानु भिक्टोरिया स्टेशनभित्र नछिरी सिधै त्यही एजेन्सीमा छिरी ।

कालो, चट्ट आइरन लागेको कोट र छोटो, कालै मिडीमा सजिएर घुम्ने कुर्सीमा बसिरहेकी गोरेनीले खिसिक्क हाँसदै स्वागत गरी ।

'हेलो ! मे आइ हेल्प यु ?'

'हाइ ! इट्स मी रानु, आम अ स्टुडेन्ड । आम लुकिङ्ग फर अ जब ।

डु यु ह्याब एनी काइण्ड अफ अ जब फर मी प्लिज' आफ्नो

परिचयसहित रानुले कुरा राखी ।

'ओ सरी डार्लीङ्ग आम अफ्रेड । वि डोन्ट ह्याभ एनी काइण्ड अफ अ जब एट द मोमेन्ट ।' उसले अगाडि आएको केश लर्काउँदै थपी 'यु क्यान ड्रप योर सि भी विथ मी इफ वि निड देन वि विल कल यु ल्याटर अन ।'

रानुलाई राम्रैसँग थाहा थियो एजेन्सीमा सिभी बायोडाटा छोड्नु भनेको कुनै इस्टविनमा हाल्नु बराबर हो । तैपनि पापी मन एक कुनामा आशा जहिलै पनि रहिरहन्छ कतै बोलाइ पो हाल्छ की उसले झोलाबाट तीन पेजको बायोडाटा झिकेर बुझाइ र धन्यवाद भन्दै त्यहाँबाट बाहिरिई ।

भिक्टोरिया स्टेशनभित्र ट्रेन पखने मान्छेको भिडभाड छिचोल्दै रानु प्रेट म्यानेजरको अफिसमा पुगी । जाँदा-जाँदै ढोका नेरै रिसेप्सन थियो । खैरो-खैरो कपाल भएको पोलिस जस्तो देखिने युवकले मधुरो निलो टि-सर्टमा सजिएर सबैलाई फर्म बाँडिरहेको थियो । रानु पनि गएर सोधी 'मे आइ ह्याभ वन फर्म प्लिज' युवक व्यवसायी मुस्कानकासाथ फर्म दिँदै 'हवाइ नट हिएर फर य' । 'ह्याभ यु गट योर पासपोर्ट रानु?' फर्म लिदै बोली 'एस आइ ह्याभ ।' 'ओके फेन्टास्टिक । टेक अ सिट एण्ड फिल योर फर्म प्लिज' रानुलाई सोफा देखाउँदै युवकले भन्यो ।

साघुरो कोठामा तीनवटा गोला टेवल राखिएको थियो । मानिस बस्नकोलागि छालाको मोटो-मोटो विट भएको कालो सोफाहरु थिए । रानु पनि त्यहीँ एक कुनामा गएर बसी । ऊ जस्तै जागिरको फर्म भर्नेहरुको भिड थियो । त्यसैले उकुसमुकुस हुदै पाँच मिनेटभित्रै फर्म भरेर बुझाइ बाहिर निस्की ।

कोही साथीहरु नभएकोले काम सिद्दिनासाथ सिधै कोठा फर्किने निधो गरी र गन्तव्यतिर लागी । सेफरबुस गीनमा बस रोकियो, दुइचार मान्छे चढे । खुट्टा राख्ने ठाउँमा फोहोर, जुसको डिब्बा र पानीको बोटल थुप्रेकोले रानु बसेको ठाउँमा एक सिट खाली थियो ।

'एक्सक्युज मी, क्यान आइ ह्याभ अ सिट प्लिज?' रानुको छेवैमा उभिएर सिट मागिरहेको थियो एक युवक । रानुले फोहोर देखाउँदै सोधी 'हिएर इज अ मेस डु यु रिएल्ली वान्ना सिट?'

रानुको प्रश्नको उत्तर नदिइकन युवकले 'नेपाली हो?' भनेर सोध्यो । नेपालीमा बोलेको सुन्दा रानुले उसको मुहार नियाली । ब्रिटिश लाइब्रेरीको अगाडि निकै चिच्याइ चिच्याइ फोनमा बोलि रहेको सोही युवक बसमा देख्दा तीनछक परी । केही समयपछि आफ्नो अचम्मित अनुहारलाई सम्हाल्दै मुस्कुराएर भनी 'कसरी थाहा पाउनु भो?'

'ए, म त नेपाली भने पछि गन्धैले थाहा पाउने मान्छे हुँ नी!' हाँसदै सिटमा बसेर युवकले 'म दिप, तपाईं ?' भनेर सोध्यो । रानु नचिनेको मानिससँग हतपत्त खुलेर नबोल्ने हुनाले 'रानु' भनेर आफ्नै सुरमा बसी । तर दिप एकछिन पनि नबोली बस्नै नसक्ने चटपटे रहेछ ।

'अनि कलेज गएर फर्किदै ?' दिपले बोल्ने मेलो बनायो ।

'हैन ।' रानुले छोटो उत्तर दिएर वाक्य टुङ्ग्याई ।

'उसो भए काममा गएर आउनु भो ?'

'हैन त्यतिकै डुलेर आएकी ।'

'ए, त्यै त डुल्नु पर्छ । लण्डन आएर पनि नडुली हुन्छ त? म पनि आज विहानै देखि घुम्दा-घुम्दा गरेर फर्केको । यहाँ चाहिँ कहाँ बस्नुहुन्छ?' दिपले गफ लम्ब्याउँदै सोध्यो ।

'गीनफोर्ड रोड ।'

पेज नम्बर ४० मा क्रमशः....

PROFESSIONAL PHOTOGRAPHY !

for

Portrait, Wedding, Birthday, Sports, Nature, Anniversary,
Musical Concerts, Social Events and Private Parties

DHAN THAPA - MAGAR
Photographer

Dhan Photos LLC

5340 Millenia Blvd.

Orlando, FL 32839, USA

Cell: (407) 325-2341

E-mail: dhanthapa77@yahoo.com

<http://www.DhanPhotos.com>

आवरण फोटो: प्रतिभा परिचय

बिन्दु थापा मगर

मोल्क्युलर बायोलोजी, बायोकेमिस्ट्री र बायोइन्फर्मेटिक्समा टोसन विश्व बिद्यालय, मेरिल्यान्ड, अमेरिकाबाट अन्डर ग्याजुएट पुरा गर्नु भएकी २६ बर्षिय बिन्दु थापा मगरलाई मगर संस्कृती र ब्रित्य असाध्य मन पर्छ।

मगर संघ अमेरिकाको स्थापना कालदेखी संघको हरेक साँस्कृतिक कार्यक्रमहरुमा आफ्नो उत्कृष्ट ब्रित्य कला प्रस्तुत गरेर अमेरिकी मगर समाजमा मात्र हैन विश्व भरका मगरहरुबिच आफ्नो परिचय स्थापित गर्नु भएकी उनले मगर संघले नयाँ प्रतिभाहरुलाई आफ्नो प्रतिभा देखाउने अबसर

प्रदान गरेकोमा संघप्रति
आभार ब्यक्त गर्दछिन्।

हाल वासिङ्गटन राज्यस्थित
सियाटल शहरमा बसोबास
गर्नु हुने नेपालमा तनहुँ,
आँबुखैरेनी घर भएका
नेत्रबहादुर थापा मगर र
आशमाया थापा मगरकि
माइली छोरीकोरूपमा आफ्ना
माता-पिता सिंगापुर पुलिस
फोर्समा रहेका बखत
सिंगापुरमा जन्मिनु भएकी
बिन्दुकि एक दिदी बिष्णु,
बहिनी बिमु र भाई
बिरजकुमार छन्।

हामी उनको उत्तरोत्तर
प्रगतिको कामना गर्दछौं ।

याँभु

सम्पादक मण्डल

Cover Photo By: Lab K. Budhamagar

पेज नम्बर ३३ बाट क्रमशः...

मगरीकरण कि हिन्दूकरण ?...

पहिचानको नाममा भेषभूषा र भाषालाई मात्र आधार बनाएर आपसमा विवाद सिर्जना गर्ने र विखण्डित हुने प्रवृत्ति पनि देखापरेको छ । कतिपय अवस्थामा राज्यले अल्पसंख्यक जाति वा सांस्कृतिक समूहलाई प्रदान गर्ने सहूलियतका लोभ र लालचमा फँसेर आफ्नै समुदायलाई चोइट्याउनेजस्ता घातक एवं निकृष्ट प्रवृत्ति पनि देखापरेको छ । यस्तो प्रवृत्तिलाई 'हिन्दूवादी चाल वा राज्यको फुटाउ र शासन गर' भन्ने जाल हो भनेर अन्य पक्षमा दोष थोपारेर पानीमाथि ओभानो हुने प्रवृत्ति पनि देखापरेको छ । यी सबै गतिविधिहरू अल्पज्ञान र सतही सोचको परिणाम हो ।

ऐतिहासिक मगरातको साझा भेषभूषा भोटो, कछाड, पटुकी, टोपी, मजेत्रो, चोली, गुन्यू, घलेक, टेकी आदिलाई पनि तेरो मेरो भनेर रङ्ग र लगाउने शैलीका आधारमा भागबन्डा गर्नु अर्को केटाकेटी खेल हो । मगरातको भेषभूषा र भाषालाई त्यहाँ बस्ने सबै जात, जातिले हाम्रो भनेर स्वीकारी सकेको अवस्थामा तेरो, मेरोको विभाजनले अवश्य पनि सामाजिक सद्भावलाई बिगार्ने र आफ्नै संस्कृतिलाई क्षतिवश पार्ने काम गर्दछ । रुकुम, रोल्पाका बाहुन, क्षेत्री वा दलितले पनि राप्तेली मगर भाषा बोल्दा गाडो, कछाड लाउँदा तथा पाल्पा, स्याङ्जा, तनहुँतिरका अन्य जात, जातिकाले पनि गण्डकेली मगर भाषा बोल्दा र गुन्यू, चोली, घलेक, कछाड आदि लगाउँदा हामीलाई के को टाउको दुखाई ? ऐतिहासिक मगरातको साझा संस्कृतिलाई यहाँ बस्ने सबैले सम्मान गरेकोमा हामीलाई झन गर्व हुनुपर्दछ । सानो चित्त माखाको पित्त गरेर पहेँलो पटुकी मगरको, नीलो पटुकी गुरुङको हो भन्नु वा राप्तेली मगरको घलेक लगाउने शैली (दोहोरी/गादो जस्तै गरी लगाउने) र गण्डकेली मगरको घलेक लगाउने शैली (एकोहोरो लगाउने) शैलीमा आधिकारिकता खोज्ने तुच्छ सोचबाट उठेर फराकिलो हुन आवश्यक छ ।

ऐतिहासिक मगरातमा बसोबास गर्ने कसैले पनि भेषभूषाको शैली र रंगका आधारमा जात छुट्याएको पाइँदैन । नीलो, पहेँलो, हरियो, गुलाबी, कालो कुनै पनि रंगका कपडाको उपलब्धताको आधारमा पटुकी, चोली, घलेक, टेकी आदि भेषभूषा लगाइरहेको यथार्थतालाई पन्छाएर शहरी क्षेत्रको बैठक कोठामा बसेर आम समुदायको संस्कृतिको बारेमा निर्णय गर्नु कति उचित होला ? रुकुम, रोल्पा, बागलुङ, म्याग्दीतिरका उच्च पहाडी भेगमा बस्ने मगरहरूले जीउ न्यानो पार्न र दाउरा घाँस गर्दा केही सामान राख्न पनि मिल्ने खालको गादो (भाङ्गा) र त्यही शैलीको घलेक प्रचलनमा ल्याए भने अलि तल्लो पहाडी भेगका गण्डकेली समाजमा कामको प्रकृति र हावापानीको अवस्थाअनुसार एकपाखे एकोहोरो शैलीमा घलेक प्रचलनमा ल्याए । त्यसमा कुन शैलीलाई, कुन रंगलाई वा

कुन प्रकारको कपडा (मखमल, भाङ्गा, सुती) आदिलाई मगरको आधिकारिक मान्ने भनेर बहस वा विवाद ल्याउनु मुख्यता हो । दोहोरो शैलीको मगरको र एकोहोरो शैलीको गुरुङको भन्ने सोच पनि अर्थहिन सोच हो । यी सबै भेषभूषा ऐतिहासिक मगरातको साझा हो । मगरकै भए पनि सबैले हाम्रो भनी माया गरेपछि साझा भयो । यसलाई गर्वको विषय मान्नु पर्दछ ।

यस्तैगरी, भाषालाई खाम, पाङ, ढुट, काङ्के, तराली के भन्ने भनेर अनावश्यक तर्क गर्नु व्यर्थमा समय खेर फाल्नु हो । ऐतिहासिक मगरातको पूर्वी भेगमा बोलिने 'गण्डकेली मगर भाषा' पश्चिमी भेगको राप्ती क्षेत्रमा बोलिने 'राप्तेली मगर भाषा' र कर्णालीको डोल्पामा बोलिने 'डोल्पाली मगर भाषा' हो । यो कुनै विवादको विषय होइन । यी सबै विवाद र अन्यौलताहरू संस्कृतिलाई हेर्ने परम्परागत 'हिन्दूवादी दृष्टिकोण' र त्यही दृष्टिकोणले स्थापित गरेको भ्रमलाई आधार मानेर कानै नछामी कागको पछि लाग्ने प्रवृत्तिले जन्माएको 'हिन्दूविरोधी दृष्टिकोण' को परिणाम मान्न सकिन्छ । त्यसकारण हाम्रो संस्कृतिलाई विश्लेषण गर्न यथार्थपरक दृष्टिकोण अर्थात 'मगरीकरण दृष्टिकोण' को तडकारो आवश्यकता देखिन्छ ।

(लेखक त्रिभुवन विश्वविद्यालय सामाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभागमा विद्यावारिधिका शोधार्थी हुनुहुन्छ ।)

कविता:

गीन कार्ड

मलाइ नसोध तिमि कहाँ छौ
तिमो दिनचर्या के हो भनेर
गीन कार्डलाई सोध किन भुलें
यहाँ कालचक्र घडी गनेर
हिँडेथें उज्यालो खोजीमा
अनायासै आएँ परदेशमा
दुःखको तीतो सत्य मेटाउन
सुखको मीठो जिन्दगी सजाउन
कति बढ्दोछ यो मृगतृष्णा
आत्मालाई रेटि रेटि मारेर
मुटु फुट्नै लागिस्क्यो
गीनकार्डको चक्रव्यूहमा परेर
मै पनि विवश भएँ हराउन
गीनकार्डका लागि आफूलाई
बली चढाउन

- कुन्ती थापा मगर

पेन्सलभेनिया, अमेरिका

पेज नम्बर ३२ बाट क्रमशः...

प्रस्तावित मगरात प्रदेशको समीक्षा...

भाषा र साँस्कृतिक

संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले भाषा र साँस्कृतिकलाई पहिचानको आधार अन्तर्गत राखेको छ । हर्क गुरुङ्गका अनुसार नेपालमा तीनवटा सामाजिक समूहहरू जनजातिहरू साँस्कृतिक रूपले, दलित जातिगत रूपले र मधेशीहरू भौगोलिक रूपले - राज्य पक्षबाट सधैं सिमान्तकृत हुन पुगे (Gurung 2003: 11) । नेपालमा सधैं एउटा भाषा, एउटै संस्कृतिलाई मात्र ध्यान दिइयो जसको कारण अन्य जनजातिका भाषा, संस्कृतिहरू ओझेलमा पर्न गए । भाषिक आधारमा सङ्घीय राज्य बनाउने हो भने लगभग ९२ भाषाका अलग अलग राज्यहरू बनाउनु पर्दछ भन्ने मान्यता छ । तथापि यसको बलियो आधार भने देखिँदैन । किनभने विश्वमा भएका सङ्घीय देशले पनि भाषिक आधारमा सङ्घीय व्यवस्थालाई अंगिकार गरेका छन् । जस्तो भारतमा लगभग ५५० भाषा भए पनि सबैलाई राज्य दिएको छैन । तथापि बंगाल, तामिलनाडु, आन्ध्र, केरला आदि राज्यहरू भाषिक आधारबाट निर्माण भएका छन् । सङ्घीयता बास्तवमा १७६८-६९ को एकिकरणको समयदेखि नेपाली राज्यमा निर्माण भएको केही ऐतिहासिक रूपमा प्राप्त विशेषताहरू जस्तै: राजतन्त्रात्मक शासन, हिन्दु राज्य, एकात्मक प्रकारको सरकार, एउटा भाषाको प्रधानता, पहडिया बाहुन-क्षेत्री र नेवारहरूको प्रभुत्व, काठमाण्डौको केन्द्रीयता, केन्द्रीकृत प्रशासन, सामन्तवाद, मालिक-आसामीमा आधारित अधिनायकवादी प्रशासनको अस्वीकृति हो (Hachhethu 2006: 121) । भट्टचनका अनुसार जातीय र भाषिक आधारित स्वायत्त क्षेत्रहरूले आउँदा दिनहरूमा जातीय द्वन्द्वहरूलाई रोकथाम गर्न प्रभावकारी कार्य गर्न सक्दछ (भट्टचन २०६१) ।

मगरात प्रदेशमा विभिन्न मातृभाषाको कुरा गर्दा मगर भाषा दोश्रो स्थानमा छ । कुल जनसंख्या मध्ये ३,३९,१५१ अथवा जम्मा १७.०० प्रतिशत मगरहरूले आफ्नो मातृभाषा मगर भनेका छन् । नेपाली भाषालाई मातृभाषा भन्नेको संख्या धेरै छ । कुल जनसंख्याको जम्मा १५,७०,३०६ अथवा ७८.७३ प्रतिशत मनिसहरू नेपाली भाषालाई मातृभाषाको रूपमा लिएका छन् । त्यस्तै अन्य जनजातिहरूको मातृभाषा जम्मा ५५,९८० अथवा २.८० प्रतिशत रहेको छ । बाँकी अन्य भाषा बोल्ने जम्मा २८,९०६ अथवा १.४४ प्रतिशत जनसंख्या रहेका छन् । यस तथ्याङ्कले के देखाउँदछ भने मगर जनसंख्याको अनुपातमा मगर भाषा बोल्न सक्ने मगरहरूको संख्या कम छ । शताब्दीयौं देखिको क्षेत्री र बाहुनको दरिलो प्रवेश वा अतिक्रमणले गर्दा होला परम्परागत मुल थलो भनेर चिनिएको गण्डकी, लुम्बिनी, राप्ती अंचलको भेकमा मगरको वर्चस्व अहिले केही खण्डित भएको छ । जसको कारण मगरको जनसंख्या यथावत रहे पनि मगर भाषा बोल्ने मगरहरूको जनसंख्यामा कमी आएको छ । मुलुकभर जनसंख्याको हिसाबले मगर जाति कुल जनसंख्याको तेस्रो स्थान अथवा ७.१४ प्रतिशत भए पनि भाषिक हिसावले सातौं अथवा ३.३८ प्रतिशत हुन आउँछ । मगरहरूको भाषामा कमी आउनुको कारण भनेको राज्यले गरेको एकल भाषा, एकल धर्म र एकल जातीय नीतिले गर्दा नै हो । धेरैजसो मगरहरूले विवाह, वर्तवन्ध, मृत्यु संस्कार, चाडपर्वहरूमा हिन्दु संस्कारअनुसार नै गर्दछ । तथापि २०४७ सालको राजनीतिक परिवर्तनपछि मगरहरूले आफ्नो भाषा, संस्कृतिलाई बचाउन आफ्नो संस्कारलाई मान्यता दिँदै आएका छन् ।

राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले तयार गरेअनुसार मगरात प्रदेशको मातृभाषा:

जिल्ला	कुल गाविस	कुल जनसंख्या	मगर	नेपाली	अन्य जनजाति	अन्य
अर्घाखाँची	४२	२,०८,३९१	४,९४३	२,००,४०२	२,३९९	७२७
बाग्लुङ्ग	६०	२,६८,९३७	२१,३८१	२,४२,९६५	४,१४४	१,२४७
गुल्मी	७९	२,९६,६५४	९,७८६	२,८०,९२४	४,७४०	१,२०४
कास्की	१	३,६७८	१५	२,७५२	८४१	७०
म्याग्दी	४०	१,१४,४४७	१६,९९७	९०,८६८	५,५६२	१,०२०
नवलपरासी	२२	१,१७,७८७	५२,१९५	५४,४९४	१,७७१	९,३२७
पाल्पा	६६	२,६८,५५८	९१,१४७	१,६५,००९	९,४४७	२,९५५
पर्वत	१७	५८,४४९	६,६८८	४८,२५५	३,०९६	४१०
प्यूठान	४९	२,१२,४८४	५,५५४	२,०१,५२३	४,१११	१,३२६
रोल्पा	५१	२,१०,००४	३८,१६४	१,७१,२६३	२९८	२७९
रुकुम	११ (२)	१६,६५५	१२,७५६	३,८७०	-	५०
सल्यान	२ (१)	४,३१३	-	४,३११	-	२
स्याङ्जा	२९	१,४०,२३७	४०,५२९	८४,२६३	१४,९२९	५१६
तनहुँ	१२	७३,७४३	३९,०११	२०,२०७	४,७२२	९,८०३
जम्मा	४८१	१९,९४,३५८	३,३९,१५१	१५,७०,३०६	५५,९८०	२८,९०६
प्रतिशत		(२१८०३)८	१७.००	७८.७३	२.८०	१.४४

Sources: Sources: Central Bureau of Statistics, Population Census, 2001

भौगोलिक/क्षेत्रगत निरन्तरता

भौगोलिक/क्षेत्रगत निरन्तरतालाई संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले पहिचानभित्र राखेको छ । भौगोलिक विकटताका कारण एउटै प्रशासनिक इकाइअन्तर्गत राज्य वा प्रदेश सन्चालनको अप्ठ्यारो स्थिति आउन सक्ने सम्बन्धमा निकै विचार पुर्याउनु पर्ने हुन्छ । कुनैपनि प्रदेश भर्खर धेरै प्रदेशसँग सिमाना जोडिएको हुनुपर्दछ । मगरात प्रदेशमा प्राय सबैभाग पहाडी जिल्लामा पर्दछ । भौगोलिक अनुकूलता विशेष गरेर जाति र समुदाय संग पनि नजिक हुन्छ । यस मगरात प्रदेशमा खासगरी भौगोलिक रूपले खण्डित देखिँदैन । भौगोलिक सीमाङ्कन गर्दा वैज्ञानिक र व्यावहारिक पक्षलाई विशेष ध्यान दिनु आवश्यक हुन्छ । भौगोलिक सहजता तथा समिप्यतालाई आधारभूत रूपमा व्यवस्थान गरिनु आवश्यक हुन्छ । कुनैपनि एउटा प्रदेशको भु-भाग अर्को प्रदेशको भूमि बीचमा अवस्थित भई खण्डित भएको हुनुहुँदैन । संभव भएसम्म धेरै जनसंख्या भएको समुदायलाई प्रादेशिक/राज्य/प्रान्तीय स्तरको स्वायत्तताको व्यवस्था गर्ने र त्यसभन्दा सानो जनसंख्या भएको समुदायको हकमा प्रादेशिक स्वायत्त संघ अन्तर्गत जिल्ला स्तरीय स्वशासित क्षेत्रको व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुन्छ । कतै कतै एकै भौगोलिक क्षेत्र एकभन्दा दुई समुदायको ऐतिहासिक थलो भएको र उनीहरूको बसोबासको सघनताको आधारमा सम्बन्धित समुदायको सहमतिमा संयुक्त वा एकीकृत स्वायत्त संघ निर्माणको संभावना रहन्छ ।

पेज नम्बर ४६ मा क्रमशः....

पेज नम्बर ३५ बाट क्रमशः...

जीन्दगीको एक दिन...

'ए, नजिकै बस्नु हुँदो रहेछ । म पनि सदबरी टाउन स्टेशन नजिकै त हो नी !' पाइन्टको गोजीमा मोवाइल छाम्दै उसले उत्तर दियो । बस विस्तारै गुडिरहेको थियो । विविसीको विल्डिङ नजिक आइपुगेको थियो अगाडि उड इण्ड स्टेशन नजिकबाटै थुप्रै गाडीहरु जाममा परेको दुवैले देखे । छोटो स्टेपकट केश सुम्सुमाउदै रानु बर्बराइन 'गड इयाम, आज त यहाँबाट जाम रहेछ । ह्या यो जामले पनि दिमाग खराव गराउँछ मेरो त ।' आफ्नै सुरमा बोलेकी उसले नजिकै नेपाली भाषा बुझ्ने मानिस छ भनेर भुलेकी थिई ।

'तपाईं डेली यता आउनु हुन्छ हो ?'

'ए, हैन' रानुले दिपतिर पुलुकक हेर्दै उतर दिई ।

'एउटा नेपाली भएर अर्काको भुमिमा अर्को नेपालीसँग भेट्दा मलाई त साह्रै खुसी लाग्छ । तर तपाईं त कस्तो अप्ठारो मान्नु भए जस्तै लाग्यो मसँग बोल्न । यस्तो किन अप्ठारो मान्नु भएको ?' कुरा खोतल्ने प्रयास गर्न खोज्यो दिप ।

'त्यस्तो केही हैन' कुरा पन्छाई रानुले ।

यत्तिकैमा उसको फोन बज्यो 'हेलो, अँ...ब्रो के छ?'

दिपको एक तर्फिए फोनवार्ता नसुनौभन्दा पनि रानुको ध्यान त्यतैतिर तानियो ।

'ए, म फर्किदै छु ।'

'अँ...काम भयो भन्दा पनि हुन्छ । लेटर बनाइ दिन्छु भनेको छ ।

पर्सी आउनु पर्ने छ फेरि । ए, अँ अँ हुन्छ मेरो कुरा भयो । म भोलि होटलको काममा जान्छु । यताको काममा चाहिँ तपाईं भए नी, सन्देश भए नी जो गए पनि हुन्छ । तर दुई बजेदेखि छ, के तपाईं भ्याउनु हुन्छ? के गर्ने, त्यो सन्देश पनि 'दाई भ्याउनु हुन्न भने म खाली छ, म जान्छु' भन्दै थियो । मलाई फिक्स उतर चाहियो ।

तपाईं भ्याउनु हुन्छ भने म त्यसलाई फोन गरेर तपाईं जानु हुन्छ भन्दिन्छु' करिव ५ मिनेट लामो फोनवार्ता पछि दिपले फोन राख्यो ।

'ए, सरी है, हामी के पो गफ गर्दै थियौं दाईले फोन गर्नु भएर । विचरा दाई पनि भर्खर आउनु भा'को । तीन महिना जति भो सुरुका २ महिना त मैसँग राखें । सधैं पाल्न नसकिने युकेमा । यसो क्यासिङ्ग हेण्ड काम खोजेर अहिले चाहिँ अन्तै बस्नु हुन्छ । तै पनि काम राम्रो छैन भनेर कचकच गर्नु हुन्छ । म दुई ठाउँमा काम गर्छु त्यै भएर भोलि मेरो पर्मानेन्ट काममा जानु परेकोले यता चाहिँ जानु नि त भनेको थिएँ बुढाले फोन गरी हाले ।' मकैको भात फत्फत्तिइ झैं एकोहोरो उसले आफ्नो कुरा सुनाउन फेरि सुरु गर्यो ।

रानुलाई उसको गफ सुनाउने धुनसँगै फोन पनि डाएल गर्दै थियो । फोन लागेछ । 'हेलो । ए, सानु पो नमस्ते । म दिपु । मैले त सन्देशलाई गरेको थिएँ । हजुरलाई पो परेछ । ए, हैन हैन त्यस्तो त ।

। अ सबै ठिकै होला नि हैन ? हजुर सबै ठिकै छ काम राम्रै चलिराछ । यो हप्ता त पुरै एक घन्टा नि फुसद पा' हैन भन्या । हा...हा...त्यै त । त्यै भएर यसो स्पेन घुम्न जानु पर्ला भनेर कलेजमा होलिडे लेटर बनाउन दिएर फर्कदै गरेको ।

बाटैमा छु बसमा । हैन हैन मैले हजुरको नम्बर चाँहि सन्देशकै नाममा सेभ गरेको रैछु । त्यै भएर तै पनि ठिकै भो नि कमसेकम तपाईंसँग यही बहानामा कुरा त हुन पायो..'

जामले गर्दा बस घ्यारर घ्यारर गर्दै लामो समयपछि मात्र हवाईटसिटी स्टेशनमा पुग्यो । अगाडि गाडीहरुको ताती आँखाले भ्याएसम्म देखिन्थ्यो । दिपले थप गन्थन-मन्थन सुनाउन भ्याएपछि फोन राख्यो ।

'के चैं भएछ आज ?' साँझ हुने बेला भएपनि डुब्न लागेको घामको किरण सोझै रानुको मुखमा परेको थियो । गर्मी महिना त्यसमाथि लण्डनको बिना झ्याले भिडभाडको बस झर्को मानेर रानु कसैलाई सिधै नसोधी आफैसँग प्रश्न गरेकी थिई ।

'खै, अगाडि केही भयो होला ?' दिपले नम्र हुँदै रानुलाई उतर दियो ।

'ए साले, काँ छस, के हो फोन पनि १० रिङ्ग जाँदा नि उठाउँदैनस् । अँ भन् । हैन तँ भोलि रेस्ट गर, दाई जाने भए । हिजो त खै के हुन्छ भन्दै थिए बुढा, ऐले मलाई फोन गरेर 'म जान्छु' भने । अब यसो गर न है, तँ कान्छीलाई लिएर कतै घुम्न जा । मुड फ्रेस पनि हुने ।' दिप फेरि फोन मै ब्यस्त हुन्छ । रानु भने गर्मीको उकुस-मुकुसले आफ्नो हनुहार नोटबुकले हम्काउन थाल्छे । 'कति बोलेको होला?' दिप एकोहोरो फोनमा बोलेको सुनेर मनमनै दिक्क मान्छे । बस एकैठाउँमा रोकिएको रोकिथे थियो । करिव ४ जना जतिलाई फोन गरी भ्याएको दिपको लगभग एउटै कुरा दोहोरिन्छ । स्पेन जाने र कामको कुरा, कसैकसैसँग कलेजको बेलि विस्तार । बस बल्ल बल्ल जिप्स कर्नर आइपुग्छ फेरि दिपको मोबाइमा रिङ्ग बज्छ ।

'हेलो ! ए, निता के छ बा तिमीहरुको खबर ? अँ अँ । हो हो । अब क्यार्नी तनि यस्तै छ बसाइ । जीन्दगी चलाउनै परो । तिमीहरु जस्तो म कहाँ भाग्यमानी छु र सबै आफैं गर्नु पर्छ । तिमैको पो मोज छ त । अनी ज्वाइँ कता ए हो? लौ न त देउ नबोलेको धेरै भो' मुस्कुराउँदै ऊ कुरा गर्छ । 'हजुर ज्वाइँ नमस्कार । म ठिकै छु, ज्वाइँलाई राम्रै छ होला, हजुर अव त एक बर्ष नि हुने लाग्यो, भिजा थप्नु पर्ने । म त ज्वाइँ यो हप्ता टन्नै काम गरियो यसो अव अर्को हप्तातिर भने होलिडे मान्न स्पेनतिर जाऊँ भन्दैछ...' उसको गफमा फेरि स्पेनको कुरा आयो । 'काँ ज्वाइँ म एकलैको कमाइ । अव हजुरहरुको पो दुइजना । साँच्चै पन्ध्र अठार सय पुग्दैन हप्तामा दुइजनाको गरेर, ए होर बाफरे । हजार बच्छ है हप्तामा । ए होर लौ । ए घरमा पनि पठाइ सकनु भो तीनलाख भने पछि त...'।

पेज नम्बर ४० मा क्रमशः...

पेज नम्बर ३९ बाट क्रमशः...

जीन्दगीको एक दिन...

त्यति भए त सजिलै सेटल भै हाल्नु हुन्छ नि तपाईंहरु ।' एकछिन आफ्नो ज्वाइलाई सुन्न रोकिएको दिप फेरि बोल्छ 'ए मेरो त खै के कुरा, एकलो ज्यान हेर्नुस । तै पनि चार सय जति हुन्छ । कहिले त्यो पनि हुन्न ।' अपरिचित त्यो ब्यक्ति फोनमा अरुसँग बोल्दा बोल्दै उसको बारेमा रानुले धेरै जानकारी पाई । तर एकोहोरो बोल्या-बोल्या सुनेर रानुलाई वाक्क लाग्छ । 'गर्मीमा न त बस नै चाँडो दौडन्छ न त शान्तले बस्न नै पाइएको छ' ऊ मनमनै सोच्छे ।

रानुको चल्याक-मल्याक देखेर हो क्यारे दिपले फोनवार्ता छोट्यायो । फोन राख्ने बित्तिकै नाइक लेखेको कालो झोलाको माथिल्लो भागको गोजीबाट छुपीक टुक्रा झिक्दै रानुतिर तेर्स्यो । 'यो लिनुस्, मेरो दिदीले पठाई दिनु भएको काठमाण्डौबाट ।'

'नो थ्याङ्ग क्यु' देखावटी हाँसोको साथ नकाछे ।

'हैन, किन लिनुस् न नरम छ ।'

'हैन, हैन । थ्याङ्ग क्यु तर मलाई मन पर्दैन ।' रानु नोटबुकको छेउले आफूतिर हावा हम्काई रहन्छे ।

'साँच्चै साह्रै ढिला भो है आज त, चार घन्टामा पनि नपुराउने भो पार्करोएल' मुखमा छुपी टोकदै दिप लामो स्वास फेर्दै भन्छ । उनीहरु बस चढेको दुई घण्टा हुँदा पनि पार्करोएल आइपुगेको थिएन । कोही बसयात्री गर्मीले छटपटाइ रहेका थिए भने कोही बस ढिला भएकोमा बर्बराउँदै थिए । 'साच्चै, तपाईंको नेपालमा घर चाहि काँ नि?' विस्तारै फेरि कुरा अगाडि बढाउँछ दिप ।

'इलाम ।'

'इलाम त साच्चै सुन्दर ठाउँ भन्छन् । अहिलेसम्म पुग्न पाएको भने छैन ।' कुरोको मेसो दिपले झिकेपछि केही बोल्नै पर्ने भो रानुलाई ।

'अँ हो त । तपाईंले स्वर्गको एक टुक्रा टेक्नबाट बन्चित हुनुहुँदो रहेछ ।' रानुले पनि ताल परेको बेला भनि हाली । 'अनि तपाईंको चैं काँ नि?' फर्मालिटी पुरा गर्न भएपनि रानुले सोध्न परिहाल्यो ।

'मेरो त बाग्लुङ्ग ।'

'ए हो र मेरो थुप्रै साथीहरु छन् बाग्लुङ्गका ।'

'मेरो त विकट गाउँमा पर्छ । तर मेरो काकाहरु सबै काठमाण्डौ नै हुनुहुन्छ । त्यै भएर मैले एसएलसी पनि बालाजुबाट गरेको हुँ ।' बसको विस्तारै बढेको रफ्तारसँगै उनीहरु बीचको कुराकानी पनि विस्तारै अगाडि बढ्यो । दुवै जना गफमा मस्त भए । िपंक स्लिभलेस टि-सर्टमा कालो स्किनी जिन्सले रानुको सुन्दरतालाई थप उजागर गरेको थियो । उसले छोटो सिल्की केश सवार्दा कानमा झुण्डिएको झुम्काले अनुहारमा चमक ल्याउँथ्यो । रानुले अगाडि ब्रिटिश लाइब्रेरीमा देखेको कुरा गरी र अन्य दिनमा ४८७ नम्बरको बस चढ्दा दिपले उसलाई देखेको कुरा सुनायो । पुराना साथी सरह गफिएका

उनीहरुबीच कलेज जीवनदेखि घर परिवार, साथीभाई सबैको बारेमा गफ भयो । दाइ-दिदीसहित बसिरहेकी रानुले दिप भने परिवारको एकलो छोरो रहेको थाहा पाई ।

'अनि किन डिपेन्डेन्ट नल्याउनु भा त? ल्याउनु भएको भए अलि सुख हुन्थ्यो नि तपाईंलाई?' जिस्कँदै भए पनि रानुले वास्तविक कुरा खोतलिन् ।

'प्राय सबैले यु के आउँदा हतार-हतारमा विहे गर्दै लिएर आउँछन् । तर मेरो त खै कोही पनि थिएन त्यै भएर नल्याको नि' हाँस्दै दिएको जवाफसँगै दिपले प्रश्न राख्यो 'अनि तपाईंले चाँहि किन नल्याउनु भा त?'

'अँ मेरो पनि त्यै भएर त हो नी । नत्र त म पनि मेरो श्रीमानसँग मस्तीले बस्ने थिएँ, कमाई पनि हुने, रमाइलो पनि' उसले पनि ठट्टौली जवाफ दिई ।

'कहिले कहीं एकलोपनको महसुस हुन्न? मलाइ त कैले कहीं कस्तो सुन्य लाग्छ । मसँग मनका कुरा साटासाट गर्ने कोही भै दिए कति जाती हुन्थ्यो जस्तो लाग्छ' घुमाउरो तरिकाले रानुको मन बुझ्न खोज्यो दिप ।

रानुले लाजमान्दै उत्तर दिई 'खै, त्यस्तो त खासै भएको छैन ।'

अब त बेला भएन र कस्तो छ विचार ? अब तपाईंको त समय छ, भिजा पनि थुप्रै रहेछ । यसो मन मिल्ने साथी खोजेर घरजम बसाए हुन्छ । समाज हो, एक न एक दिन त हामीले गर्ने पर्छ । समयलाई किन खेर फाल्ने अघि मसँग फोनमा बोल्ने बैनी ज्वाइको हेर्नुस त, दुवै जना युनिभर्सिटी जान्छन् साथै यतै सेटल पनि हुने भएका छन् ।'

बिचैमा खितित्त हाँसेर जवाफ दिइ रानुले 'सोचे जस्तो भै दिएको भए त हो नी । आफु ताक्छ मुडो बन्चरो ताक्छ घुँडो के गर्नु?'

गफ गर्दै बाहिर आँखा लगाउँदा क्याण्डल एभेन्युको छेउ अगाडि दुबैले ४८७ नं को बस देखे । उनीहरु दुबैले हेड्गर्लैण्डबाट त्यो वस लिनु थियो ।

'लौ हाम्रो बस त अगाडि पो रहेछ । यो त अब छुटिगो फेरि अर्को बसलाई कति कुर्नु पर्ने हो?'

'हैन, कैले कहीं त भेटिन्छ नी । नआतिनुस न, अझै चार स्टप बाँकी छ हैड्गर्लैण्ड पुग्न' रानुले मन थम्थमाइ ।

'खै, मैले त यसरी अगाडि लागेको बसलाई कैले नि भेट्या छुइन ।

आज तपाईंको भाग्यले साथ दिएमा भेट्छौं कि त ?'

'हा...हा कस्तो गफ दिनु भो है तपाईंले त?' अस्वाभाविक हाँसोसहित प्रतिउत्तर दिई ।

'अव यसो गरौं, यो जाम यस्तै हो हेर्नुस हामी अगाडिको स्टपमा झरौं र अघिल्लो एक स्टपसम्म िहँडेर जाउँ । बसभन्दा पक्कै हामी अगाडि पुग्नेछौं' दिपले प्रस्ताव राख्यो ।

पेज नम्बर ४२ मा क्रमशः....

पेज नम्बर २८ बाट क्रमशः...

आशा...

'साना नेता खलंगामा छन् । त्यसपछिका घोराही र नेपालगन्ज । झन् ठूला नेता काठमाडौंमा । दशैँ भएकाले कोही आएका हुन सक्छन् । उनीहरुलाई भेट्न सक्नुहुन्छ ।'

काठमाडौंमा घडेरी किनेका, घर बनाएका कुरा सुनिदैआएको थियो । गाउँका छोटै नेताले पनि जिल्ला सदरमुकाम र गाउँनजिकका व्यापारिक क्षेत्रमा घरघडेरी जोडेका कुरा सुनिदै थिए ।

'तर आशाहरु ?'

आशालाई भेटेर हतास भएँ ।

'म त राम्ररी भारी बोक्न पनि कहाँ सक्छु र दाइ । छातीमा छर्छ छ । बायाँ खुट्टामा पनि गोली झिकेकी छैन । धेरै लाग्छ रे ! पार्टीमा धेरैपालि कुरा राखे पनि उपचार नगरेको गुनासो गरी 'नेताको नातागोता वा छोराछेरी भए पो उपचार हुन्छ, कसरी झिक्नु र ! ज्यान त नगरी खाने नमरी जाने भयो नि ।'

त्यसपछि उसको बोली लर्बरायो । बोल्न सकिन ।

त्यसपछि भरिया भारी बोकेर उठ्न थाले । पाक्न भरियाले आदेश दिए

'जाम है अब । बास पुग्न गाह्रो हुन्छ ।' सबले भारी बोक्न थाले ।

'फेरि पनि आउनु है दाइ' यति भनेर हात मिलाई । र नाम्लो टाउकोमा हाली र भनी 'लालमाया ! डोको उठाइ दे तो ।'

जाउँ कि नजाऔँकै दोसाँधमा जाजरकोट जाने गाडी चढेँ । गाडी थोरै गुडेपछि अनायास झस्किँ ।

'आशाका बारेमा लेखेर के हुन्छ ?' एक मनले भन्यो 'केही हुनेवाला छैन ।'

माओवादी नेताका जीवनशैली हिजोका राणा र शाहमा परिणत हुँदैथिए । 'आइसियोस्', 'गइसियोस्' भन्न थालेका थिए । तिनका भूँडी हो कि नौ महिने गर्भवती महिलाको भूँडी ठम्याउन हम्महम्म हुँदैथियो ।

'के तिनले सम्झेलान् आशालाई ? चिन्लान् आशालाई ?' पटककै विश्वास लागेन ।

आशाले भनेको सम्झिँएँ 'कुनै दिन त्यस्तो पार्टी पनि आउला जसले हाम्रो मुक्तिको सपना पूरा गर्ने बाटो खन्ला । फेरि हामी त्यो बाटोमा लाम लागौंला ।'

तर त्यो दिन तातेको फलाम चिसिएपछि फेरि यत्ति नै तातिन कति समय लाग्छ, कुनै बार त अवश्य आउला तर कहिले ?

'अरु आशा पनि भेटिएलान् र के लेखौंला ?'

झसंग भएँ ।

'आशाका दुःख लेखेर किन नेतालाई दुखाउने ?' एक मनले भन्यो 'नेपालमा कहाँ पत्रकारिता भएको छ र कि भएको छ पार्टीकारिता कि रोटीकारिता ।'

'गुरुजी, म त यही ओर्लन्छु ।'

उभिइरहेकी जाजरकोटकी एउटी बूढी आमैलाई मेरो सिटमा बसालें ।

जो सिट नपाएर उभिइरहेकी थिइन् ।

गाडीबाट ओर्लिँ । हेरेँ -आशाहरु साहूको भारी बोकेर उकालिदै थिए ।

'कहाँ िहंडेकी चेली कहाँ पुगी, के यिनका सपनामाथि खेलवाड गर्नेलाई सजाय हुँदैन ?'

मनमा अचम्मको यक्ष प्रश्न लिएर काठमाडौं फर्कने गाडी कुर्न थालें ।

'दाइ पार्टीले गरेको होइन बिग्रेका नेताले हो । आफूले मलजल गरेको पार्टी र नेता बिग्रन थालेपछि मन दुख्दोरहेछ । पार्टीप्रति मेरो कुनै गुनासो छैन' भारी बोक्नुअघि उसले भनेको कुरा घरीघरी कानमा गुन्जन थाल्यो 'सबै नेता भ्रष्ट, गलत नलेख्नु है दाइ । राम्रा पनि छन् । तर उनीहरु पाखामा छन् । हामीजस्ता कार्यकर्ता र असल नेता क्रान्तिमा मात्र काम लाग्दा रहेछौं ।'

कत्रो आशावाद !

आशाले त मान्छेलाई बचाउँछ ।

मलाई पनि भरोशा पो जागेर आयो । आशाको अधुरो सपना पूरा गर्न कुनै दिन त्यस्तो पार्टी फेरि आउने छ । तर कहिले आशाजस्तै यसै भन्न सक्ने स्थितिमा छैन म ।

भारी बोकेर पारि डाँडामा उकालिएकी आशालाई हेर्दै काठमाडौं फर्कने गाडी कुर्न थालें ।

(लेखक 'नागरिक' राष्ट्रिय दैनिकका पत्रकार हुन् ।)

-:: शुभकामना ::-

आफ्नो मुखपत्रको रुपमा याँभु (इन्द्रेणी) को प्रकाशन शुरु गरेको यस सुखद अवसरमा मगर संघ अमेरिका परिवारलाई हार्दिक बधाई दिदै यस प्रकाशनको निरन्तरता र उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु ।

दल बहादुर बुढाथोकी मगर
(संस्थापक/पूर्व-अध्यक्ष तथा वर्तमान सल्लाहकार)
मगर संघ अमेरिका
हाल बेलायत

पेज नम्बर १० बाट क्रमशः...

मगरहरुको राष्ट्रिय पर्व 'माघे संक्रान्ति'...

र सामाजिक महत्व बोकेको छ । देशभर छरिएर बसेका मगर समुदाय आफैँमा विविध सांस्कृतिक पृष्ठभूमि भएको जाति हो । भौगोलिकतानुसार भाषा, कला, संस्कृति र परम्परामा देखिएको विविधताझैँ माघे संक्रान्ति मनाउने तरिकामा पनि केही भिन्नता पाइन्छ नै । तर जति दिन मनाए पनि यसलाई पूर्वदेखि पश्चिमका सबै भेगमा मगरहरुले चेलीबेटी पुज्ने र पित्री पूजा गर्ने पर्वको रूपमा मान्छन् ।

यसरी सबै ठाउँका मगरले मान्ने भएको कारण पनि मगरहरुले संयुक्त रूपमा 'माघे संक्रान्ति' लाई राष्ट्रिय चाड घोषणा गर्न माग गरेका थिए । त्यही बमोजिम दुई वर्षअघि नेपाल सरकारले थारु जातिको 'माघी' झैँ मगरको 'माघे संक्रान्ति' राष्ट्रिय पर्व घोषणा गरेको थियो । यो पर्व मनाउने परम्पराले मगर जाति सांस्कृतिक रूपमा सम्पन्न भएको पुष्टि गर्दछ ।

गाउँ-गाउँमा धुमधामकासाथ मनाइने माघे संक्रान्ति अहिले सहरमा पनि मजाले जम्न थालेको छ । हरेक वर्ष खुलामन्चमा जम्मा भएर नाँचगान गर्दै रमाइलो मान्ने राजधानीबासी मगर समुदायमा परम्पराको रूप लिइसकेको छ । गाउँबाट सहर मात्र कहाँ छिरेको हो र ! जहाँ मगर जाति पुगेका छन् त्यहाँ माघे संक्रान्ति पक्कै पनि पुगेको पाइन्छ । एसियाली व्यापारको केन्द्र हङकङ होस् वा कोरियाली प्रायद्वीप, अमेरिकाको विभिन्न राज्य वा बेलायती साम्राज्य । अनि रेगिस्तानको मरुभूमि चहाउँ खाडी मुलुक पुगेका मगर माघे संक्रान्तिमा व्यस्त र मस्त हुन कहिल्यै पछि पर्दैनन् ।

जुनसुकै शैलीमा होस्, सुदूर पूर्व इलामका मगर गाउँ हुन् वा राप्तीका रुकुम, रोल्पाका बाक्ला मगर बस्तीहरु माघे संक्रान्ति उल्लासमय हुने गर्दछ । मध्यमाञ्चलका तनहुँ, पाल्पा, स्याङ्जा, गुल्मी, बाग्लुङ, म्याग्दीलगायतका जिल्लाका मगरहरुको माघे संक्रान्ति मनाउने मेसो पनि उत्तिकै रोमान्चक छ ।

फरक ठाउँमा बस्ने, भिन्न शैलीमा बाँच्ने र प्रविधिको पहुँचसम्म पुगेका मगरहरुको एकता माघे संक्रान्तिमा देखिने गर्छ । देश-विदेश पुगेका मगरसमेत माघे संक्रान्तिको रोमान्चित पुराना दिनहरु भुल्न सक्दैनन् । त्यसैले पनि माघे संक्रान्ति जातीय पहिचान दिने राष्ट्रिय चाड हो जस्तै गाउँदेखि शहरसम्मका मगर र मगर समुदायलाई सांस्कृतिक रूपमा जोड्ने गर्छ ।

(लेखिका 'याँभु' को प्रधान सम्पादक र कान्तिपुर दैनिकका पत्रकार हुन् ।)

नोट: आ-आफ्नो भेक / जिल्लामा मनाउने माघे संक्रान्तिबारे लेख रचना पठाउन सबैलाई अनुरोध छ । - सम्पादक मन्डल, याँभु

पेज नम्बर ४० बाट क्रमशः...

जीन्दगीको एक दिन...

रानुले सहमत जनाई र दुवै पार्करोएल स्टेशनमा झरेर िहँडे । नभन्दै ४८७ बसभन्दा अगाडि त्यहाँ पुगे पनि । 'देख्नु भो रानु जी, हामी यो बसभन्दा अगाडि पनि आइ पुग्यौं र शितलता पनि पायौं । कैले काइ अल्टरनेटिभ आइडिया पनि अपनाउनु पर्छ क्या?' दिपले आँखा झिम्काउँदै मुस्कुराएर भन्यो ।

तर दुर्भाग्य भनी अगाडि अझै धेरै जामका कारण त्यो बस त्यहीँबाट फर्कने भयो । 'लौ मायाँ । मेरो भाग्यलाई बसले नै च्यालेन्ज दियो' मस्कदै दिपलाई सुनाई । दुबै फेरि अर्को बस नआउन्जेलसम्म त्यहीँ गफ चुट्टै बसे । 'लिनुस् यो चिसो कोक खानुस्' दिपले नजिकैको पसलबाट कोक किनेर रानुको हातमा थमाइ दियो । यत्तिकैमा अर्को बस आउँदै गरेको दुवैले देखे । तर फेरि पनि त्यो बस त्यहीँसम्मकोलागि मात्र रहेछ । युकेको लामो दिन भएकोले रातको दश बज्ने लाग्दा पनि अझै दिउँसो झैँ लाग्थ्यो । तर अबेर त भएकै हो । उनीहरु 'अब के गर्ने?' भन्दै एक-अर्कालाई हेरे ।

एकछिन सोचेपछि 'तल्लो स्टपसम्म हिँड्दै जाऊँ अनि जुन गाडी आउँछ त्यसैमा चढौंला' रानुले कुरा राखी । 'हुन्छ, नत्र त्यो नि भएन भने ट्युब मै भएनि जाउँला' दिपले साथ दियो । दुवै अण्डर ग्राउण्डको सबवेतिर लागे । बसमा भएको सुखदुखका रोचक गफगफले उनीहरु वर्षादिखिको साथी जस्ता झैँ भइसकेका थिए । त्यसैले भिडमा दिपले उसको हात समाएर आफूसँगै हिडाउँदा रानुलाई कुनै असजिलो अनुभव भएन ।

करिव १५ मिनेटको हिडाइपछि उनीहरु भिकास ब्रिज स्टप पुगे । भाग्यले साथ दियो ठ्याक्कै उनीहरुले चाहेको बस नै अगाडि आइ रोकियो । दुबै बस चढे । थप गफमा भुले र फोन नम्बर पनि साटासाट गरे । अल्टपटनभन्दा अगाडि जाम नभएकोले एकै छिनमा सदबरी स्टेशन आइ पुग्यो ।

'लौ त हे आज तपाईंसँग भेटेर साह्रै खुशी लाग्यो । कैले काहीं त यस्तो नसोचेको रमाइलो पनि हुँदो रहेछ' दिपले आफू ओर्लने स्टप आउन लागेपछि भन्यो ।

'हजुर, हो त मलाई पनि एकदम खुशी लागेको छ' रानुले हर्षित हुँदै भनी ।

'अँ यसो समय भएको बेला फोन गर्नुस् है । मलाई त जति बेला गरे नि हुन्छ । तर तपाईं त केटी मान्छे अलि समय विचार गर्नु पर्छ होला है ?' हैन, खासै त्यस्तो हुन्न ।

'फेरि फेरि भेट्ने आशा गर्छु । यसो फोन गर्नुस् हैन मिसकल मात्र दिए पनि हुन्छ । म कल ब्याक गर्छु है त ल बाई ।' बसको स्टप बटम थिच्दै बोल्यो दिप ।

'हवस् फेरि भेटौंला ।' 'बाई' लामै लहरो तानेर रानुले बाइ भनी

मिल्ने साथी छुटेको झैँ न्यासो मान्दै दिप बसबाट ओर्लियो । रानु भित्रैबाट बाई भन्दै हात हल्लाउँदै थिई । यात्रीहरु चढिरहेकोले बस रोकिएको थियो । कोठा रोड पारि भएकोले दिप बाटो क्रस गर्नेबेला रानुलाई बाई भन्न फेरि फर्केर मुस्कुराउँदै हात हल्लायो । कसैको फोन आयो एक हातले बिचबाटोमा फोन झिक्दै अर्को हातले रानुलाई बाइ भन्दै गर्दा अर्को साइडबाट एउटा गाडी आएर ड्याम्पे हान्यो । गाडीको ठक्करले दिप उछिट्टिएर सिमेन्टको रोडमा पछारियो । उसको टाउकोबाट रगत हवाले लल्ल बगेर आहाल बन्यो ।

रानुको यो एकदिने कथा दिपको स्वास झैँ त्यही पलमा रोकियो ।

(लेखिका मगर आमसंचारकर्मी समाजकी कोषाध्यक्ष हुनुहुन्छ । उहाँ हाल ब्रिटेनमा अध्ययनरत हुनुहुन्छ ।)

पेज नम्बर १९ बाट क्रमशः...**राजनीतिमा मगर...**

जसमध्ये सात पदाधिकारीमा एक, १६ जनाको स्थायी समितिमा २ र ४७ जनाको पोलिटब्यूरोमा ५ जना मगर छन् ।

१९५ सदस्यीय एमालेको केन्द्रीय समितिमा ३ जना मात्रै मगर छन्, त्यसमा एक जनालाई पनि मताधिकार छैन । उनीहरू मध्ये एक पोटिब्यूरो सदस्य, एक केन्द्रीय सदस्य र एक वैकल्पिक केन्द्रीय सदस्य छन् । एमालेका वरिष्ठ नेता माधवकुमार नेपाल नेतृत्वको सरकारमा मगरलाई सहायक राज्य मन्त्रीसमेत बनाइएन । नेपाली कांग्रेसको ७१ जनाको केन्द्रीय समितिमा एक जना पनि मगर छैनन् । जबकी कांग्रेसले मगर बाहुल्य क्षेत्रबाटै धेरै मत पाइरहेको छ । कांग्रेसले सशस्त्र युद्ध गरेताका मुक्ति सेनामा भारतीय र बेलायतीय सेनामा कार्यरत मगरहरूले उल्लेख्य योगदान गरेका थिए ।

सबैभन्दा बढी समावेशी भनिएको संविधान सभामा ६०१ मध्ये ३० सभासद मगर समुदायबाट छन् । मिश्रित निर्वाचन प्रणाली अपनाइएको संविधान सभा निर्वाचनबाट ७.१४ प्रतिशत जनसंख्या रहेको मगरले समानुपातिक आधारमा ४४ सभासद पाउनु पर्छ्यो । संविधान सभाका २७ मध्ये २१ दलमा एकजना पनि मगर सभासद छैन । माओवादीको २३७ मध्ये २०, कांग्रेसको ११४ मध्ये ३, एमालेको १०८ मध्ये ३, नेकपा माले, समाजवादीको ४ मध्ये १, राष्ट्रिय जनमोर्चाको ३ मध्ये १ र राष्ट्रिय जनमुक्ति पार्टीको २ मध्ये १ मगर सभासद छन् । ५१.२ प्रतिशत साक्षर रहेको समुदायबाट आएका मगर सभासदहरू मध्ये २ स्नातकोत्तर, ५ स्नातक, ५ प्रविणता प्रमाणपत्र तह र ९ जना प्रवेशिका उत्तीर्ण छन् । बाँकी सभासदहरूले प्रवेशिका तह पनि पार गरेका छैनन् ।

आ-आफ्ना पार्टीमा मगर राजनीतिहरूको हैसियत साधारण सदस्यदेखि पार्टी अध्यक्षसम्म छन् । जसमध्ये अध्यक्ष, महासचिव, स्थायी समिति सदस्य, पोलिटब्यूरो सदस्य र वैकल्पिक पोलिटब्यूरो सदस्य एक/एक जना छन् । ११ जना केन्द्रीय सदस्य छन् भने ३ जना राज्य समिति सदस्य छन् । पाँच जना जिल्ला सदस्य, २ जना क्षेत्रीय सदस्य तथा २ जना भातृसंगठनमै सीमित छन् ।

जातीय आधारमा संघीय प्रदेश बनाउनु पर्ने आवाज उठिरहेको सन्दर्भमा विभिन्न पाँचवटा पार्टीमा मगर संगठन क्रियाशील छन् । माओवादीमा मगरात राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा, कांग्रेसमा राष्ट्रिय मगर संघ, एमालेमा लोकतान्त्रिक मगर संघ, नेकपा एकीकृतमा स्वशासित मगरात संघ र जनमुक्तिमा मगर हाड परिषदको नाममा मगरहरू संगठित छन् । पाँच मध्ये दुईवटा संगठनको नेतृत्व वैकल्पिक पोलिटब्यूरो सदस्यले तथा बाँकी तीन वटाको नेतृत्व केन्द्रीय सदस्यले गर्दै आएका छन् । संविधान सभाका बाँकी २२ वटा पार्टी भित्र मगर संगठन छैन ।

नामको पछाडि मगर हुँदैनमा उसले मगर समुदायको हित गर्छ भन्ने बुझ्नु भम हो । तथापि जनसंख्याको अनुपातमा प्रधिनिधित्व माग गर्नु उसको नैसर्गिक अधिकार हो । तर मगरहरूले आफूसम्बद्ध पार्टीमासमेत उपस्थिति जनाउन सकेका छैनन् । २०६२/०६३ को आन्दोलन सफल भएपछि बनेको सरकार होस वा ४४ सदस्यीय माधवकुमार नेपाल नेतृत्वको सरकार होस् मगरलाई क्याबिनेटमा बस्न नपाउने मन्त्री पनि बनाइएको छैन ।

कतिपयले यस्तो तर्कलाई अन्धजातिवादको आक्षेप लगाउन सक्ला तर बिसन नहुने विषय के हो भने जसले मन्त्रीमण्डलमा जातीय प्रतिनिधित्व आवश्यक ठान्दैन ऊ सबैभन्दा बढी जातीय जडसुत्रवादी हो । राजनीतिक विज्ञानको हिसाब मात्रै होइन समाजशास्त्रीय, अर्थशास्त्रीय र मानवशास्त्रीय दृष्टिकोणलेसमेत जातिहरूको प्रतिनिधित्व अनिवार्य शर्त हो । यसकालागि मगरहरू आफूसम्बद्ध दलको नेतृत्वमा पुग्नु आवश्यक छ । सबै दलमा तत्काल नेतृत्व लिन सक्ने अवस्था नभए कम्तिमा निर्णायक तहमा भने पुग्नै पर्दछ ।

पत्रकार प्रदीप थापा मगरको पुस्तक 'लठुवा नबन्ने काइदा' सन् २००० मा संकलित दार्जिलिङ्गे युवाकवि केवलचन्द्र लामाको कविताले हाल मगर राजनीतिहरूको अवस्था यसरी झल्काएको छः

'टाउको मात्र हाम्रो हजुर ! गिदी अर्काकै
निधार मात्र हाम्रो कठै ! तक्दीर अर्काकै
आँखा मात्र हाम्रो आहै ! सपना अर्काकै...'

(लेखक हिमाल खबरपत्रिका' र युएस नेपाल अनलाइन डट कमसम्बद्ध पत्रकार हुनुहुन्छ ।)

सन्दर्भ सामग्रीहरूः

विष्ट, डोरबहादुर, फेटालिज्म एण्ड डेभलपमेन्ट, सन् १९९१

विष्ट, डोरबहादुर, सबै जातको फूलबारी, सन् २००१

शर्मा, बालचन्द्र, नेपालको ऐतिहासिक रूपरेखा

थापा मगर, नरु, ऐतिहासिक उपन्यास, सिमारेखा, २०५०

गुरुमछान, शिवलाल, ओझेलमा परेका मगरहरू, २०५१

थापा मगर, प्रदीप, लठुवा नबन्ने काइदा, सन् २०००

:: शुभकामना ::

**नया बर्ष २०११ साल र माघे
संक्रान्तिको यस शुभ अवसरमा
सम्पूर्ण दाजुभाई तथा
दिदीबहिनीहरूमा हार्दिक
शुभकामना ब्यक्त गर्दछौं ।**

मगर संघ अमेरिका

कार्य समिति, सल्लाहकार समिति तथा

अन्य सबै बिभागहरू

पेज नम्बर १८ बाट क्रमशः...**शैक्षिक दृष्टिकोणमा राज्यको सङ्घीय पुनर्संरचना...**

हुने गरी न्यायोचित तरिकाले बाँड्न आवश्यक छ जुन शैक्षिक पुनर्संरचनाको अहिलेको प्रमुख चुनौति हो । अबको सङ्घीय नेपाललाई सबल र समृद्ध बनाउन सबैभन्दा ठूलो भूमिका शिक्षाको नै हुने भएकाले राजनीतिक नेतृत्व र शिक्षासँग सरोकार राख्ने सबैले शिक्षामा प्राथमिकता दिनु जरुरी छ ।

नेपालको अहिलेसम्मको सामाजिक राजनीतिक इतिहास अध्ययन गर्दा शिक्षा सधैं कम प्राथमिकतामा पर्दै आएको छ । प्रत्येक पटक सरकार परिवर्तन हुँदा न शिक्षा मन्त्रालय दलहरूको रोजाइमा पर्छ, न दलहरूको नीति कार्यक्रम र घोषणापत्रमा शिक्षालाई प्राथमिकताका साथ राखिन्छ । जनआन्दोलन ०६२/०६३ पछि बनेको कांग्रेस नेतृत्वको अन्तरिम सरकार, संविधान सभाको चुनावपछि बनेको माओवादी नेतृत्वको सरकार र राष्ट्रपतिको कदमपछि बनेको एमाले नेतृत्वको सरकारमध्ये तीनवटै सरकारको गठबन्धनमा पनि शिक्षा मन्त्रालय अर्थ, गृह र जलस्रोत मन्त्रालय जस्तो दलहरूको प्रमुख रोजाइमा परेन । सामान्यतया के देखिन्छ भने आर्थिक चलखेल कम हुने मन्त्रालयमा कार्यकर्ताहरूको भरणपोषण गर्न नसकिने भएकाले पनि यसरी कम महत्व दिइन्छ । अर्कोतर्फ शिक्षा क्षेत्रलाई अति राजनीतिकरणको शिकार बनाइएको छ । पञ्चायत कालमा दरबार निकटका व्यक्तिहरूलाई विश्वविद्यालयको उपकुलपति लगायत शिक्षा क्षेत्रको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी दिइन्थ्यो । २०४६ सालपछिको अवधिमा कांग्रेस र एमालेको राजनीतिक भागवण्डामा विश्वविद्यालय र प्रमुख शैक्षिक संस्थाहरू चलाउने परम्पराको विकास गरियो । त्यसैगरी ०६२/०६३ को जनआन्दोलनपछि माओवादी, कांग्रेस र एमालेको बीचमा विश्वविद्यालयका उपकुलपति, रेक्टर, रजिष्टार, डिन र क्याम्पस प्रमुखहरू भागवण्डा गरिएको छ । यसले शिक्षा क्षेत्रमा शक्ति सन्तुलनलाई कायम गरे पनि कार्य सम्पादनमा प्राज्ञिकभन्दा राजनीतिक प्रभावलाई प्रश्रय दिएको छ । विश्वविद्यालयलाई दक्ष र प्राज्ञिक जनशक्ति उत्पादन गर्ने ठाउँभन्दा पार्टीहरूको आफ्नो कार्यकर्ता भर्ती केन्द्र बनाउने परम्पराको विकास भएको छ । यसरी विश्वविद्यालयहरूमा गरिने राजनीतिक भागवण्डाले शिक्षामा चरम पार्टीकरण हावी भएको पुष्टि हुन्छ ।

संविधान सभाबाट सबैभन्दा ठूलो दलको रूपमा स्थापित पार्टी एकिकृत नेकपा माओवादीले आफ्नो संगठनात्मक इतिहासमा नै अहिले आएर पहिलो पटक शिक्षा विभाग स्थापना गरेको छ । तर आफूलाई नेपालको सबैभन्दा पुरानो लोकतान्त्रिक पार्टी दावी गर्ने र विसं ०४६ सालपछिको बहुदलीय संसदीय कालदेखि धेरैजसो सत्ता नेतृत्वमा रहेको नेपाली कांग्रेसको अहिले पनि शिक्षा हेर्ने विभाग छैन । तुलनात्मकरूपमा माओवादी र कांग्रेसभन्दा पहिले देखि नै नेकपा एमालेले शिक्षा विभागको अभ्यास गरेपनि पार्टीका अन्य विभाग जस्तो सक्रिय भूमिकामा यो विभाग छैन । राजनीतिक बहस र प्रक्रियाहरूमा मात्र होइन अन्य सामाजिक आन्दोलनहरूमा पनि शिक्षाले खासै प्राथमिकता पाउन सकेको छैन ।

नेपाली इतिहासको पछिल्लो दशकमा प्रभावकारी बन्दै गएका आदिवासी जनजाति, मधेशी, महिला र दलित आन्दोलनमा पनि शिक्षाका स्पष्ट एजेण्डाहरू पाइँदैन । सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रका व्यक्तिहरूका तर्कलाई मान्ने हो भने राजनीतिक प्रणाली व्यवस्थित नहुँदासम्म शिक्षा कम प्राथमिकतामा परिहर्ने छ । नेपालमा शिक्षा प्राथमिकतामा नपर्नुको पछाडीको एउटा मुख्य कारण शिक्षा क्षेत्रलाई स्वायत्तररूपमा विकास गर्न नसक्नु हो जसले गर्दा सधैं राजनीतिक हस्तक्षेपको शिकार शिक्षा क्षेत्र बन्दै आएको छ ।

त्यसैले अहिले राज्यको सङ्घीय पुनर्संरचनाको बहसमा शिक्षालाई प्राथमिकतामा राख्नु आवश्यक छ । किनभने राज्यको पुनर्संरचना शिक्षा क्षेत्रको पुनर्संरचनासँग पनि गाँसिएको छ । सङ्घीय संरचनामा जाँदा नेपाल कति प्रदेश बन्छ भन्ने टुंगो त लागिसकेको छैन तर संविधान सभाको राज्यको पुनर्संरचना तथा राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले १४ प्रदेशको सङ्घीय खाका प्रस्ताव गरेको छ । प्रस्तावित सङ्घीय संरचनामा उच्च शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण हेर्दा एकात्मक राज्यमा जस्तै असमान देखिन्छ । शैक्षिक पहुँच र उपलब्धता राम्रो रहेको प्रदेशका जनता र कमजोर रहेका प्रदेशका जनताको जीवनस्तरमा पनि ठूलो खाडल रहनेछ र अन्ततः यसले प्रदेश-प्रदेशबीचको सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक प्रगतिमा पनि प्रभाव पार्नेछ । जुन कुरा अहिले राज्य पुनर्संरचनाको प्रस्ताव गर्ने राजनीतिक दल र सरोकारवाला समुदायले ध्यान दिन सकेको देखिँदैन । अझ जातीय पहिचानका आधारमा बन्ने प्रदेशहरूकोलागि थप चुनौति देखिन्छ किनकी ती प्रदेशहरूमा सम्बन्धीत जातिको प्राज्ञिक जनशक्ति अत्यन्त न्यून रहेको छ । जातीय पहिचानको आधारमा ताम्सालिङ, मगराँत, तमुवान, किराँत, लिम्बुवान, थारुवान र नेवा प्रदेशहरू कायम हुने अवस्था छ । तर त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गतका शिक्षकहरूको विवरण हेर्दा झण्डै ६ हजार शिक्षक संख्यामध्ये तामाङको १५ जना, मगरको ३७ जना, गुरुङको ४८ जना, राईको ६० जना र लिम्बुको ३८ जना मात्र प्रतिनिधित्व रहेको छ, जुन जनसंख्याको अनुपातमा निकै कम हो । यसले के देखाउँछ भने प्रदेशहरू जातीय आधारमा बने पनि शैक्षिक रूपमा ती जातिहरूको उपस्थिति कमजोर रहनेछ । त्यसैले राज्यको सङ्घीय पुनर्संरचना गर्दा शैक्षिक दृष्टिकोण पनि एउटा महत्वपूर्ण आधार हुनुपर्दछ । सङ्घीय व्यवस्थाले शासनलाई जनताको नजिक लैजाने मान्यता अनुरूप शिक्षालाई पनि जनता नजिक लैजाने अकेन्द्रिकृत स्वरूपको अर्थात् शैक्षिक अधिकार र दायित्वलाई बढीभन्दा बढी स्थानीय स्तरसम्म लैजान सके मात्र शिक्षाको सङ्घीय चरित्र देखिनेछ । जसकालागि शिक्षाका अधिकार र दायित्वलाई समुचित ढंगले बाँडफाँड गर्नु आवश्यक छ ।

नेपालमा शिक्षाबारे भएका छलफलहरू कतिपय दायित्व केन्द्र र प्रदेशको छुट्टाछुट्टै हुने भएपनि कतिपय सवालमा संयुक्त हुनुपर्ने प्रस्ताव गरिएको छ । संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना तथा राज्यशक्तिको बाँडफाँड समिति र राजनीतिक पार्टीहरूको प्रस्तावमा माध्यमिक तथा प्राथमिक शिक्षालाई प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको दायित्वमा राखिएको छ भने उच्च शिक्षालाई केन्द्र र प्रदेशको दायित्वमा राखिएको छ । सङ्घीय देशहरूका अभ्यास हेर्दा प्रायजसो देशहरूमा मुख्य गरी केन्द्रीय विश्वविद्यालय, विश्वविद्यालय अनुसन्धान लागत र शैक्षिक गुणस्तर सुनिश्चितता केन्द्र सरकारको अन्तर्गत र प्राथमिक शिक्षा, प्रादेशिक विश्वविद्यालय, नयाँ शैक्षिक पाठ्यक्रमको तर्जुमा प्रादेशिक सरकारको मातहतमा राखिएको पाइन्छ । नेपालको सन्दर्भमा पनि यो सान्दर्भिक हुन्छ । शैक्षिक लगानी पनि केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सरकारले नै गर्न सक्छन् । लगानीका दृष्टिले विश्वविद्यालयका प्राज्ञिक अनुसन्धान, विद्यार्थीको वित्तीय लागत तथा कमजोर आर्थिक अवस्था भएका शैक्षिक संस्थाहरूलाई दिइने विशेष अनुदान केन्द्रीय सरकारले लगानी गर्नुपर्दछ भने अन्य सबै लगानी प्रदेशको स्वयत्ततामा दिने प्रचलन अभ्यासमा छ । शिक्षामा केन्द्र प्रदेश र स्थानीय तहको अनुपातिक लगानी तय गरी नियमित रकम सबै केन्द्रले तथा विकास रकममा साझेदारी गर्न सकिन्छ ।

सङ्घीय व्यवस्थामा शिक्षाको दायित्व बाँडफाँडमा अर्को महत्वपूर्ण सवाल भनेको पाठ्यक्रम र मूल्यांकन हो । यस अन्तर्गत पनि सिंगो शैक्षिक

पेज नम्बर ४८ मा क्रमशः...

पेज नम्बर १७ बाट क्रमशः... मित्रसेनको झुप्रोलाई एक साँझ...

पूरव्यौली थलो पर्वतको राखुपुल्ला तत्कालीन बाग्लुङमा भएका मास्टर मित्रसेनको जन्म सन् १८९५ डिसेम्बर २९ मा भारतको हिमान्चल प्रदेश, काङ्गडा, भाग्सू धर्मशाला, छाउनीको धाराखोला गाउँमा भएको थियो । मित्रसेनका इतिहास लेखनेहरूले उल्लेख गरेअनुसार उनका हजुरबुवा सन्तु थापामगर १८ औं शताब्दीमा कुमाउ गढवाल र देहरादून हुँदै भाग्सू पुगेका थिए सेनापति काजी अमरिसंह थापासँगै । केही गोर्खाली सैनिक काङ्गडा किल्लाको छेउछाउँमा बस्न इच्छुक भएपछि सन्तु पनि त्यही बसेका थिए । सोही क्रममा सन्तुका छोरा मनवीर जन्मिए । तिनै मनवीर र राधाका छोरा हुन् मित्रसेन ।

मित्रसेनको पूरव्यौली पेशा लाहुरे हो । त्यसैले उनले सन् १९१२ देखि १९२० सम्म सैनिक पेशा अङ्गाले । प्रथम विश्वयुद्धमा युरोप, अफ्रिका र मध्यपूर्वका कैयौं मुलुकहरूमा यिनी पुगे पनि । 'युद्धमा हिंसा, हत्या, रक्तपात, नरसंहार र अशान्तिका दुःखद दृष्य हेर्दा मास्टर मित्रसेनको कोमल हृदयमा ठूलो आघात पुग्यो । फलतः विदेशबाट फर्केर आएपछि सैनिक जीवनबाट सन् १९२० मा यिनले अवकाश लिए' त्रिलोकसिंह थापामगरले 'मित्रसेनको जीवनी' मा लेखेका छन् । सैनिक जीवनबाट अबकाश लिएपछिको २५ वर्षको जीवन नेपाली लोकगीत साधना, साहित्य सिर्जना, नेपाली भाषाको प्रचार, नाटक, कथा लेखन, अभिनय, नाटक प्रदर्शन, समाज सुधारजस्ता काम गरेको जीवनीमा लेखिएको छ ।

जब मित्रसेनले भारतका विभिन्न स्थानमा रहेका नेपालीहरूसँग भेटघाटकासाथै नेपालको भ्रमण गरे तब उनमा समाजसेवाको भाव जाग्यो र लागे समाज सुधारमा । सन् १९३३ को अन्तिमतिर नेपाल भ्रमणमा निस्किएका मित्रसेनले १९३५ सम्म भ्रमणमै बिताएका थिए । उनले पाल्पा, गुल्मी, बागलुङ र काठमाडौंको भ्रमण गरे । त्यस बेला तत्कालीन प्रधानमन्त्रीसँग अनुमति लिएर ६ जना नेपालीहरूलाई नाटक अभिनयको तालिम पनि दिए । पछि तिनीहरूलाई लिएर भारत फर्के र नयाँ नाटकहरू बनाउन सुरु गरे ।

मित्रसेन साहित्यका सबै विधामा पोख्त थिए । त्यही उनको बहुप्रतिभाकै कारण उनलाई मास्टरको उपाधि दिइएको हो । उनका हिन्दी, उर्दू र नेपाली भाषामा दर्जनभन्दा बढी लोक नाटकहरू छन् । उनका नाटकमा देशभक्त झल्किएका पाइन्छन् भने हरेक कृतिमा क्रान्तिकारीपनको झल्को देखिन्छ । जसले समाज रुपान्तरणकोलागि निकै प्रयत्न गरेको छ ।

नेपाली लोक सङ्गीतको त मित्रसेन अग्रणी नै हुन् । उनलाई 'झ्याउरे समाट' को उपाधि छ । उनी नेपाली सङ्गीतको पहिला यस्ता गायक हुन् जसले ग्रामोफोन रेकर्डमा झ्याउरे गीतहरू सन् १९३६ देखि हिज मास्टर भवाईस कलकत्तामा र दि स्टार अफ इन्डिया वाराणसीबाट डिस्क रेकर्ड गराएका थिए । त्यसै बेलादेखि यिनलाई 'मास्टर' को उपाधिले सम्मानित गरिएको थियो । उनले दर्जनभन्दा बढी गीत ग्रामोफोन डिस्कमा रेकर्ड गराएका थिए ।

जानकारहरूकाअनुसार मित्रसेनले कम्तिमा ९७ वटा गीत लेखेका थिए । हाल ६३ वटा गीतहरू मात्र फेला परेको छ । जसमध्ये २३ वटाको रेकर्ड फेला परेको छ मित्रसेनको जीवनीमा त्रिलोकसिंह थापामगरले लेखेका छन् ।

मास्टर मित्रसेन राम्रा निबन्धकार, अनुवादक तथा कथाकार पनि हुन् । महाभारतका 'आदिपर्व', 'सभापर्व', 'विराटपर्व', 'उदयोगपर्व' र 'भीष्मपर्व' नेपाली अनुवाद मित्रसेनले नै गरेका हुन् । उनले डायरी लेखन, यात्रा साहित्य,

खण्डकाव्य लेखेका छन् । सन् १९४० मा मित्रसेनले पहिलो निबन्ध सङ्ग्रह 'हितको कुरा' तयार पारेका थिए । 'गहिरो खोज', 'मित्रको डायरी', 'उन्नतीको साँचो', 'सुशीलता' जस्ता उनका चर्चित निबन्धहरू हुन् । 'तिर्थ यात्रा', 'धर्म छोरा', 'प्रेममा भगवान', 'तीन कुरा', 'तीन योगी' आदि चर्चित कथा मित्रसेनले लेखेको रेकर्ड छ ।

मित्रसेनले यात्रा साहित्य अत्यन्त रोचक ढङ्गले लेख्ने गर्दथे । उनी राम्रो खण्डकाव्य पनि लेख्थे । 'परशुराम लक्ष्मण संवाद', 'भक्त प्रल्हाद', 'चन्द्रहास', 'वीर अभिमुन्यू' उनका प्रमुख खण्डकाव्यहरू हुन् । ती खण्डकाव्य उनले गीता, महाभारतको प्रसङ्गलाई आधार मानेर नेपाली भाषामा लेखेका हुन् । उनले सन् १९३५ सालमा गीता सारलाई अनुवाद गरेका थिए ।

'राज्य सुख भोग निम्ति फाँकेमा युद्ध रचाउने किन मेरो मनले मान्दैन कृष्ण संसार डुबाउने किन दुनियाँलाई कष्ट दुःख दिएर गरिबको रगत चुसेर जनसमूहलाई मासेर मौज उडाउने किन'

यी हरफ मित्रसेनको गीतासार अनुवादबाट साभार गरिएको हो । 'बुद्धवाणी' बुद्ध दर्शनको नेपाली भाषामा अनुवाद पनि उनै मित्रसेनले गरेका हुन् । हास्यकाव्य, गजल, कव्वालीजस्ता चर्चित नाटक उनका धेरै छन् । 'वित्वा मङ्गल', 'नूरकी पुतली', 'चित्तामणी', 'भरीर की हुर' लगायत ४ वटाभन्दा बढी नाटक आफैले लेखेर मित्रसेनले मन्चन गरेका थिए । उनका दुई दर्जनभन्दा बढी साहित्यिक कृतिहरू पनि रहेका छन् । 'हिमान्चल प्रदेश, भाग्सू धर्मशाला नेपाली साहित्यका उनी प्रथम जन्मदाता नै हुन पुगेका छन्' त्रिलोकसिंहले जीवनीमा लेखेका छन् ।

मास्टर मित्रसेन त्यस्ता व्यक्ति हुन् जसका नाममा दुई जना नेपालीले विद्यावारिधि गरेका छन् । मास्टर मित्रसेनको साङ्गीतिक योगदानको विश्लेषण र मूल्याङ्कनबारेमा भारतको कुरुक्षेत्र विश्वविद्यालयबाट २००१ मा डा. राजेन्द्र गुरुङ र मित्रसेन साहित्यिक योगदानबारे त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट डा. खगेन्द्र शर्माले विसं २०५९ सालमा विद्यावारिधि गरेका छन् ।

मित्रसेन थापामगर नेपाल र नेपालीको पहिचान हुन् । मगर समुदायको त धेरै अग्रणी व्यक्तित्व । विलक्षण प्रतिभावान् व्यक्तित्व मास्टर मित्रसेनको निधन सन् १९४६ अप्रील ९ का दिन भएको थियो । शारिरिक रुपमा मरेर गएपनि उनका जीवन्त गीत संगीत र उनका साहित्यिक कृतिहरूले उनी बाँचिरहेका छन् ।

(लेखक मगर आमसंचारकर्मी समाजका महासचिव तथा 'जनदिशा' दैनिक सम्बद्ध पत्रकार हुनुहुन्छ ।)

Request from **Mahabir Pun**
and Nepal Wireless Team

One Dollar a Month
For a Wireless Broadband Nepal

For detailed information, please visit:
<http://www.himanchal.org/one-dollar-a-month/>

पेज नम्बर ३८ बाट क्रमशः...

प्रस्तावित मगरात प्रदेशको समीक्षा...

आर्थिक र प्राकृतिक साधन स्रोतको उपलब्धता

संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले आर्थिक र प्राकृतिक स्रोत साधनको उपलब्धतालाई सामर्थ्य भित्र राखेको छ । विश्वव्यापी मान्यताअनुसार संघहरूको गठन एउटा प्रमुख सिद्धान्त सम्बन्धित क्षेत्रको आर्थिक विकासमा स्थानीय जनताकै नियन्त्रण र स्वामित्व स्थापित गर्नु हो । यसो गर्नाले केन्द्र र प्रदेशबीच अधिकार र कार्यक्षेत्रको प्रष्ट विभाजन हुन्छ । नेपालको भु-बनोट र यहाँ उपलब्ध खेतीयोग्य जमीन, बनजङ्गल, नदीनाला, खनिज सम्पदा, पर्यटन तथा औद्योगिक विकासका सम्भावना, जडिबुटीजस्ता प्राकृतिक स्रोतहरूको वितरणमा समान पाईदैन । यदि कुनै पनि प्रदेश आर्थिक रूपमा कमजोर हुने र प्राकृतिक स्रोत साधनका सम्भावना पनि छैन भने उक्त प्रदेश केन्द्रसँग निर्भर रहनु पर्ने हुन्छ । आर्थिक बिकासकालागि मानवीय तथा सामाजिक पूँजी तथा प्राकृतिक स्रोतहरूको उपलब्धतासँगै त्यसको उपयोगको सम्भावनाहरूलाई पनि केलाउनु पर्दछ । विभिन्न राज्यहरूमा आफ्नै स्रोतहरू हुने गर्दछ । कसरी कर लगाउने र खर्च गर्ने तथा राज्य सरकारबीच प्रशासनिक कार्य गर्ने अधिकारको बाँडफाँड कसरी गर्ने र अन्तर सरकारी कोषको निकासको कस्तो संरचना बनाउने भन्ने पक्षलाई ध्यान दिनु पर्दछ (Shah 2007: 3) । प्राकृतिक स्रोत र साधनका हिसावले पहाडी जिल्लाहरू धेरै धनी छन् । पहाड र हिमाली जिल्लाका विभिन्न प्राकृतिक स्रोतको राम्रोसँग प्रयोग नभएको कारण देश गरिव बन्दै गएको यथार्थ हो । तथापि जलविद्युत् निर्माण र विभिन्न खनिज निर्माणमा लामो समय लाग्ने र पुजिको आवश्यकता हुने भएकोले यो एउटा चुनौतिको रूपमा देखिएको छ । यस मगरात प्रदेशमा पनि यस्ता प्रकारका प्राकृतिक स्रोतहरूको संभावना बढी देखिन्छ । पर्यटन क्षेत्रको हिसावले पनि यो प्रदेश निकै राम्रो छ ।

यूनडीपिले सन् २००४ मा सार्वजनिक गरेको मानव विकास प्रतिवेदनले जिल्लागत असमानताको स्थिति देखाएको छ । औसत आयु, साक्षरता दर, विद्यार्थीले विद्यालयमा विताउने वर्ष, प्रतिव्यक्ति आयआदिलाई आधार मानेर मानव विकास सूचक तयार पारिएको हो । नेपालका ७५ जिल्लालाई प्राथमिकताका आधारमा श्रेणी विभाजन गरिएको छ । जसअन्तर्गत काठमाण्डौ, भक्तपुर र कास्की क्रमशः प्रथम द्वितीय र तृतीय श्रेणीमा पर्ने आउँछन् भने मुगु जिल्ला सबभन्दा पछिल्लो स्थानमा पर्ने आउँछ । मगरात प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूको स्थितिलाई हेर्दा म्याग्दी, बाग्लुङ, पाल्पा, अर्घाखाँची, गुल्मी, प्युठान र रोल्पा क्रमशः १७, १९, २३, ३३, ३५, ५३ र ६५ औं स्थानमा पर्ने आउँदछन् । यसबाहेक कास्की १ गाविस, स्याङ्जा २३ गाविस, तनहुँ १२ गाविस, पर्वत १७ गाविस, नवलपरासी २२ गाविस, सल्यान २ गाविस र रुकुम ११ गाविस क्रमशः ३, ७, ९, १४, २५, ६१ र ६४ औं स्थानमा पर्ने आउँदछन् । यहाँ रोल्पा र सल्यान जिल्लाको स्थान मगरातमा पर्ने अन्य जिल्लामाभन्दा कम छ ।

समितिले तयार गरेअनुसार मगरात जिल्लाहरूको मानव विकास सूचकाङ्कः

जिल्ला	मानव विकास सूचक श्रेणी	जिल्ला	मानव विकास सूचक श्रेणी
म्याग्दी	१७	कास्की	३
बाग्लुङ्ग	१९	स्याङ्जा	७
पाल्पा	२३	तनहुँ	९
अर्घाखाँची	३३	पर्वत	१४
गुल्मी	३५	नवलपरासी	२५
प्युठान	५३	सल्यान	६१
रोल्पा	६५	रुकुम	६४

Sources: Nepal Human Development Report 2004

प्रशासनिक सुगमता र पूर्वाधार विकासको अवस्था

समितिले प्रशासनिक सुगमता र पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई सामर्थ्य भित्र राखेको छ । अहिलेसम्मको नेपालको प्रशासनिक सुगमता अवैज्ञानिक, परम्परावादी ढंगबाट निर्माण भएको छ । केही जिल्लाका सदरमुकामको कुरा गर्ने हो भने सदरमुकाम पुग्न दुई, तीन दिन लाग्दछ । जिल्ला भरिका मानिसलाई मिल्ने गरी सदरमुकाम राखिएको छैन । नेपालको राजधानीको सवालमा पनि त्यस्तै छ । सबै अधिकारहरू काठमाडौं केन्द्रित छ । तसर्थ संङ्घीय प्रदेशमा प्रशासनिक सुगमतालाई वढी ध्यान दिनु आवश्यक छ । हिजोको जस्तो प्रशासनिक दुर्गमता मगर प्रदेशमा हुन भएन । त्यसै गरेर हिजोको केन्द्रीकृत राज्यसत्तामा जस्तो सङ्घीय प्रदेशमा सत्ता साझेदारी गर्ने हो भने सङ्घीयता नाम मात्रको रहने छ । अहिलेसम्म प्राय धेरैजसो गैर जनजातिको विरोध भनेको जातीय र भाषिक आधारमा निर्माण भएको सङ्घीय प्रदेशले उनीहरूकै शासन रहन्छ भन्ने नै छ । जुन जातिको जती प्रतिशत जनसंख्या छ त्यहीअनुसारको प्रशासनिक निकायमा समावेसी हुने व्यवस्था गरिनु आवश्यक छ । यस्तो व्यवस्थाले एकातिर मगर जातिलाई राज्यले पछाडि पारेको महशुस गर्ने छैनन् भने अर्कातिर गैर मगरले पनि आफुलाई एकल्याएको महशुस पनि गर्ने छैनन् । पूर्वाधार विकासको अवस्था अझ महत्वपूर्ण पक्ष हो । प्रदेशमा यातायात सुविधा, पानी विजुलीको सुविधालाई ख्याल गर्नु आवश्यक हुन जान्छ ।

निष्कर्ष

संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समितिले तयार गरेको सङ्घीयताका आधारलाई हेर्दा जातीयताका आधारमा सङ्घीय इकाई बनाएको हो कि होइन भन्न कठिन देखिन्छ । किनभने आदिवासी जनजातिले उठाएका सङ्घीयताका आधारहरू ऐतिहासिक मूल थलो, जातीय सघनता, भाषिक, भौगोलिक निरन्तरता र आर्थिक सम्भाव्यतालाई समितिले पहिचान र सामर्थ्य गरी दुई भागमा समेटेको छ । यसले जातीयताका आधारमा सङ्घीय इकाईहरू बनाउन हुँदैन भन्नेहरूको मुख बन्द गर्ने काम गरेको छ । मगरहरू नेपाल भरी छरिएर रहेका छन् तसर्थ सम्पूर्ण मगरलाई समेट्ने खालको मगरात प्रदेश बनाउन कल्पना पनि गर्न सकिदैन ।

पेज नम्बर ४७ मा क्रमशः...

पेज नम्बर ४६ बाट क्रमशः...

प्रस्तावित मगरात प्रदेशको समीक्षा...

जुन मगरात क्षेत्र भनेर चिनिएका छन् तिनीहरूलाई समेट्ने खालको मगरात प्रदेश बनाउन उपयुक्त हुन्छ । त्यसकोलगाि जिल्ला, गाविस र वडाहरूको सिमानालाई अझै पनि बदल्न जरुरी देखिन्छ । जस्तो उदाहरणकोलागि सल्यान जिल्लाको दुइवटा गाविसहरू मगरात प्रदेशमा परेको भएता पनि एउटा गाविसमा एकजना पनि मगरको जनसंख्या नभएकोलाई मगरात प्रदेशमा राखिएको छ । तसर्थ मगरहरूको बसोवास गरेको वडा, गाविस र क्षेत्रलाई एकातर्फ पार्न अझै पनि जरुरी छ । विभिन्न सङ्घीय इकाईहरूको नामाङ्कन भने जातीय, धार्मिक, एतिहासिक पृष्ठभूमि र साँस्कृतिक पहिचानलाई मानेको देखिन्छ । सङ्घीयताको नामाङ्कन जातीय हिसाबले राखे पनि यसलाई परिवर्तन गर्न सकिने भनेको छ । यहाँ कसैको चित्त नदुख्ने सङ्घीयताको नाम छनौट गर्न सकिने भनेको छ । यस हिसाबले अहिले जातीय रूपले राखिएको संघीयताका नाम पछि बदल्न पनि सकिने अवस्था छ ।

मगर जातिको दृष्टिकोणमा समितिले प्रस्ताव गरेको अवधारणा प्रतिवेदन समग्रमा उपलब्धी मूलक मान्नु पर्दछ । त्यसै गरेर मगरात प्रदेशमा पहिचान र सामर्थ्यका आधारहरू प्रयाप्त छन् । नेपालको यथार्थ धरातललाई हेर्ने हो भने एउटै पक्षलाई मात्र सङ्घीयताको आधार बनाउन सकिदैन । एउटै पक्षलाई आधार बनाएर अर्का पक्षलाई किनारा लगाउने काम उपयुक्त पनि देखिदैन । तसर्थ हाम्रोजस्तो जातीय विविधता भएको देशमा जातीय, साँस्कृतिक, भाषिक, क्षेत्रीय, आर्थिक, भौगोलिकआदि पक्षहरूलाई पनि सङ्घीयताको आधार बनाइनु पर्नेहुन्छ । अन्तरिम संविधानको धारा १३८ ले देशको विद्यमान वर्गीय, जातीय, भाषिक, लैङ्गिक, साँस्कृतिक, धार्मिक र क्षेत्रीय भेदभावको अन्त्य गर्न सङ्घीय लोकतान्त्रिक शासन प्राणालीलाई अङ्गीकार गर्ने कुराको उल्लेखले पनि यसलाई पुष्टि गर्दछ । राजनीतिक दलहरूले तोकिएको समयमा नयाँ संविधान बनाउन नसकेका कारण पुनः एक वर्षको समय थप गरिएको छ । विगतमा उनीहरूको राजनीतिक संस्कारले गर्दा अहिले पुनः थपिएको एक वर्षमा पनि संविधान बन्छ कि बन्दैन भन्ने सवालमा आम जनता दुक्क हुने अवस्था छैन । नयाँ संविधानको निर्माण सिधै राज्यपूर्णसंरचनासँग जोडिएको छ । यदि नयाँ संविधान बनेन भने सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र, शान्ति स्थापना र जनजातिले मागेका जातीय, साँस्कृतिक र भाषिक आधारका सङ्घीय प्रदेश जस्ता महत्वपूर्ण सवालहरू ओझेलमा पर्ने निश्चित छ । लोकतन्त्रमा राजनीतिक दलले नै विभिन्न जात, जाति र भाषा भाषिको सवाललाई पुरा गर्न सक्दछन् । तसर्थ राजनीतिक दलले उनीहरूको मागलाई सम्बोधन गर्न सक्छन् कि सक्दैनन् भन्ने सवाल मुख्य चुनौतिको विषय बनेको छ । मगर जातिका सामाजिक र राजनीतिक संघ, संगठन बीच मगर जातिका साझा मुद्दाहरूमा व्यापक समन्वय र कार्यगत एकता गरेर राजनीतिक दलका नेतालाई आफ्ना मागकाबारेमा शसक्त दबाव दिनु अहिलेको अवश्यकता हो ।

(लेखक त्रिभुवन विश्वविद्यालय राजनीतिकशास्त्र केन्द्रीय विभागमा जातीय संघीयता विषयमा विद्यावारिधी गर्दै हुनुहुन्छ)

References:

बराल मगर, केशरजङ्ग । २०५० । पाल्पा तनहुँ र स्याङ्जाका मगरहरूको संस्कृति । काठमाण्डौ: नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान ।

बराल, भवानी । २०६३ पुनःप्रकाशन । यस्तो हुन पर्दछ राज्यको संरचना । काठमाण्डौ: विजयपुर प्रकाशन ।

बराल, लोकराज । २०६४ । सङ्घीय प्रणालीको आवश्यकता । काठमाण्डौ: नेपाल समसामयिक अध्ययन केन्द्र (NCCS) ।

बुडामगर, हर्षबहादुर । २०४९ । किराँतवंश र मगरहरु । काठमाण्डौ: श्रीमति उन्नती बोहोरा प्रकाशिका ।

मगर राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा नेपालको विधान २०६३ ।

भट्टचन, कृष्णबहादुर । २००८ अप्रकाशित । सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा आदिवासि जनजातिहरूको आत्मनिर्णय र जातीय स्वायत्तताको ढाँचा ।

भट्टचन, कृष्णबहादुर । २०६१ । जनजातिको दृष्टिकोणबाट राज्यको

पुनसंरचनाका सवालहरु । काठमाण्डौ: मुल्याङ्कन पौष ।

थापा मगर, टुकबहादुर । २३ वैशाख २०६४ । सङ्घीय धरातल र दल नेपाल राष्ट्रिय साप्ताहिक ।

थापा मगर, लोकबहादुर । २०६४ । नेपाली राष्ट्रियता र जनजाति राष्ट्रवाद । काठमाण्डौ: प्रगति पुस्तक सदन प्रकाशक ।

थापा मगर, एमएस । २०४९ । प्राचिन मगर र अक्खा लिपि । काठमाण्डौ: श्रीमती दुर्गादेवी थापा मगर प्रकाशिका ।

थापा मगर, एच बी । १९९४ । मगरात इतिहास । रोल्पा: सोरठि प्रकाशन । थुलुङ, नारदमुनी । २०४२ । किराँतको नालि बेली । बाराणसी: श्रीमती अङ्गुर बन्दडवा प्रकाशिका ।

संविधान सभा राज्यको पुनर्संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड समिति २०६६ । अवधारणापत्र र प्रारम्भिक मस्यौदा सम्बन्धी प्रतिवेदन २०६६ ।

संयुक्त मगर मन्च, नेपालको साझा अवधारणा पत्र -२०६५

सुन्दर, मल्ल के. । २००८ । समावेशी तथा स्वायत्तता शासनको मान्यतामा सङ्घीय नेपाल । काठमाण्डौ: नेवा: देय दुबु ।

शर्मा, शरदचन्द्र । २०४५ । नेपाल र यसका निवासी । काठमाण्डौ: श्री ५ को सरकार सन्चार मन्त्रालय प्रकाशन ।

Adhikary, Surya Mani 1988. The Khasa Kingdom A Trans-Himalayan Empire of the Middle Age, Jaipur: Nirala Publication.

Elazar, Daniel 1997: Exploring Federalism, Tuscaloosa: University of Alabama Press.

Habtu, Alem 2003: Ethnic Federalism in Ethiopia: Background, Present Conditions and Future Prospects," a seminar paper presented on the Second EAF International Symposium entitled Contemporary Development Issues in Ethiopia, 11-12 July.

Hachhehu, Krishna 2006: Monarchy and Insurgency in Nepal: Facets of Maoists Insurgency, Lok Raj Baral ed., pp, 118-133, New Delhi: Adroit Publishers.

Khanal, Krishna 2007 (Unpublished): Restructuring of the Nepali State: The Federal Perspective, National Seminar Paper on Restructuring the Nepali State, organized by Nepal Centre for Contemporary Studies (NCCS).

National Foundation For Development of Indigenous Nationalities An Introduction 2003.

Shah, Anwar 2007. Introduction: Principles of Fiscal Federalism in Anwar Shah, ed., The Practice of Fiscal Federalism: Comparative Perspectives, Mc Gill-Queen's University Press.

Thapa Magar, Tuk Bahadur 2008. Ethnic Federalism in Nepal: Challenges and Opportunities, Nepali Journal of Contemporary Studies, Vol. VIII, No. 2 September, Kathmandu: NCCS

Vanhanen, Tatu 1992: Politics of Ethnic Nepotism (India as an Example), New Delhi: Sterling Publisher.

Watts, Ronald L. 2008 (Third Edition): Comparing Federal Systems, London: McGill-Queen's University Press.

Whelpton, John. 1997. 'Political Identity in Nepal: State, Nation, and Community', in D.N. Gellner, J. Pfaff- Czarnecka & J. Whelpton (eds.), Nationalism and Ethnicity in a Hindu Kingdom: The Politics of Culture in Contemporary Nepal, Amsterdam: Harwood Academic Publishers.

पेज नम्बर ४४ बाट क्रमशः...**शैक्षिक दृष्टिकोणमा राज्यको सङ्घीय पुनसंरचना...**

पाठ्यक्रमको संरचना कस्तो बनाउने भन्ने दायित्व केन्द्रको हुनुपर्दछ । यसमा पाठ्यक्रमको ढाँचा र सन्दर्भ कस्तो हुने, पाठ्यक्रमलाई राष्ट्रिय लक्ष्यसँग कसरी जोड्ने तथा सिकाई पद्धति र पाठ्यपुस्तकहरूलाई कसरी गुणात्मक बनाउने भन्ने जस्ता महत्वपूर्ण विषयहरू पर्दछन् । त्यस्तै, मुख्य विषयहरू जस्तै गणित, विज्ञान, प्रविधिजस्ता विषयको पाठ्यक्रम बनाउने दायित्व पनि केन्द्र सरकारको दायित्वमा पर्दछ । जसले गर्दा शैक्षिक प्रमाणीकरण र गुणात्मक निर्धारण गर्न पनि सजिलो हुनेछ । ऐच्छिक विषयका पाठ्यक्रम जस अन्तर्गत व्यवसायिक र सीपमूलक विषयहरू पनि समावेश गर्न सकिन्छ, निर्माण र परीक्षा सन्चालन, नियन्त्रण तथा प्रमाणपत्र वितरण भने प्रदेशको अधिकारभित्र पर्दछन् किनकी यी विषयहरू भनेको प्रदेश र स्थानानुसार फरक-फरक र विशिष्ट पनि हुन सक्छन् । पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन भने केन्द्रले गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । त्यसैले पाठ्यक्रम निर्माणमा केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सरकारकै संयुक्त दायित्व हुनुपर्दछ ।

पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी तयार गर्नुपर्ने भएकाले देशको आवश्यकता र जातीय, भाषिक, सांस्कृतिक र भौगोलिक विविधताको समावेश पनि गराउनुपर्दछ । जुन प्रदेशअनुसार फरक-फरक र विशिष्ट पनि हुनसक्छ । उदाहरणकालागि मातृभाषा सम्बन्धी पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक तयार गर्दा यस्तो अवस्था आउन सक्छ । शिक्षामा भाषाको मुद्दा पढाउने माध्यमको रूपमा र पढ्ने विषयको रूपमा गरी दुई किसिमले उठ्ने गरेको छ । नेपालमा सङ्घीयताको बहस हुँदा भाषालाई संघीयताको आधारको रूपमा पनि प्रस्ताव गरिएको छ । नेपाल बहुभाषिक देश भएकाले संघीय व्यवस्थामा बहुभाषिक शिक्षा नीति अवलम्बन गर्नुको विकल्प छैन । विद्यालयस्तरको शिक्षामा कुन प्रदेशमा कुन-कुन भाषाको माध्यमवाट शिक्षा दिने भन्ने निर्णय गर्ने अधिकार सम्बन्धित प्रदेशको नै हुनुपर्दछ । उच्च शिक्षामा भने राष्ट्रियस्तरमा साझा मान्यता प्राप्त र अन्तराष्ट्रिय भाषाले नै प्राथमिकता पाउनेछ । अनौपचारिक शिक्षालाई स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीमा दिँदा प्रभावकारी हुन्छ ।

शिक्षकको व्यवस्थापन कसको दायित्व अन्तर्गत रहने भन्ने सवाल पनि उत्तिकै महत्वपूर्ण छ । शिक्षकको व्यवस्थापन अन्तर्गत भर्ना र नियुक्ति, पदोन्नति, तालिम तथा व्यवसायिक विकास कार्य सम्पादन, अनुगमन, मूल्यांकन र सेवा सुविधा पर्दछन् । सामान्यतया शिक्षकको तालिमबाहेक सबै अधिकार प्रदेशको दायित्वमा पर्दछन् । शिक्षकहरूको तालिम पनि अन्तराष्ट्रिय मापदण्डमा आधारित बनाउन केन्द्र सरकारले पर्याप्त ध्यान दिन जरुरी छ । यसरी शिक्षकको दायित्वलाई प्रदेशको मातहतमा राख्दा स्थानीय जनताहरूले शिक्षा र शैक्षिक संस्थाहरूप्रति अपनत्व महसुस गर्न सक्नेछन् । त्यसैगरी, शैक्षिक गुणस्तरको न्यूनतम मापदण्ड तय गर्ने र सुनिश्चित गर्ने जिम्मा भने केन्द्रीय सरकारको मातहतमा रहनुपर्दछ । जसले गर्दा विभिन्न प्रदेशबीचको शैक्षिक गुणस्तरमा एकरूपता कायम हुन्छ । शिक्षाको न्यूनतम राष्ट्रिय मापदण्ड कायम गर्न दक्ष प्रमाणीकरण प्रणालीको व्यवस्था गरिनुपर्दछ जसमा केन्द्रको संयोजन, प्रदेश र स्थानीय सरकारको सहभागिता हुनु अनिवार्य छ ।

समावेशी शिक्षा नीति अर्को शैक्षिक पुनसंरचनाको अर्को महत्वपूर्ण सवाल हो । अहिलेसम्म अभ्यास गरिएको केन्द्रकृत र एकात्मक शिक्षा प्रणालीको कारण शिक्षा क्षेत्रमा देखिएको जातीय, क्षेत्रीय, वर्गीय, लिङ्गीय विभेद र असमानताको सवाल सबैभन्दा बढी उठेको छ । त्यसैले सङ्घीय व्यवस्थामा अबलम्बन गरिने शिक्षाले देशको सामाजिक विविधता र बहुलताको संरक्षण र

प्रबर्द्धन गरी शैक्षिक समानता कायम गर्ने सवाललाई उच्च प्राथमिकता दिनुपर्दछ । जसकालागि िसंगो शैक्षिक संरचना; खासगरी शिक्षक, कर्मचारी व्यवस्थापन र नीति निर्माण गर्ने अंगहरूलाई सामाजिक विविधता अनुरूप समानुपातिक समावेशी बनाउने शिक्षा नीति तय गर्नुपर्दछ । शिक्षाको मूलप्रवाहबाट पाखा पारिएका सीमान्तकृत वर्ग र समुदायकालागि आरक्षण र विशेष व्यवस्था गर्ने दायित्व केन्द्र र प्रदेश दुवैको जिम्मेवारीमा पर्दछ ।

त्यसैले राज्यको पुनसंरचनामा शैक्षिक दृष्टिकोण र शिक्षा क्षेत्रको सङ्घीय पुनसंरचना अहिलेको उत्तिकै महत्वपूर्ण विषयहरू हुन् । खासगरी, नेपालले अहिलेसम्म अभ्यास गर्दै आएको एकात्मक र केन्द्रकृत राज्य व्यवस्थामा राज्यशक्ति अति केन्द्रकृत भएको र नेपाली समाजको विविधता र बहुलतालाई समेट्न नसकेको कारण नै सङ्घीय व्यवस्था रोज्नु परेको हो । त्यसैले अब सङ्घीय व्यवस्थामा राज्यशक्तिको पूर्ण निक्षेपन र सामाजिक विविधताको प्रबर्द्धन हुनु अनिवार्य छ । यसकासाथै यो ऐतिहासिक राजनीतिक संक्रमणको बेला शिक्षालाई प्राथमिकतामा राखेर हाम्रा राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक मुद्दाहरूलाई अगाडी बढाउन सकिने भन्ने भूमण्डलीकृत विश्व बजारका चुनौतिहरू सामना गर्न पनि सकिने छैन । त्यसकारण शिक्षाका यी चुनौतिहरूलाई सामाना गर्न शिक्षाको सङ्घीय रुपान्तरणलाई कसरी अर्थपूर्ण र परिणाममुखी बनाउन सकिन्छ भन्ने सन्दर्भमा अबको बहस र अध्ययनलाई केन्द्रित गर्नु अत्यावश्यक देखिन्छ ।

(लेखक नेपाल मगर विद्यार्थी संघका पूर्व अध्यक्ष तथा सरस्वती बहुमुखी क्याम्पस लैनचौरमा समाजशास्त्र/मानवशास्त्र स्नातकोत्तर तहमा प्रध्यापन गर्नुहुन्छ ।)

गीतः

मगर हाम्रो जाति हो, मलाइ गर्व छ

हाम्रो आफ्नो जाति-भाषा आफ्नै कर्म छ

हाम्रो आफ्नो चाल-चलन आफ्नै धर्म छ

घाँटु-नचरी, कौडा-मारुनी, रोदीघर गाउने साँझहरू

डम्फु-मादल, मुर्चुङ्गा-खँजडी, मेरो हुरी नाँचहरू

हाम्रो आफ्नो इतिहास अनि, आफ्नै पर्व छ

हाम्रो आफ्नै चाल-चलन आफ्नै धर्म छ

भोटो-कछाड, ढाका टोपी, मगर पहिरनको कुराहरू

मखमली-चोली, छिटको गून्यु, हातमा लाउने चुराहरू

"मगर" आफ्नो भेषभूसा मलाइ गर्व छ

हाम्रो आफ्नो चाल-चलन आफ्नै धर्म छ

मगर हाम्रो चिनारी हो, आफ्नै पर्व छ

मगर हाम्रो जाति हो, मलाइ गर्व छ

-बिष्णु (थापा) पुलामी मगर

तनहुँ, नेपाल

पेज नम्बर १९ बाट क्रमशः...**चलचित्र निर्देशनमा आदिवासी जनजाति महिला...**

गुरुङ (गुरुङ भाषा), सुनिता राजभण्डारी (नेवारी भाषा), प्रतिमाया पुन मगर (मगर तथा नेपाली भाषा) र सरिना गुरुङले (राई संस्कृति) मा आधारित नेपाली भाषाको कथानक चलचित्र निर्देशन गरेका छन् । त्यस्तै गरेर लुनिभा तुलाधर, बिन्दु माझी, रत्ना गुरुङ, लिला राई, लक्ष्मी सुनुवार, टोमा लामा, सृजना सुब्बा, सुकुमाया मोक्तान, शोभा चेपाङ र सानुमैया राना मगरले आदिवासी जनजातिका साँस्कृतिक अभ्यास, ज्ञान, शीप, आदिवासी जनजाति महिला सशक्तिकरणसँग सम्बन्धित राम्रो अभ्यास जस्ता बिषयमा छोटो चलचित्र तथा बृत्तचित्र निर्देशन गरिसकेका छन् । वरिष्ठ लोक गायिका कविता आले मगरले पनि मगर संस्कृतिमा आधारित 'हुरी' नामक बृत्तचित्र निर्देशन गरेकि छन् ।

आदिवासी जनजाति महिला निर्देशकमध्ये रेणु चौधरी, सुनिता गुरुङ, प्रतिमाया पुन मगर, सुनिता राजभण्डारी र सुकुमाया मोक्तानले चलचित्र निर्देशन पेशालाई निरन्तरता दिईरहेका छन् । बिन्दु माझी सिनेमा मेकिङको अध्ययनमा नै ब्यस्त छिन् । सुनिता गुरुङ चलचित्र, अभिनय बिद्याबाट चलचित्र क्षेत्रमा प्रवेश गरेकाले अहिले उनलाई त्यही बिद्यामा भ्याइ नभ्याइ छ । त्यसैगरी रत्ना गुरुङ संचारकर्मी भएकाले त्यही पेशामा नै ब्यस्त छिन् भने सृजना सुब्बा केही इमामा अभिनय गर्दै चलचित्र निर्माण गर्नकोलागि अभ्यास गर्दैछिन् । टोमा लामा पनि संचारकर्मी भएकाले त्यही पेशालाई निरन्तरता दिँदै अर्को चलचित्र निर्माण गर्ने तयारीमा छिन् । शोभा चेपाङ आफ्नो घर गृहस्थीमै रमिरहेकीछिन् भने सानुमैया राना मगर र सरिना गुरुङ क्रमशः स्टाफ नर्स र हेलिकप्टरको पाइलट भएकाले आ-आफ्नै पेशामा पेशागत धर्म निभाई रहेका छन् । दिलै भएपनि चलचित्र निर्देशनमा लागेका आदिवासी जनजाति चेलीहरूले अझै धेरै संघर्ष गर्नु देखिन्छ।

२०६७ भाद्र मसान्तसम्म आदिवासी जनजाति महिला निर्देशक र उनीहरूले बनाएका पहिलो कथानक चलचित्र तथा बृत्तचित्रहरू:

क्र. सं.	निर्देशकको नाम	फिल्म/वित्तचित्र
१.	सरिना गुरुङ	रिसिम (२०६२)
२	रत्ना गुरुङ	महेता १४ मिनेट (२०६५)
३	सुनिता गुरुङ	मिह-छ्याव (२०६६)
४.	रेनु चौधरी	सेया भ्याल जमैया (२०६५), लवको कनिया (२०६५)
५	प्रतिमाया पुन	सालीज्यू (२०६६), हाम्रो रीति, हाम्रो संस्कृति (२०६४)
६.	कविता आले	हुरी (२०६४)
७.	सानुमैया राना	भुँयार पूजा (२०६५)
८.	सुनिता राजभण्डारी	१२ दिन १० मिनेट (२०६५)
९.	सुचित्रा श्रेष्ठ	प्रेमयुद्ध (आदिवासी जनजाति चलचित्र होइन)
१०	लुनिभा तुलाधर	समली
११.	बिन्दु माझी	जाल
१२	लक्ष्मी सुनुवार	ग्रा पला गे
१३.	टोमा लामा	सोल्जी
१४	सृजना लिम्बु	जीवनको ताल
१५	शोभा चेपाङ	ओकोसी जोदा ड्या जीवन
१६.	सुकुमाया मोक्तान	पाङ १७ मिनेट (२०६७)

युगौदेखि पितृसत्तात्मक सामाजिक संरचनाले गाँजेको हाम्रो समाजमा महिलाहरूकालागि फिल्म निर्देशन जस्तो सार्वजनिक र चुनौतिपूर्ण भूमिका निर्माणमा लाग्न सजिलो छैन । त्यसमाथि पनि आदिवासी जनजाति महिलाहरू राज्यको विभेदपूर्ण सोच, नीति र व्यवहारसँग जुध्दै फिल्म निर्देशन जस्तो सार्वजनिक पहिचान बनाउन उत्तिकै चुनौतिपूर्ण छ । त्यसकारणले गर्दा पनि आदिवासी जनजाति महिला निर्देशकहरूको जन्म पश्चात पलायन पनि निकै छिट्टै भईरहेको अवस्था देखिन्छ । एकल रुपमा यो पेशा अपनाएर कार्य गरिरहेका महिलाहरू निकै कम मात्रामा रहेका छन् । धेरैजसो महिला निर्देशकहरूले एउटा मात्र चलचित्र निर्माण पश्चात पुर्णविराम लगाएर बसेको देखिन्छ । उनीहरू फेरि अर्को चलचित्र निर्देशन गर्नतर्फ त्यति उत्साहित पनि देखिंदैनन् । केही महिला निर्देशकहरूको भने श्रीमान् नै चलचित्र निर्देशन तथा निर्माण क्षेत्रमै भएकाले त्यही पेशालाई निरन्तरता दिईरहेका छन् । त्यसैले एउटा आदिवासी जनजाति महिला चलचित्र निर्देशक बन्नमा सामाजिक, साँस्कृतिक र पारिवारिक वातावरणको अनुकूलता उत्तिकै महत्वपूर्ण देखिन्छ ।

(लेखिका आदिवासी जनजाति चलचित्र महसंघको महासचिव हुनुहुन्छ ।)

कविता:**सलाम बीर शहीदलाई !**

म त आएँ नेपालबाट घुम्दै घुम्दै परदेश
शान्तिको आवाज फैलाउँदै दिँदै सन्देश
कति भए शहीद, कति गुमाए सन्तान
कतिको काख रित्तियो, कतिको सिन्दूर
पुछियो

अगाडि बढे नेपाली जनता आवाज उठाउँदै
शान्तिको निम्ति हातमा चन्द्र सूर्य झण्डा फर्फराउँदै
बैरको गोली छातीमा दुश्मनलाई थर्काउँदै
शहीदले त्यसै ज्यानको बाजी थापेको हैन
बुढाबूढी, बा-आमाले त्यसै छोराछोरी गुमाएको हैन
होस् गर नेता हो बल्लबल्ल ल्याएको गणतन्त्र खोसेर लैजाला
सबै दल मिली गर्नु परयो देश बिकासको फैसला
निर्वाचन भयो भनी हल्ला सुनिन्छ
फलाना पार्टीले जित्यो भनी गुण गाइन्छ
तर देशको स्थिति जस्ताका तस्तै
जुनै नेता आए पनि कुरा बनाउँछ दुरुस्तै
शहीदको रगतले आयो गणतन्त्र
जन बलले हट्यो राजतन्त्र
सलाम गर्दछु म बीर शहीदलाई
कहिले बिसन नसक्ने झल्को दियो हामीलाई

- मिलन थापा मगर

फिलाडेल्फिया, अमेरिका

पेज नम्बर २१ बाट क्रमशः...**मगर भाषाको अवस्था...**

विजय लुङ्गेली मगरको 'संक्षिप्त मगर व्याकरण तथा शब्द संग्रह-२०६१' र नन्द थापा मगरको 'मगर व्याकरण' प्रकाशोन्मुख अवस्थामा छन् ।

मगर उखान टुक्का, गाउँखाने कथाहरु गाउँघरमा प्रचलनमा छन् । लेख्य परम्परा नभएकाले लोपोन्मुख अवस्थामा गुजिररहेको बेला वैरागी नाता मगरले सङ्कलन गरी 'खीस्सा डोरहान ड पीहीनी'-२०५० प्रकाशित गरेका थिए ।

मगर भाषा बोल्न सरल तरिकाले सिकाउन अध्ययनप्रसाद प्रधानले वि.सं. १९९६ सालमा 'मगर कुरा शिक्षा', जीतबहादुर सिन्जाली मगरले २०१२ सालमा 'मगर भाषा शुरुवाँ किताब' लेखी प्रकाशित गरेका थिए । मगर भाषा बोल्न, लेख्न सिक्न डा. केशरजङ्ग बराल मगरको 'मगर दूट कूट जाटम डाक्के ?' (मगर भाषा कसरी बोल्ने?) २०३७ र 'मगराती दुँटु (मगर भाषा) २०४७, सन्जोग लाफा मगरको 'मगर दुँटु डाक्की पाहाकच पोस्टक' (मगर भाषा सिक्ने पुस्तक) २०५७, दलबहादुर वीरकट्टा मगरको 'मगर कानूङ दूट डाक्की पाहाकच पोस्टक' (मगर भाषा बोल्न सिकाउने पुस्तक) २०५७, आशिष सूर्यवंशी मगरको 'लामटानाक' (बाटो देखाउन) २०६०, खड्क सारु मगरको 'मोईदुटो गालाम फोईङ' (मातृभाषाको ढोका उघारौँ) २०६२, पीनु थापा मगरको 'मगर भाषा डाक्के कूट पाहाके' (मगर भाषा कसरी सिक्ने) २०६१, विष्णु सिन्जाली मगरको 'मगर दूटाङ कुराकानी' (मगर भाषामा बोलचाल) २०६६, अठार मगर भाषामा रणप्रसाद घर्ती मगरको 'खाम मगर भाषा कसरी बोल्ने?' मगर भाषा सिक्ने उपयोगी पुस्तकहरु हुन् ।

२०४७ सालको संविधानमा प्राथमिक तहसम्म मातृभाषामा पठनपाठनको अधिकार सुनिश्चित गरिएपछि मनबहादुर थापा मगरको संयोजकत्वमा बाह्र मगर भाषा पाठ्यपुस्तक कक्षा ५ सम्म प्रकाशित भएको छ । त्यसैगरी, अठार मगर भाषामा 'खाम कि पाङ?' भन्ने आन्तरिक विवादले पाठ्यक्रम निर्माणमा गतिरोध उत्पन्न भएको छ । काङ्के भाषामा पाठ्यपुस्तक निर्माण भएको छैन । सिक्किम सरकारले मगर भाषा शिक्षा कक्षा ४ सम्म सुरु गरी उच्च शिक्षासम्म पठनपाठनको निमित्त नीति बमोजिम पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्ने योजना गरेको छ । स्थानीय गैरसरकारी संस्था एक्सन एड नेपाल (Action Aid-Nepal) ले लोकबहादुर थापा मगरको संयोजनमा बाह्र मगर भाषा शिक्षा पाठ्यपुस्तक प्रकाशित गरेको हो ।

नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय र फिनल्यान्ड सरकारको सहयोगमा बहुभाषा शिक्षा अन्तर्गत ८ वटा भाषामध्ये पाल्पा जिल्लाको नवजागृति प्राथमिक विद्यालयमा बाह्र मगरात भाषा शिक्षा सुरु गरेपछि उनीहरुको रुचिअनुसार मगर पाठ्यपुस्तक निर्माण गरिएको थियो । काठमाडौँमा नाम्खान फेरा संस्थाले मगर भाषा कक्षा सन्चालन र मगर भाषा बोल्न छाडेका जिल्लाहरुमा नेपाल मगर संघ जिल्ला समितिको संयोजनमा भाषा कक्षाहरु सन्चालन भइरहेका छन् । नेपाल सरकारले कक्षा ८ सम्म मातृभाषामा पठनपाठनकोलागि बहुभाषा शिक्षा नीति पारित गरिसकेको छ । प्रजातन्त्र पुनर्बहालीपछि मगर साहित्य लेखन परम्पराको पनि विकास भएको छ । कविता, गीत, कथा, उपन्यास, नाटक, मुक्तक, निवन्ध, खण्डकाव्य, हाइकू, गजल विधामा रचनाहरु प्रकाशित भएका छन् । पहिले साहित्य जातीय मुक्ति, अधिकार प्राप्ति, चेतना र शिक्षाबारे लेखिने गरेकोमा पछिल्लो समयमा राजनीतिक र वर्गीय चिन्तनबाट प्रेरित साहित्य लेखिन थालेको छ । श्रव्यदृश्यमा पच्चीस वटा मगर चलचित्र, वृत्तचित्र गरी ४० वटा निर्माण भइसकेको छ ।

विद्युतीय सन्चार माध्यम रेडियोबाट २०५१ भदौ १ गते रेडियो नेपालमा मगर भाषा कार्यक्रम 'कानूङ दूट कानूङ रोस' सहित प्रथम पटक समाचार प्रसारण गरिएको थियो । रेडियो नेपाल सुर्खेतबाट अठार मगर भाषामा समाचार, एच.बी.सी. ९४ एफ.एम. काठमाडौँबाट मगर भाषा 'कानूङ लुम्फ्यास' कार्यक्रममा समाचार, साहित्य, कला, संगीत, इतिहास, भाषा, संस्कृति र प्रत्यक्ष टेलिफोन संवाद प्रसारण गरेको थियो । काठमाडौँ महानगरपालिकाको मेट्रो एफ.एम. ले मगर भाषा समाचार र कार्यक्रम प्रसारण गर्यो । काठमाडौँको गोरखा एफ.एम.ले बाह्र मगर र अठार मगर भाषा, पोखराका हिउँचुली एफ.एम. र गण्डकी एफ.एम., नारायणघाटका कालिका एफ.एम. र सिनर्जी एफ.एम., गैँडाकोटको विजय एफ.एम., बुटवलका पश्चिमान्चालन एफ.एम., कालिका एफ.एम., पाल्पाका सामुदायिक रेडियो मदन पोखरा, श्रीनगर एफ.एम., सामुदायिक रेडियो मुक्तिनाथ, सुर्खेतको भेरी एफ.एम., विराटनगरको बि.एफ.एम., दाङका रेडियो मध्यपश्चिम एफ.एम., रेडियो स्वर्गद्वारी, रेडियो इन्द्रेणी एफ.एम., खोटाङको रुपाकोट एफ.एम. आदि रेडियोहरुमा मगर भाषामा कार्यक्रम र समाचार प्रसारण भइरहेको छ । टेलिभिजनमा सगरमाथा टेलिभिजन काठमाडौँबाट विहान १०:३० वजे र स्थानीय गण्डकी टेलिभिजन पोखराबाट बिहान ८:३० वजे बाह्र मगर भाषामा समाचार प्रसारण सुरु गरिएको थियो ।

नेपाल मगर संघ जिल्ला समिति तनहुँ-२०३९ 'सेहेच लामाङ हवाई' र नेपाल मगर संघ केन्द्रीय समिति मुखपत्र 'लाङ्गाली' (गाउँले) पत्रिका प्रकाशन गरेको थियो । प्रदिप थापा मगरको सम्पादनमा 'लाफा' (साथी) त्रैमासिक पत्रिका मुनाफारहित प्रकाशन हुन थालेपछि मगरहरुमा पत्रिका प्रकाशनको बाढी उल्ट्यो । मगर संघ जिल्ला समितिको मुखपत्रदेखि स्वतन्त्र रूपले प्रकाशित मगरहरुका पत्रिका ४० वटा छन् । मगर संघ भारत, हडकङ, युकेले वार्षिक मुखपत्र प्रकाशन गरिरहेका छन् । मगर संघ अमेरिकाबाट इन्टरनेट पत्रिका 'योभु' (इन्द्रेणी) प्रकाशन तरखरमा छ । नेपालबाट प्रकाशित आधा जति पत्रिकाहरु बन्द भइसकेका छन् । खस भाषामा प्रकाशित पत्रिकाहरुको बाहुल्य रहेको अवस्थामा मगर भाषामा 'कानूङ खबर' (हाम्रो खबर) पाक्षिक २०५५ सालमा लोकबहादुर थापा मगरको सम्पादनमा पोखराबाट प्रकाशित भएको थियो । मगर भाषा साहित्यलाई प्रमुखता दिएर काहुँ शिवपुर तनहुँबाट वैरागी नाता मगरको सम्पादनमा 'रीनाक' र लोकबहादुर थापा मगरको सम्पादनमा 'बीमलीक' (जूनकिरी) मासिक पत्रिका पोखराबाट प्रकाशित भएका थिए । २०६४ असोज १ गते सरकारी पत्रिका गोरखापत्रको १९ भाषामा प्रकाशित हुने नयाँ नेपाल स्तम्भमा पाक्षिक रूपमा मेक राना मगरको संयोजनमा बाह्र मगर भाषा र राधा झाँक्री मगरको संयोजनमा अठार मगर भाषा प्रकाशित गर्यो ।

मगर भाषामा मेक राना मगरको सम्पादन र प्रकाशनमा 'मीनाम लाम' (नयाँ बाटो) पाक्षिक पत्रिका र मीना थापा मगरको सम्पादन र प्रकाशनमा 'लाङ्गाली' मासिक पत्रिका मगर भाषा साहित्य विकासकोलागि निरन्तर प्रकाशन भइरहेका छन् ।

क्रिस्चियन धर्म व्यापक प्रचार-प्रसार गर्ने उद्देश्य सरल किसिमले बुझ्न सकियोस् भनेर नेपाल बाइबल सोसाइटीद्वारा सन् १९९१ मा प्रकाशित 'सार्ची' (Joyful/आनन्दी मन) पहिलो मगर भाषा पुस्तक हो । एस.एम.पी.पी. को छद्म नाममा पाल्पा निवासी अयोध्याप्रसाद प्रधानले वि.सं. १९९६ सालमा 'मगर कुरा शिक्षा' र 'मगर शब्द संग्रह' प्रकाशित गरेका थिए । इस्वी सन् १९७६ मा क्रिस्चियन धर्मग्रन्थ बाइबलको अनुवाद 'काने जात्वा काम' (प्रेरित काम) र Gary A. Shepherd लिखित 'बोकसी चीन्डीच मन्त्र' (बोकसी चिन्ने मन्त्र) मगर भाषामा प्रकाशित भए । इ. १९८५ मा अठार मगर भाषामा अनूदित 'ईश्वर ऐ साःरो याका-लाव ओया येशु ख्रिस'

पेज नम्बर ५२ मा क्रमशः...

चलचित्र

सिनेमा निर्माणमा मगरहरु

- युवराज मास्की मगर

परिचय

विश्व चलचित्रको इतिहास १४४ वर्ष जति भएको छ । अहिलेसम्म यो उद्योगको विकास तथा सिनेमाहरुको निर्माण र सृजना अभूतपूर्व रुपमा भइसकेको छ भन्दा अत्युक्ति नहोला । विषय वस्तु उत्थानका हिसावले, सिनेमा प्रविधिका हिसावले सिनेमा, अभिनयलगायत अन्य दृष्टिकोणले सिनेमाको विकास चरम अवस्थासम्म भइसकेको छ । नयाँ अभ्यास र प्रयोगहरु पनि हुन छाडेका छैनन् । चलचित्रलाई मनोरंजनको साधन मात्र मान्ने युगदेखि हाल चलचित्रको बहुआयामिक पक्षबारे जानकारी रहेका दर्शकमासमेत भिन्नता आइसकेको छ । विश्वभर चलचित्र शिक्षा, सूचना, सामाजिक रुपान्तरणको प्रभावकारी माध्यम र जीवनको सार समेट्ने कलाको रुपमा स्थापित भइसकेको छ ।

नेपालमा पनि मनोरंजन तथा सूचना, सामाजिक रुपान्तरण र कला संस्कृतिको संरक्षणमा चलचित्रले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन् । इतिहासलाई फर्केर हेर्दा पहिलो नेपाली चलचित्र 'सत्य हरिश्चन्द्र' बनेको ६० वर्ष नाघिसकेको छ । उक्त चलचित्र नेपाली भएपनि भारतमा निर्माण भएको थियो । नेपालमै चलचित्र निर्माणको शुरुआत भने वि.स. २०१८ मा राजा महेन्द्रले आफ्नो ४२ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा वृत्तचित्र निर्माण गर्न लगाएपछि सुरु भयो । पहिलो नेपाली कथानक चलचित्र 'आमा' भने २०२२ मा मात्र निर्माण भएको थियो ।

नेपाली सिनेमा उद्योगमा मगर जातिको सहभागिता शुरुदेखि नै पाइन्छ । डि.बि. थापा मगर, ज्योति राना मगर, भिम राना मगर, वि.एस. थापा मगर, भैरव थापा मगर, राजपाल थापा मगर आदि नेपाली सिने उद्योगका परिचित नामहरु हुन् । तर मगर भाषा, संस्कृति, भेषभूषा र भूगोल आधार मानी चलचित्र निर्माण गर्ने कामको शुरुवात भने २०५१ सालबाट मात्र भएको हो । त्यसपछि अहिलेसम्म मगर भाषा, संस्कृति र विषय वस्तुमा धेरै चलचित्रहरु निर्माण भइसकेको छन् भने निर्माण हुने क्रम जारी छ ।

मगर चलचित्रहरु:

भनिन्छ कला विश्वव्यापी हुन्छ, संसारका सुन्दर रचनाहरुलाई विश्वकै सम्पत्तिको रुपमा लिइन्छ । तर पनि सर्जक कुनै स्थान, जाति वा देशको हुने हुँदा उसको सृजनामा त्यस देश, जाति वा भूगोलले गर्व गर्ने माध्यम हुँदो रहेछ । मगर जातिको ३ वटा भाषाहरु ढुँट, खाम-पाङ र काङ्के भाषाहरु छन् भने आफ्नै मौलिक लवजमा बोल्ने मगरहरु पनि धेरै जिल्लाहरुमा बसोबास गर्छन् । 'मगर चलचित्र' कस्तोलाई भन्नेबारे पनि बेलाबेलामा छलफल हुने गरेको छ । सर्वप्रथम मगर चलचित्रले मगरको भावना बोकेको हुनु पर्नेमा कसैको दुई मत नहोला । मगर भाषा, धर्म, संस्कृति, चालचलन, परम्परा, कथाव्यथा वा विषय वस्तुमा आधारित बनेका चलचित्रलाई मगर चलचित्र मान्न सकिन्छ ।

हाल मगर समुदायमा जातीय पहिचान बोकेका चलचित्र बन्ने क्रम बढ्दो छ । तर विभिन्न कारणवस जति हुनुपर्ने हो त्यसमा केही समस्याले गर्दा निर्माण हुन नसकिरहेको अवस्था छ ।

प्रविधि:

चलचित्र विचार मात्र होइन प्रविधिसँगको संगम पनि हो । नेपालमा सेलुलोइड र डिजिटल प्रविधिबाट चलचित्रहरु बनिरहेका छन् । सेलुलोइड प्रविधिबाट चलचित्र निर्माण गर्न महँगो पर्ने हुँदा धेरै जसो आदिवासी जनजाति चलचित्रकर्मी र निर्माताहरु डिजिटल फरम्याटमा चलचित्र निर्माण गरिरहेका छन् । निर्माण गरिसकेपछि बजार र वितरणको र प्रदर्शनको बेला भने चलचित्रकर्मीहरुले हैरानी खेप्नु पर्ने अवस्था आउँदछ । पहिलो त हलवालाहरुले भाषाभाषीको र आदिवासी जनजातिको विषयवस्तुमा आधारित चलचित्र लगाउन नै गाह्रो मान्छन् । दोस्रो हलमा डिजिटल प्रविधिबाट बनेको चलचित्र देखाउने साधन प्रोजेक्टर आदि हुँदैन । प्रोजेक्टर खोजेर ल्याएर देखाइहालेतापनि चलचित्रको ध्वनि आदिको स्तर नपुग्ने भनी हलवालाहरु चलाउन मान्दैनन् ।

अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुसार डिजिटल फरम्याटमा बन्दा कम्तीमा 2K फरम्याटमा चलचित्र बन्न पर्ने नियम छ । हाम्रो देशमा 2K बन्न पनि धेरै लगानी गर्नुपर्दछ जुन लगानी निर्माता पक्षले ठूलो जोखिमको रुपमा लिन्छन् । त्यसमाथि जातीय विषयवस्तुमा उक्त चलचित्र बनाउन त अझै गाह्रो छ । मगर चलचित्रहरु पनि 'सिमारेखा' बाहेक सबै डिजिटल प्रविधिमा बनेका छन् ।

इजाजत र जोयपास पद्धति:

कुनै पनि नयाँ चलचित्र निर्माण गर्न निर्माण इजाजत पत्र लिनु पर्दछ । इजाजत पत्र निवेदन दिँदा नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि, उद्योग वा कर्म दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि, कथासार गीत रहेको पृष्ठमा कथासार र गीतकारको दस्तखत भएको लेखकको माजुरीनामा रु ५/- को टिकट तथा कम्पनी वा फर्मको छापसहितको दरखास्त र संवाद वुझाउनु पर्दछ । तर सबै आदिवासी जनजाति चलचित्रकर्मीहरुले इजाजत पत्र लिने गरेको पाइएको छैन । राज्यको विभेदकारी नीतिले दर्ता प्रकृया नै जान्न नचाहने धेरै जस्तो चलचित्रकर्मीहरु बताउँछन् । दर्ता प्रकृयाभन्दा जाँच पास प्रकृया अझै झंझटिलो छ । जाँचपास गर्दा पनि झण्डै सत्र अठार हजार रुपैयाँ खर्च हुने भएकोले जाँचपासको निशुल्क र विशेष सहूलियत भएतापनि हाम्रो देशमा यो व्यवस्था नभइसकेकोले चलचित्रकर्मीहरु जाँचपासमा गइ नसेकेको अवस्था छ । हाल आएर जातीय चलचित्र संघ संगठनहरु र त्यसको छाता संगठन आदिवासी चलचित्र महासंघले उक्त शुल्क मिनाहा हुनु पर्ने माग राखेको छ । तर आधिकारिक पक्षबाट त्यसको कार्यन्वयन भइ सकेको छैन ।

बजार:

कुनै पनि स्रष्टालाई आफ्नो रचना सकेसम्म धेरै दर्शक, स्रोत, पाठकको हातमा पुगोस् भन्ने इच्छा हुन्छ । चलचित्र निर्माताले पनि आफ्नो चलचित्र धेरैभन्दा धेरै दर्शकले हेर्न पाउन् भने इच्छा राख्नु स्वाभाविक हो । अहिलेसम्मको मगर चलचित्रको प्रदर्शनको अवस्था हेर्दा कुनै संघ संगठनबाट प्रयोजन वा आयोजना गरी टिकट बेची प्रदर्शन भइरहेको पाइन्छ भने हलमा गएर स्वतस्फूर्त भावनाले टिकट काटी चलचित्र हेर्ने परम्परा शुरु भइसकेको छैन । त्यसो त मगर बाहुल्य क्षेत्र नजिक हल नहुनु, धेरैजसो मगर जातिको बसोबास गाउँमा छरिएर रहनु, शहरमा बसाइँ-सराइ गरेका मगरहरुको संख्या चलचित्र हलको होल्डओभर संख्या नपुग्नु आदि कारणले पनि मगर चलचित्रको बजार व्यवस्थित भइसकेको छैन । जसरी काठमाडौँमा नेवारी र तामाङ्ग चलचित्रहरु तथा तराईमा थारु चलचित्रहरु हलमा चल्छन्

पेज नम्बर ५३ मा क्रमशः...

पेज नम्बर ५० बाट क्रमशः...**मगर भाषाको अवस्था...**

ओपालकीन-काव' प्रकाशित भएको छ । मनवीर गर्बुजा मगरको 'मगरकूड कर्मकाण्डो पोस्टक' (मगरहरुको कर्मकाण्डका किताब) २०४७, सोम राना मगरको 'मगर रीही छयोट' (मगराँती शूभ-अशुभ कर्मकाण्ड) २०५०/२०५४, सन्जोग लाफाद्वारा अनूदित अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र 'इन्सेक' काठमाडौँद्वारा प्रकाशित मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र 'भरमी लोयाटउ भीन्टई मन्डीच डाक ठूरी-२०५४', आमोद धौम्य 'निर्मल' लिखित राजकुमार बगरद्वारा मगर भाषामा अनुवाद गरिएको 'छीनीङ् पोहीनो मगरको' (आजभोलिका मगरहरु) २०५७, हर्कबहादुर आले मगरको 'बुद्ध द्याक छ्याप' (बुद्ध पुजा संस्कार) २०६०, अथार मगरात मगर भाषा, संस्कृति विकास प्रतिष्ठान र नेपाल मगर विद्यार्थी संघद्वारा 'संविधान सभा र मगर जातिको सवाल' २०६४, तीनवटै मगर भाषामा अनुवाद गरी प्रकाशन गरिएको छ । संवैधानिक संवाद केन्द्रले संविधान सभाबारे बुझ्न मगर भाषामा 'गूमस्टाऊ ठीटी' (समाजको थिती) २०६५, 'लीस र ढरम' (देश र धर्म) २०६५, 'आडीबासी जनजाटीवऊ लोयाट' (आदिवासी जनजातिहरुको अधिकार) २०६५, 'स्वटन्टर न्यापालीका' (स्वतन्त्र न्यायापालिका) २०६५, 'सहभागीतामूलक संबीधान खास्च पकीरीया' (सहभागितामूलक संविधान निर्माण प्रक्रिया) २०६५, 'संघीय पर्नाली' (संघीय प्रणाली) २०६५, 'सरखारौँ स्वरूप' (सरकारको स्वरूप) २०६५, 'सम्बोदनाङ् भर्मीओ लोयाट' (संविधानमा मानव अधिकार) २०६५, 'मीनाम संबोदनाङ् भीट्रीक ठोरई लेचकूङ लोयाट' (नयाँ संविधान अन्तर्गत अल्पसंख्यकका अधिकार) २०६५, 'संबोदनाङ् ठरठरी र गूईयाँओ बोरोबोर मोलकचीस्मओ चीन्डीयाकमा' (संविधानमा विविधता र सामाजिक समावेशिकरणको पहिचान) २०६५, 'ईस्थानीय स्वायत्ता सासन' (स्थानीय स्वायत्त शासन) २०६५ अनुवाद गरी प्रकाशित गरेको छ ।

मगर भाषामा लेखिएका कृतिहरुमा प्रायजसो मगर भाषा बोल्न सिकने पुस्तक, व्याकरण, पाठ्यपुस्तक, शब्दसङ्ग्रह र कर्मकाण्डका किताबहरु रहेका छन् । साहित्यिक कृतिको प्रकाशन पनि बिस्तारै बढिरहेको छ । तर जनसंख्या हेर्दा प्रकाशन हुने किताबहरुलाई न्यून मान्नुपर्छ । यो हुनुमा राष्ट्रले इतिहासमा लागु गरेको नीतिनियमको ठूलो हात देखिन्छ । २४० वर्षदेखि मातृभाषामा राज्यले विभेदकारी नीति नियम लागू गरेर मातृभाषालाई जिब्रोदेखि नै थुत्ने काम र भाषालाई हेय दृष्टिकोणले हेर्ने परम्पराको विकास भयो । अनि मगर भाषालाई गाई खाने भाषा र मान्छे खाने भाषाको संज्ञा दिइयो । मातृभाषा बोलेको खण्डमा दण्ड, जरिवाना तिर्नुपर्ने नियम कानुनले गर्दा मातृभाषा बोल्नेको सङ्ख्यामा हास हुन पुग्यो जसको असर साहित्यमा पनि परेको छ ।

मगरहरुको सांस्कृतिक, धार्मिक, भाषिक पक्षमा बलियो पकड भएको कारण तत्कालीन शासकहरुले प्रशासनिक तवरबाट वि.सं. १९६८ मा लिइएको पहिलो जनगणनामा जनसङ्ख्याको तथ्याङ्क नलिई शेष नामकरण गरियो । अठार मगरात क्षेत्रमा बसोबास गर्ने मगरहरुलाई 'काला शेष' (मोल्पा) र बाह्र मगरातमा बस्ने मगर जातिलाई 'गोरा शेष' (पाल्पा) भनिन थालियो । मगरहरुको विरासत र अस्तित्व बोधलाई अपमान गर्नुपर्दा 'कालाशेष गोराशेष मान्छे खाने देश' भनेर होच्याउने खालका शब्दहरु प्रयोग गरिन्थ्यो ।

जीतबहादुर सिन्जाली मगर र स्वर्गीय रेखबहादुर थापा मगरको लेखनसँगै बढेको मगर साहित्य अन्य समुदायका व्यक्ति बालकृष्ण पोखरेल (बालकृष्ण रुपाबासी) ले मगर साहित्य लेखेर मगर भाषाप्रति सम्मान गरेको पाईन्छ । बाह्र मगर भाषामा साहित्य लेखन बढी अठार मगर भाषामा थोरै लेखिएको छ भने काईके मगर भाषामा शून्य छ । अठार मगर भाषा र काईके भाषा साहित्य लेखनमा अब जोड नदिने हो भने भाषा संकटमा पर्ने टड्कारो देखिन्छ ।

भाषा जिवित इतिहास हो, भाषालाई बचाउन मौलिक साहित्यको प्रमुख दायित्व हुने भएकोले चेतना अभिवृद्धि गर्दै भाषा र साहित्यको मर्मलाई निराकरण गर्न सकिन्छ । मगर भाषामा शब्दकोष प्रकाशन, चलचित्र निर्माण, रेडियो, एफ.एम.हरुमा समाचार, कार्यक्रम प्रसारण र मातृभाषा कक्षा सन्चालनले बोलिचाली र लेख्य भाषा फरकपनको ज्ञान बुझाउन महत्वपूर्ण भुमिका खेलेको छ । मगर साहित्यलाई अन्य साहित्यकारबीच आमजीवनको साहित्य स्थापित गर्न मदत पुर्याइरहेको छ ।

भाषा शास्त्रीहरुको स्पष्ट भनाइमा अन्तर्राष्ट्रिय भाषाहरुले कम वक्ता भाषाहरुको Genocide गरिरहेका छन् । भाषाको महत्व नबुझेकाहरुले राज्यको अवसरबाट बन्चित भइने मनोवैज्ञानिक डर, त्रास, हिनताबोधले घरपरिवारमा मातृभाषा संवाद नगरी अन्य भाषालाई महत्व दिइएकोले भाषा हत्या हामी आफैँपनि बनिरहेका छौं ।

(लेखक मगर भाषाका चलचित्र निर्देशक तथा 'इन्डिजिनस फिल्म आर्काइभ' सँग आवद्ध हुनुहुन्छ ।)

सन्दर्भ सुचिहरु:

१. अमृत यान्जन-तामाङ, साप्ताहिक हाम्रो बोली, www.usnepalonline.com ,11 April 2008
२. स्व. हर्क गुरुङ, Ethnic Demography of Nepal
३. बैरागी काङ्गला., राष्ट्रिय भाषा नीति सुझाउ आयोग-२०५०
४. डा. तोबे स्कुटनाव काङ्गला, Linguistic Genocide in Education or World wide and Human Rights, 2006
५. अमृत यान्जन-तामाङ, साप्ताहिक हाम्रो बोली, www.usnepalonline.com ,1 February 2008
६. डा. केशरजङ्ग बराल मगर. नेपाल मगर विद्यार्थी संघ केन्द्रीय समितिद्वारा आयोजित २०६२ श्रावण २२ बर्तमान परिस्थिति र मगर समाज प्रस्तुत कार्यपत्र
७. यम सिन्जाली मगर, शोधमाला, मगर अध्ययन केन्द्र
८. HMG / Nepal National Planning Commission Secretariat, Central Bureau of Statistics and UNEPA. Population of Nepal : Village Development Committee Municipalities, population Census 2001- Selected Tables on Caste/Ethnicity/mother tongue.

पेज नम्बर ५१ बाट क्रमशः...**सिनेमा निर्माणमा मगरहरु...**

त्यसै गरी मगर चलचित्रहरु चल्न सक्ने अवस्था छैन । तर पनि विदेशमा विशेषतः हडकड र बेलायतमा बेला-बेला मगर चलचित्र शो त्यहाँका सक्रिय व्यक्ति तथा संस्थाहरुले गरी निर्माताहरुलाई राम्रै राहत पुर्याएका छन् । आफ्नो सृजना लिएर निर्देशकहरु विदेश भ्रमण पनि गरेका छन् । त्यसको अलावा नेपालका विभिन्न शहरहरुमा र गाउँमा पनि प्रदर्शन गरी लगानीकर्ताहरुले आफ्नो लगानी उठाउने र स्थानीय संस्थाहरुलाई पनि सहयोग गर्ने गरेको पाइन्छ ।

निष्कर्षः

आम संचारको सबैभन्दा सशक्त माध्यम चलचित्रको क्षेत्रमा पनि आफ्नो कला र सक्षमता देखाउनु आजको समयको माग हो । यसतर्फ कलाकर्मीहरु, प्राविधिकहरु, लेखकहरु, लगानीकर्ताहरु चनाखो हुनुपर्ने खाँचो छ । निर्माता, कलाकार, प्राविधिक, सर्जकहरु एउटै मन्चमा रही स्तरीय चलचित्र निर्माण होस भन्ने उद्देश्यले मगर चलचित्रकर्मी संघ पनि स्थापना भइसकेको छ । स्थापना पश्चात संघले मगर विद्वानहरुबीच भेला गराई विचार गोष्ठी, पश्चिमान्चलका विभिन्न जिल्लाहरुमा वृत्तचित्र तथा चलचित्रहरु प्रदर्शन गर्ने, विभिन्न गोष्ठीहरु सन्चालन गर्ने, फिल्म फेस्टिभल गर्ने तथा चलचित्र लेखन तालिम सम्पन्न गरी सकेको छ । चलचित्रप्रति ज्ञान र चेतना बढाउनमा यी कार्यक्रमहरुले प्रशस्तै सहयोग गरेका छन् । संघले आदिवासी जनजाति चलचित्रहरुमाथि भएको विभेदकारी र अव्यवहारिक नीति विरुद्ध पनि सम्बन्धित निकायहरुमा आवाज उठाई सकेको छ । मगर चलचित्रहरुको निशुल्क जाँच पास हुनुपर्ने, जातीय संगठनहरुबाट जाँचपास भएका चलचित्रहरुलाई मान्यता दिनुपर्ने, कर छुट हुनुपर्ने, मगर बाहुल्य क्षेत्रहरुका हलहरुमा चलचित्र लाग्नु पर्ने, प्रारम्भिक कालमा खस नेपाली भाषाका चलचित्रहरुलाई सरकारले लगानी गरे जस्तै आर्थिक सहयोग हुनुपर्ने आदि मागहरु सम्बन्धी निकायहरुमा राखेको छ ।

अन्त्यमा, यी मागहरुलाई सम्बद्ध संस्थाबाट विशेष ध्यान दिएमा चलचित्र निर्माता पक्षलाई राहतकासाथै गुणात्मक र गुणस्तर चलचित्र बनाउन प्रोत्साहन मिल्थ्यो । युवाहरु जातीय फिल्म निर्माणमा थप आकर्षित हुन्थे । यसले फिल्मको स्तरीयतामा मात्र नभई जातीय पहिचान बचाइ राख्न र अधिकारकालागि जोडदार आवाज निकाल्नमा थप महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने थियो । यसकारण मगर चलचित्रतिर सबैले विशेष ध्यान दिन जरुरी देखिन्छ ।

अहिलेसम्म मगर चलचित्रकर्मी संघमा आँकडा प्राप्त चलचित्रहरु निम्न छन्:

क्र.स	चलचित्र को नाम	निर्माण वर्ष	निर्माता	निर्देशक
१	लघन	२०५२	डि.बी. पुलामी मगर	युवराज मास्की राना मगर
२	लिसरा	२०५७	रश्मी / गीनसरा थापा मगर	संजोग लाफा मगर
३	आश	२०६०	रश्मी / गीनसरा थापा मगर	संजोग लाफा मगर
४	एजु	२०६१	चामबहादुर/मेकबहादुर पुन	मेकबहादुर पुन/सेरबहादुर पिठकोट मगर
५	हरपलक वाध्यता	२०६१	गोविन पुन/जीवन पुन	मौसम पुन मगर
६	यानोमा या	२०६३	बलोसरा थापा मगर	प्रितम गुरुङ

७	डी आर्मिटमा	२०६३	आमिता प्राडक्सन प्राल.	जमानास, याम राना मगर
८	बाराही पुत्र	२०६५	खिमन, जीवन, विवेक, मौसम, बोरबहादुर र सुशील पुन	मौसम पाइजा पुन मगर
९	एजु-२	२०६५	चामबहादुर, अतोप्रसाद, विल पुजा, योगकुमार फगामी, गोपाल चौचाङ, लालप्रसाद, विकास	मेकबहादुर पुन
१०	डऊ कर्म	२०६५	चेतन राजाली मगर	प्रितम गुरुङ
११	सालोज्यु	२०६६	टिका पुन, प्रतमाया पुन मगर	सन्ताष पिठकोट मगर / प्रतमाया पुन मगर
१२	घाव नाइखार	२०६६	मीमप्रकाश पुन, नवीन रोका, जीवन रोका, दिपक रोका	नवीन रोका मगर
१३	वाडम मूले	२०६७	रिमा थापा	श्याम थापा
१४	मोड्याली	२०६७	सृष्टि पुन मगर	ध्रुव पुन मगर/विवेश बुढा मगर

(लेखक पहिलो मगर तथा गुरुङ फिल्म 'लङ्घन' र 'पाते' का निर्देशक र नेपाल मगर चलचित्रकर्मी संघका अध्यक्ष हुनुहुन्छ ।)

मगर संघ अमेरिका कार्य समिती, सल्लाहकार बोर्ड र बिभागहरु:**Executive Board / Committee (2010-2012)**

President – Mr. Mahendra K Thapa Magar, New Jersey
1st Vice-president – Mr. Dal Bahadur Roka Magar, Maryland
2nd Vice president – Mr. Rajesh Thapa Magar, New York
General Secretary – Mr. Tika K. Pun Magar, Virginia
Joint Secretary – Mr. Man Bahadur Rana Magar, New York
Treasurer – Mr. Bishnu Pun Magar, New York
Joint Treasurer – Mr. Prabin Rana Magar, Maryland

Board Members

Mr. Prem Bahadur Pulami Magar – New Hampshire
 Mr. Bakhna Thapa Magar – California
 Mr. Devendra Thapa Magar – New Jersey
 Mr. Dhan Man Thapa Magar – Florida
 Mr. Kumar Thapa Magar – New York
 Ms. Laxmi Rana Magar – New Jersey
 Mr. Debu Thapa Magar – Connecticut
 Mr. Tara Prasad Pun Magar – Georgia

Department Coordinators

Media – Mr. Dhan Pun Magar – Seattle, WA
 Foreign Affairs – Mr. Lab K Budhamagar – New York
 Student and Children – Yaggya K. Thapa Magar – New Jersey
 Membership – Mr. Man Bahadur Rana Magar – New York
 Cultural – Mr. Raj Kumar Pun Magar – Virginia
 Women Empowerment – Miss. Anita Thapa Magar – New Jersey
 Sports – Mr. KB Thapa Magar – New York

Advisory Board

Prof. B.K. Rana Magar – Massachusetts
 Mr. Dal Bahadur Budhathoki Magar – United Kingdom
 Mr. Pradeep Thapa Magar – New Jersey
 Mr. Rudra Bahadur Thapa Ale Magar – New Jersey

State Representatives

Dr. Ganga Prasad Purja Magar – Virginia
 Mr. Padam Pun Magar – Maryland
 Mr. Bakhna Thapa Magar – California
 Mr. Prem Bahadur Pulami Magar – New Hampshire
 Mr. Nimal Thapa Magar – Pennsylvania
 Dr. Tomal Rana Magar – Texas
 Mr. Debu Thapa Magar – Connecticut
 Mr. Dhan Man Thapa Magar – Florida
 Mr. Tara Prasad Pun Magar – Georgia
 Mr. Devendra Thapa Magar – New Jersey

Life Members

Mr. Min Bahadur Thapa Magar, Florida / 2006
 Mr. Dal Bahadur Budhathoki Magar, New York/now in UK / 2007
 Mr. Hem Chandra Rana Magar, New York / 2008
 Mr. Mahendra K Thapa Magar, New Jersey / 2008
 Mr. Khom Bahadur Thapa Magar, New York / 2008
 Mr. Devendra Thapa Magar, New Jersey / 2008
 Mr. Man Bahadur Rana Magar, New York / 2008
 Mr. Bishnu Pun Magar, New York / 2008
 Mr. Dhan Man Thapa Magar, Florida / 2008
 Mr. Lab K Budhamagar, New York / 2009

मगर संघ अमेरिकाका सम्मानित आजीवन सदस्यहरु

[PHOTO NOT AVAILABLE]

Mr. Min B. Thapa Magar
Florida, USA

Mr. Dal B. Budhathoki Magar
(New York) Now in UK

Mr. Hem C. Rana Magar
New York, USA

Mr. Mahendra Thapa Magar
New Jersey, USA

Mr. Khom B. Thapa Magar
New York, USA

Mr. Devendra Thapa Magar
New Jersey, USA

Mr. Man B. Rana Magar
New York, USA

Mr. Bishnu B. Pun Magar
New York, USA

Mr. Dhan Man Thapa Magar
Florida, USA

Mr. Lab K Budhamagar
New York, USA

यो ठाउँ नया आजीवन
सदस्यको लागि उपलब्ध छ

यो ठाउँ नया आजीवन
सदस्यको लागि उपलब्ध छ

Magar Association USA is indebted to your continued support. Thank you.

Magar Association USA, Inc.

(Creating a Sense of Shared Responsibilities towards the Magar Community)

Central Office, New York

E-mail: info@magarusa.org, **Website:** www.magarusa.org

MEMBERSHIP APPLICATION FORM

MagarUSA is the membership driven organization. To carry out our programs effectively, we need your financial and moral support. Please fill out the membership application form and join us today.

(Please write in block letters)

First Name _____ Middle Name _____ Family Name _____

Spouse's Name _____

Children's Name _____

Title Mr/Mrs/Ms/Miss (please circle one)

MAILING ADDRESS:

Street: _____ Apt# _____

City: _____ State _____ Zip Code: _____

Telephone (_____) _____ Fax (_____) _____

E-mail _____

TYPE OF MEMBERSHIP:

(Please circle the appropriate membership category)

* Individual --- \$ 30.00 per year * Family ----- \$ 50.00 per year

* Student --- \$ 10.00 per year * Lifetime ----- \$ 500.00

Please mail the membership application form along with one pp photo and a bank check/money order payable to:

Magar Association USA, Inc.

PO Box 3620324

New York, NY 10129

FOR OFFICE USE ONLY

New Membership ____/____/____ Membership Renewal ____/____/____

Membership effective date ____/____/____ Membership expiration date ____/____/____

Thank you for your support!

NEPAL
TOURISM
YEAR

2011

NATURALLY NEPAL
ONCE IS NOT ENOUGH

NEPAL

THE MOST AMAZING AND
BEAUTIFUL PLACE ON EARTH.

"VISIT NEPAL 2011"
ONCE IS NOT ENOUGH!

नेपाल पर्यटन वर्ष २०११ लाई
भव्य रुपमा सफल पारौं ।

